

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL TEMALİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ
KÜLTÜREL MİRAS BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

EYLÜL DEMİRCİ

İzmir
2024

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM- İŞ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL TEMALİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ
KÜLTÜREL MİRAS BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

EYLÜL DEMİRCİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Sibel ALMELEK İŞMAN

JÜRİ ÜYESİ
Prof. Dr. Sibel ALMELEK İŞMAN

JÜRİ ÜYESİ
Prof. Dr. Çınla ŞEKER

JÜRİ ÜYESİ
Dr. Öğr. Üyesi Seda AĞIRBAŞ

İzmir
2024

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “İstanbul Temalı Resimli Çocuk Kitaplarının Kültürel Miras Bağlamında Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

05/08/2024

Eylül DEMİRCİ

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 07/08/2024

Tez Başlığı:

İstanbul Temalı Resimli Çocuk Kitaplarının Kültürel Miras Bağlamında Değerlendirilmesi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 152 sayfalık kısmına ilişkin, 06/08/2024 tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (**Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı**) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin **benzerlik oranı % 8'dir**.

• <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz

Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☐

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☒

☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça hariç, ☐ Alıntılar dâhil, ☐ Altı (6) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça dâhil, ☐ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒	
EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde. ☐	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Eylül DEMİRCİ
Öğrenci No : 2021950032
Anabilim Dalı : Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
Programı : Resim-İş Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı
Statüsü : Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐

ÖĞRENCİ

Eylül DEMİRCİ

07/08/2024

DANIŞMAN

Prof. Dr. Sibel ALMELEK İŞMAN

07/08/2024

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (☐) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: 0232 393 10 10 veya turnitin@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans sürecinde sayesinde alanımda kendimi zenginleştirebildiğim, rol modelim değerli danışman hocam Prof. Dr. Sibel ALMELEK İŞMAN'a sevgi ve minnetimi sunarım. Jüri üyesi olarak katkılarda bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. Çınla ŞEKER ve Dr. Öğr. Üyesi Seda AĞIRBAŞ'a güvenlerini esirgemedikleri için teşekkür ediyorum.

Çalışma süreci boyunca manevi desteğini hissettiğim arkadaşlarım Gizem ATMACA ve Abdullah SADAN'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
ÖZET	viii
ABSTRACT.....	ix
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç ve Önem	1
1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri.....	1
1.4. Sınırlılıklar.....	1
1.5 Varsayımlar	1
1.6. Tanımlar.....	2
BÖLÜM II	3
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	3
2.1. Kültür ve Kültürü Oluşturan Unsurlar	3
2.2. Kültürün Özellikleri ve Milli Kültür.....	8
2.3. Kültürel Miras.....	10
2.3.1. Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras	11
2.3.2. Kültürel Mirasın Önemi ve Korunması.....	16
2.4. Kültürün Aktarılması	18
2.5. Kültürün Aktarımı Açısından Çocuk Kitapları.....	18
2.6. İstanbul'un Tarihçesi	19
2.7. İstanbul'un Kültürel Miras Açısından Önemi	22
2.8. Çocuk Kitapları ve Çocuk Edebiyatı Kavramları	31
2.8.1. Çocuk	31
2.8.2. Çocuk Edebiyatı Amaç ve İşlevleri.....	32
2.9. Resimli Çocuk Kitapları	35
2.10. Kültürel Miras Bağlamında Resimli Çocuk Kitaplarının Önemi	38
2.11. Çocuk Kitaplarında İstanbul	39
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	40

BÖLÜM III	43
YÖNTEM	43
3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni	43
3.2. Evren / Örneklem / Çalışma Grubu / Katılımcılar.....	43
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları.....	43
3.4. Tasarım, Geliştirme, Uygulama Süreci	43
3.5. Verilerin Analizi	44
3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği	44
3.7. Araştırmacının Rolü	44
BÖLÜM IV	45
BULGULAR.....	45
4.1. 5 Çocuk 5 İstanbul.....	45
4.2. İstanbul Sanat Macerası: Çocuklar İçin Sanat ve Gezi Rehberi	50
4.3. İstanbul'un Tılsımları	56
4.4. Osman Hamdi Bey.....	62
4.5. Benim İstanbul'um: İstanbul Rehber ve Etkinlik Kitabı	64
4.6. Batu ile Tarçın İstanbul'da	69
4.7. Rumeli Hisarı ve Fatih Sultan Mehmed	71
4.8. Salyangoz Aheste İstanbul'u Geziyor	74
4.9. Ah Güzel İstanbul!.....	77
4.10. Fatih'le Bir Gün.....	82
4.11. Mimar Sinan'la Bir Gün	85
4.12. Taşın Dili Mimar Sinan	87
4.13. İstanbul Sofrası	90
4.14. Gezgin Dörtler İstanbul'da	94
4.15. İstanbul'un Şarkısı.....	98
4.16. İstanbul Kaç Yaşında?	101
4.17. Gezgin Çocuk İstanbul Gezi Rehberi- Sultanahmet Gezi Rotası- Hipodrom.....	103
4.18. Çinide Canı Sıkılan Lale.....	108
BÖLÜM V	111
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	111
5.1. Tartışma	111
5.2. Sonuç ve Öneriler	113
5.2.1. Sonuç.....	113
5.2.2. Öneriler	121

KAYNAKÇA.....	123
Şekiller Kaynakçası	132
EKLER.....	135
EK 1.....	135
EK 2.....	137

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 <i>Kültürel miras unsurları taksonomisi</i>	14
Tablo 2 <i>Resimli kitapların incelenmesinde kullanılan değerlendirme ölçütleri</i>	37
Tablo 3 <i>Tarihi yapı ve mekânların kitaplara göre dağılımı</i>	135

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ayasofya Camii, 537.	23
Şekil 2. Topkapı Sarayı (Gülhane Parkından), 1478.....	24
Şekil 3. Aya İrini Kilisesi, 330.....	24
Şekil 4. Çinili Köşk, 1472.....	24
Şekil 5. Yerebatan Sarnıcı, 532.....	25
Şekil 6. Hipodrom Meydanı, 330.....	25
Şekil 7. Sultanahmet Camii içeriden ve dışarıdan görüntüsü,1616.....	25
Şekil 8. Süleymaniye Camii ve Çevresi Koruma Alanı,1557.....	26
Şekil 9. Zeyrek Camisi Koruma Alanı, 1136.....	26
Şekil 10. İstanbul Kara Surları Koruma Alanı, 450.....	27
Şekil 11. Kız Kulesi, MS. 6. yy.	28
Şekil 12. Galata Kulesi, 1349.	28
Şekil 13.Kapalı Çarşı, 1461.	29
Şekil 14. Galata Köprüsü, 1962.	29
Şekil 15. Haydarpaşa Garı, 1906.	29
Şekil 16. Beyoğlu Caddesi.....	30
Şekil 17. Büyükkada	30
Şekil 18. Betül Sayın. (2005). <i>5 Çocuk 5 İstanbul</i> . 20 x 23 cm. İstanbul. Günışığı Kitaplığı. Kitabın kapağı ve sayfa 4-5.	45
Şekil 19. Melek Oral Koray ve Alp Gani Oral. (2012). <i>İstanbul Sanat Macerası: Çocuklar İçin Sanat ve Gezi Rehberi</i> . 13 x 26,5 cm. Ankara. İmge Kitabevi. Kitap kapağı ve sayfa.....	50
Şekil 20. Sara Gürbüz Özeren. (2013). <i>İstanbul'un Tılsımları</i> . 14 x 20 cm. İstanbul. Damla Yayınevi. Kitabın kapağı ve sayfalar 52-53.....	57
Şekil 21. Meltem Ulu. (2016). <i>Osman Hamdi Bey</i> . 20 x 20 cm. Ankara. Pötikare Yayınları. Kitabın kapağı ve iç sayfalar.....	62
Şekil 22. Yasemin Gülcü ve Yurdanur Ay Paşa. (2017). <i>Benim İstanbul'um: İstanbul Rehber ve Etkinlik Kitabı</i> . 20 x 26 cm. İstanbul. Hayykitap Yayınevi. Kitap kapağı ve sayfa 54-55.	64
Şekil 23. Başak Duru. (2018). <i>Batu ile Tarçın İstanbul'da</i> . 26 x 23.5 cm. İstanbul. Meav Yayıncılık. Kitap kapağı ve iç sayfalar.	69
Şekil 24. Uğur Aktaş. (2018). <i>Rumeli Hisarı ve Fatih Sultan Mehmed</i> . 20 x 24 cm. İstanbul. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları. Kitabın kapağı ve sayfa 20-21.	72

Şekil 25. Uğur Aktaş. (2018). <i>Salyangoz Aheste İstanbul'u Geziyor</i> . 16.5 x 24 cm. İstanbul. Doğan ve Egmont Yayıncılık. Kitap kapağı ve 20-21.	74
Şekil 26. Tahir Galip Seratlı. (2018). <i>Ah Güzel İstanbul!</i> 14 x 20 cm. İstanbul. Damla Yayınevi. Kitabın kapağı ve sayfa 54-55.	78
Şekil 27. Mustafa Orakçı. (2019). <i>Fatih'le Bir Gün</i> . 15 x 21 cm. İstanbul. Timaş Çocuk Yayınları. Kitabın kapağı ve sayfa 20-21.	83
Şekil 28. Mustafa Orakçı. (2019). <i>Mimar Sinan'la Bir Gün</i> . 15 x 21 cm. İstanbul. Timaş Çocuk Yayınları. Kitabın kapağı ve sayfa 26-27.	85
Şekil 29. H.Salih Zengin. (2020). <i>Taşın Dili Mimar Sinan</i> . 19 x 24 cm. Vakvak Yayınları. Kitabın kapağı ve sayfa 16-17.	88
Şekil 30. Meltem Ulu. (2021). <i>İstanbul Sofrası</i> . 20 x 20 cm. Ankara. Poti Kare Yayıncılık. Kitap kapağı ve iç sayfalar.	91
Şekil 31. Rıfat Şener. (2021). <i>Gezgin Dörtler İstanbul'da</i> . 20 x 25 cm. İstanbul. Martı Çocuk Yayınevi. Kitabın kapağı ve sayfa 10-11.	95
Şekil 32. Anna Pellicioli'nin. (2022). <i>İstanbul'un Şarkısı</i> . 21,5 x 26,5 cm. İstanbul. SEV Yayıncılık. Kitap kapağı ve iç sayfalar.	99
Şekil 33. Yurdanur Ay Paşa. (2022). <i>İstanbul Kaç Yaşında?</i> 24 x 22 cm. İstanbul. Abm yayıncılık. Kitabın kapağı ve iç sayfalar.	101
Şekil 34. Yurdanur Ay Paşa. (2022). <i>Gezgin Çocuk İstanbul Gezi Rehberi; Sultanahmet Gezi Rotası, Hipodrom</i> . 13,5 x 21 cm. İstanbul. Bilge Tasarı Yayınları. Kitap kapağı ve sayfa.	103
Şekil 35. Yurdanur Ay Paşa. (2024). <i>Çinide Canı Sıkılan Lale</i> . 24 x 22 cm. İstanbul. Abm Çocuk ve İlk Gençlik Yayınları. Kitabın kapağı ve iç sayfalar.	108

ÖZET

İSTANBUL TEMALİ RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARININ KÜLTÜREL MİRAS BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Bir toplumun dünyaya bakış açısını yansıtan kültür, o toplumun var olması için her şeydir. Bireylerin içinde bulunduğu kültürü koruması ve gelecek nesillere aktarabilmesi kültürün devamlılığı açısından önemlidir. Bir toplumun kültürünün devamlılığını sağlayan ve onu gelecek nesillere aktaracak olan bireyler şüphesiz ki çocuklardır. Resimli çocuk kitapları, kültürel mirasın aktarılmasında önemli bir materyaldir. Kitaplar, çocukların hayal güçlerini geliştirirken, aynı zamanda kültürel değerleri eğlenceli biçimde öğretir. Kültürel miras açısından oldukça zengin bir geçmişe sahip İstanbul kentinin hikâyeleri, çocuklarla kültürel mirası tanıştırmada ve benimsetmede etkili bir yöntemdir.

Araştırma kapsamında, İstanbul temalı resimli çocuk kitaplarının kültürel mirası aktarmadaki rolü amaçlanmıştır. Nitel olarak yürütülen bu çalışma sürecinde kültür, çocuk edebiyatı ve İstanbul başlıkları oluşturulmuştur. Bu başlıklar açıklanarak birbirleriyle ilişkileri incelenmiştir. Seçilen 18 resimli çocuk kitabı, kültürel miras unsurları ölçüsünde değerlendirilmiştir. Analizi yapılan çocuk kitapları, tarihi mekân ve yapıları anlatan kitaplar olarak sınırlandırılmıştır. Araştırmanın sonucunda, resimli çocuk kitaplarının kültürel mirasın aktarılmasında etkili bir malzeme olduğu düşünülmektedir. Fakat, bu alandaki çocuk kitaplarının hikâyelerinde genel olarak popüler olan aynı tarihi mekânların anlatımına yer verildiği ve diğer kültürel miras değerlerine yeterince yer verilmediği görülmüştür. Resimli çocuk kitaplarının yardımcı bir materyal olarak kullanılması ve hikayelerdeki kültürel miras alanlarının çeşitlendirilmesi, kültürel aktarımın doğru biçimde gerçekleştirilmesinde etkili olabilir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Kültürel Miras, Çocuk Edebiyatı, Resimli Çocuk Kitapları, İstanbul

ABSTRACT

EVALUATION OF ISTANBUL THEMED CHILDREN'S PICTURE BOOKS IN THE CONTEXT OF CULTURAL HERITAGE

Culture, which reflects a society's worldview, is essential for its existence. It is crucial for individuals to preserve their culture and transmit it to future generations for cultural continuity. Children undoubtedly play a significant role in ensuring the continuity of a society's culture. Illustrated children's books serve as vital materials for transmitting cultural heritage. These books not only enhance children's imagination but also teach cultural values in an enjoyable manner. The stories of Istanbul, a city with a rich cultural heritage, are an effective means to introduce and instill cultural heritage in children.

This research aims to explore the role of Istanbul-themed illustrated children's books in transmitting cultural heritage. Qualitatively conducted, the study established categories of culture, children's literature, and Istanbul to analyze their interrelationships. Eighteen selected illustrated children's books were evaluated based on cultural heritage elements, focusing on books depicting historical sites and structures. The analysis suggests that illustrated children's books are effective materials for transmitting cultural heritage. However, it is noted that these books often focus on popular historical sites while neglecting other cultural heritage values. Utilizing illustrated children's books as supplementary materials and diversifying cultural heritage aspects in stories could enhance the accurate transmission of culture.

Keywords: Culture, Cultural Heritage, Children's Literature, Illustrated Children's Books, Istanbul

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Çalışmanın problem durumu, İstanbul temalı resimli çocuk kitaplarının kültürel mirası aktarmadaki rolünü değerlendirmektedir.

1.2. Amaç ve Önem

İstanbul temalı resimli çocuk kitaplarının kültürel miras bağlamında incelenerek, biçimsel ve içerik özelliklerin ortaya konulması amacı gütmesi, ileriki sanat kitabı inceleme çalışmalarına ve çocuklara yönelik çocuk sanat kitabı yazmayı hedefleyen yazarlara ve sanat eğitimcilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tez araştırma konusu, daha önce ele alınmamış özgün bir tema olması yönüyle de önem taşımaktadır.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

- a) Çocuk edebiyatı nedir?
- b) Çocuk kitaplarının biçimsel özellikleri nelerdir?
- c) Çocuk kitaplarının içerik özellikleri nelerdir?
- d) Kültürel miras nedir?
- e) Kültürel miras çeşitleri nelerdir?
- f) Kültürel mirası konu alan çocuk kitapları nelerdir?
- g) İstanbul'un kültürel miras olarak özellikleri nelerdir?
- h) İstanbul temalı resimli çocuk kitaplarının biçimsel ve içerik özellikleri nelerdir?

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma, İstanbul'un somut kültürel mirası üzerine yazılmış, 9 yaş ve altı çocuklara hitap eden İstanbul temalı resimli çocuk kitaplarıyla sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamına alınan kitapların sayfa aralığı 15- 100 dür.

1.5 Varsayımlar

Çalışmada kapsamında ele alınan yazılı ve görsel verilerin doğru olduğunu varsayabiliriz. Görsellerin künyelerinin de doğru ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Cami: Müslümanların ibadetlerini gerçekleştirmek için bir araya geldikleri yapı (Turani, 1975).

Çocuk Edebiyatı: Çocukları eğitmek amacıyla yaratıcılıklarını geliştirerek okuma alışkanlıklarını pekiştirecek edebiyat biçimidir (TDK.).

Çini: Beyaz toprağın pişirilmesiyle elde edilen, mineli toprak ürünüdür (Turani, 1975).

İstanbul: Marmara Bölgesi'nin Asya ve Avrupa kıtaları arasında bulunan ve MÖ. 657 tarihine kadar uzanan köklü bir geçmişe sahip antik kenttir (Bayrak, 2004).

Kule: İçinde oturmak veya yaşamak amacı olmaksızın inşa edilmiş dar ve yüksek yapılardır (Turani, 1975).

Kültür: Toplumsal süreç içindeki düşüncelerimiz ve eylemlerimiz sonucu oluşan somut ve soyut öğelerin bütünüdür (Emiroğlu ve Aydın, 2003).

Kültürel Miras: Toplumun fertlerine ortak geçmişlerini aktaran ve aralarındaki dayanışma ile birlik duygularını pekiştiren bir değer kaynağıdır (İSMEP, 2014).

Minyatür: Perspektif kurallarına uyulmadan ayrıntılarıyla oluşturulmuş küçük ebatlardaki resimlerdir (Keser, 2009).

Mitoloji: Toplulukların kökenlerini, tarihini, kahramanlıklarını vb. anlatan mitlere verilen isimdir (Keser, 2009).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kültür ve Kültürü Oluşturan Unsurlar

Kültür, yıllar boyunca birçok insanın tanımladığı ve literatürde birçok anlamı olan zengin bir kavramdır. En genel biçimde kültür kavramını Marx, “doğanın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun ürettiği her şey” olarak tanımlamıştır. (Turan, 2019) Bu kavram üzerine yapılan kapsamlı araştırmalar sonucunda elde edilen bilgiler şöyledir: Latince Cultura’dan gelen kültür kelimesi; inşa etmek, işlemek, süslemek, bakmak anlamında olan colere’den türetilmiştir. (Özey, 2014, s. 4) Özlem’in araştırmasına göre; kültür sözcüğü, mevcut arşivlere bakıldığında en fazla tanımlanan sözcüklerden biridir. Özey’in de ifade ettiği gibi kültür; Latince olan colere kelimesinden türemiştir ve zengin bir anlam yelpazesine sahip olan colere; onarma, düzenleme, bakım, eğitime vb. birçok durumu birlikte ifade etmektedir. (Özlem, 2019, s. 158) Günlük konuşmalarımızda ya da sanat ve bilim çalışmalarında kullandığımız “kültür” sözcüğü Latince kökenlidir ve dilimize Fransızcadan geçmiştir. Latince “cultura”, toprağa bir şeyler ekip ürün almak, üretmek anlamlarında kullanılıyordu. (Turan, 2019, s. 15). Kroeber’e (ve Kluckhohn’a) göre kültür; bağlı bölümleri olan, bütünleşmiş ve yapılanmış bir bütündür. (Özbudan, Şafak ve Altuntek, 2005, s. 98-99)

Bir toplumun dünyaya bakış açısını yansıtan kültür; o toplumun var olması için her şeydir. Yine kültür, cumhuriyetin sonucunda oluşmuştur ve toplumlara hediyedir. (Meriç, 1993, s. 305) Meriç’in bir diğer tanımına göre; kültür insana özgüdür, insanın has bahçesidir. (Meriç, 1993, s. 306) Dil, gelenek, tarih, din, sanat, bilim gibi öğeleriyle bir toplumun geçmişten günümüze kadar ürettiği her şeydir. (Buyurgan ve Mercin, 2010, s. 15) Bir kuşaktan diğerine aktarılan bilgi ve kalıplaşmış davranış biçimleri birikimdir. (Özsoy ve Mamur, 2019, s. 23) Edward Burnett Taylor 1977’de kültürü şöyle tanımlamıştır: Kültür; toplumların en önemli yapı taşı olan insanın bilgi, kültür ve sanat, gelenek- görenek, inanç, ahlak, yetenek ve alışkanlık edindiği davranışlarının tümünü kapsayan çok boyutlu birleşiktir. Ralph Linton 1945’te yaptığı tanımlamada ise; kültür öğrenim süreci, davranışların şekillendirilmesi ve bu davranışların sonuçlarını kapsar, der. Ward Goodenough 1957’deki ifadesiyle kültür; mevcut bir grup insanın karakteristik özelliklerini ve maddi ile sosyal düzenlemelerini içeren bir yaşam modelidir. (Özey, 2014, s. 4) Aydoğan’a göre kültür, insan olarak bir toplumda öğrendiklerimiz ve yaptıklarımızla şekillenir. Bu bağlamda ne yiyeceğimiz ne içeceğimiz ne okuyacağımız neye öfke duyup neye sevgi ve sempati göstereceğimiz gibi unsurlar ait

olduğumuz grup veya topluluğu karakterize eder. Kısacası, doğumdan ölüme, sabahtan akşama ve hatta uykuda bile, bir halkın sahip olduğu inançları ve yaşam tarzını bütüncül bir şekilde ele alabiliriz. Bu yaşam tarzına kültür adını veririz. (Aydoğan, 2015, s. 40)

Kültür kavramı insanın tohumu keşfedip ekmeye başladığı ilk andan itibaren hayatında yer almış ve günümüze kadar birey ile toplum yaşamının ayrılmaz bir parçası olmuştur. İnsanlar kültürün ve onun ifade ettiklerinin eksikliğini yaşamamak için sürekli çaba gösterirler. (Arı, 2021, s. 15)

Kültür bir toplumun düşünme biçimi olarak tanımlanabilir. İnsanların davranışları ve yaşam şekillerinin arkasında bu düşünme biçimi yer alır. Bu nedenle düşünme biçimi, toplumdan topluma farklılık gösterdiği için yaşam ve algılanma biçimleri de değişir. Örneğin, bazı toplumlarda 4-5 aylık bebeklerin, soğuk havada parklarda gezdirilmesi normal kabul edilirken, başka toplumlarda bu alışkanlık yadırganabilir. Bu, o toplumu bireylerinin düşünce tarzını yani kültürünü yansıtır. Aynı durumun diğer toplumlar tarafından yadırganması ise, o toplumun kültürüne veya düşünce biçimine uymadığının bir göstergesidir. (Aydoğan, 2015, s. 40) Tylor ve diğerlerinin tanımlarından esinlenerek şu şekilde bir tanım önerebiliriz: Az ya da çok sabit hale gelen düşünce, inanış ve davranış kalıplarının bütününe birçok insan öğrenir ve paylaşır. Bu sayede kültür belirli bireyleri hem nesnel hem de sembolik olarak diğerlerinden ayıran bir topluluk oluşturur. (Meriç, 1986, s. 67) Bir toplumun yaşam tarzını yansıtan kültür, o toplumun maddi ve manevi tüm unsurlarını kapsar. (Şentürk, H., 2018, s. 24) Türk Dil Kurumu'na göre kültür, tarih boyunca gelişen maddi ve manevi değerleri içine alan, gelecek kuşaklara aktarılan, toplumların kimliklerini tanıtmada ve korumada rol oynayan unsurların tümüdür. Kısacası, kültür toplumların düşünsel ve sanatsal ürünlerinin bütünüdür. (Özey, 2014, s. 4) Yıldız'a (2005) göre, toplumların devlet, düşünce, sanat, ticaret, tarım ve ulaşım gibi alanlarda gerçekleştirdiği her şey kültürden etkilenir. Bu unsurlar zamanla ve toplumlara göre değişiklik gösterebilir.

Antropologlar kültürü, kendi disiplinlerinde merkezi bir düzenleyici kavram olarak kabul ederler. Onlara göre kültür, insan eliyle yapılmış nesnelerde, eserlerde ve kurumlarda kuşaktan kuşağa geçen inanç ve değer kalıplarını yansıtır. (Emir, 2011, s. 141) Kültür insanın çevresine tepki göstermesiyle başlar. Arkeologlar, kültürün kökenlerini yedi bin yıl öncesine kadar takip edebilmektedirler. Ünalın, kültürün kelime ve kavram olarak değil, anlam ve içerik olarak insanlığın tarihi kadar eski olduğuna şüphe olmadığını ifade etmektedir. Bu tanım, kültürün ne kadar köklü ve önemli bir kavram olduğunu vurgulamaktadır. (Akt. Yıldız, 2005, s. 2)

UNESCO uzmanlarının kabul ettiği kültür tanımı şu şekildedir: Kültür, bir insan topluluğunun kendi tarihsel gelişim süreci hakkında sahip olduğu bilinçtir. Bu bilinç, topluluğun varlığını sürdürme azmini ve gelişmesini destekler. (Akt., Yıldız, 2005, s. 2) Kültür kavramını sosyolojik açıdan ele almak için Arpacı'nın 1985'teki tanımını kullanmak yerinde olacaktır. Buna göre kültür, sosyolojinin temel başlıkları arasında yer alır. Bilgi, sanat, ahlak, hukuk, örf ve adetleri içerirken, insanın ve toplumun bir üyesi olarak kazandığı tüm yetenekleri ve alışkanlıkları da kapsar. (Yıldız, 2005). 1871'de antropolog Edward Tylor, "Primitive Culture" kitabında kültürün "en geniş etnografik anlamında" benzer bir tanım yapmıştı: Kültür, insanın bir toplum üyesi olarak kazandığı bilgi, inanç, sanat, ahlak, yasa, görenek ve diğer yetenekler ile alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür. (Tunçay, 2008, s. 41) Kültür, bir toplumun genel yaşam tarzıdır. Her canlının dünyaya geldiği anda kültürleşmeye başlaması nedeniyle, bir toplumda yaşayan insanların öğrendiği ve paylaştığı her şeyi içerir. Davranış bilimlerinin incelediği pek çok konu kültür tarafından etkilenir. Dilini, dinini, yeme içmesini, sosyal ilişkilerini, çocuk yetiştirme yöntemlerini, bilgiye erişim kurallarını, manevi değerlerini, sevgi ve sevilme kavramlarını her canlı bir kültür içinde yaşayarak öğrenir. (Yıldız, 2005). Amerikan Antropolog Geertz'e (1957-59: 32-54) göre; kültür, bireylerin inanç, ifade, semboller ve değerler çerçevesinde yargılarını yapma biçimidir. Geertz (1973: 89) ise kültürü semboller aracılığıyla ifade edilen miras kavramları olarak tanımlar; bu, insanların iletişim araçlarıyla somutlaşan anlamı ve tarihsel olarak iletilen desenleri içeren bir sistemdir. (Özey, 2014, s. 5)

Kültür kelimesi günlük dilimizde genellikle çeşitli anlamlarla kullanılır. Bu kullanımlar şunlardır:

1. Bir toplumda yaygın olarak benimsenen ve o toplumu diğerlerinden duyuş, düşünüş ve yaşayış bakımından ayıran gelenekler, değerler, kavramlar, fikirler, bilgiler, kuramlar ve eserlerin bütünü.
2. Bir topluma özgü olan, o toplumun ürettiği fikir ve sanat eserlerinin tümü.
3. Bireylerin öğrenim ve yaşantıları sonucu geliştirdiği akıl yürütme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin, kişisel davranışlarda ortaya çıkan zevk inceliği, güzel sanatların değerini takdir etme, onlardan hoşlanma ve hayat görüşünde tutarlılık halidir. (Akt., Arvasi, 2015, s. 134)

Sonia Nieto'ya göre kültür, bir grup insan tarafından oluşturulan ve değerleri, gelenekleri, dünya görüşünü paylaşan, ortak bir tarih, coğrafi konum, dil, sosyal sınıf veya din gibi unsurlarla bağlantılı sosyal ve siyasi ilişkilerdir. Preston E. James'e göre ise kültür, genel

olarak kabul gören tutumları, hedefleri, teknik becerileri ve bir grup insanın yaşam tarzını değiştiren dünya görüşünü şekillendiren süreci ifade eder. (Özey, 2014, s. 6) Kültür bir yaşam biçimidir; maddi nesneleri, fikirleri, tutumları ve değerleri ifade eder. Ortak geleneklere, ilgi alanlarına ve inançlara sahip bir grup insan için yaşam tarzını belirtir. Bu tanım, tarihi, devlet yapılarını, dil, dini inançları, sanatı, edebiyatı, yeme içme alışkanlıklarını ve müziği içerir. Özetle kültür, paylaşılan öğrenilmiş davranış kalıplarını ifade eder. (Özey, 2014, s. 5) Kültür öğrenmenin amacı, kültürün doğasını keşfetmek ve farklı bireyler için ne anlama geldiğini anlamaktır. (Özey, 2014, s. 6)

Turan'ın tanımına göre “kültür, bir toplumda geçerli olan dil, duygu, düşünce, inanç, sanat ve yaşayış öğelerinin tümünün belli bir düzende, gelenek halinde tekrarlanmasıdır.” (Turan, 2019, s.17). Kültür “insanların, biyolojik kalıtımlarının ötesindeki ihtiyaçlar, doyumlar ve doyumsuzlukların şekillendirildiği ve insanların öğrenme yoluyla kazandığı, edindiği, inşa ettiği maddi ve manevi birikimi, değerleri, yönelimleri, duygu ve düşünce dünyaları, sosyal davranışları, teknolojileri ve sanatlarının tamamını ifade eden ve doğaya eklenmiş yaratmalar, donatmalar bütünü”dür. (Akt., Özdemir, 2005, s. 13) Kültür, bir ulusun veya grubun hayatı yaşama şeklidir. Tarih boyunca ürettiği, geride bıraktığı maddi ve manevi her şeydir. Bunun içerisinde dil, gelenek, tarih, din, sanat, bilim vb. unsurlar girer (Buyurgan ve Mercin, 2010, s. 14). Güvenç (2010) kültür kavramını dört alanda ifade etmiştir. Bilimsel alanda uygarlık, beşerî alanda eğitim sonucu ürünler, estetik alanda güzel sanatlar, maddi ve biyolojik alanda üretme, çoğaltma vb. anlamlarda tanımlanmıştır. Kültür, içgüdüsel ve kalıtsal değil, her bireyin *doğrudan sonraki* yaşantısı içinde kazandığı alışkanlıklar (davranış ve tepki eğilimleri)'dir. (Akt., Güvenç, 2010, s. 100)

Turan araştırması sonucunda, 1950'lerden beri geçen zaman diliminde 200'den fazla yeni tanımların oluştuğunu belirtmiştir. Bunların arasından en çok dikkatini çekenleri şöyle sıralamıştır:

“Kültür, bir toplumun tüm hayat biçimidir.” (R. Linton)

“Kültür, belli bir düşünceler sistemi ya da bütünüdür.” (C. Wissler)

“Kültür, büyütülerek bilimsel ekrana yansıtılmış bireysel psikolojidir.” (P. Benedict)

“Kültür, toplumdaki geçmiş davranışların biriktirilerek aktarılan sonuçlarıdır.”

(L.J. Carr)

“Kültür, insan gereksinmelerinin karşılanması için doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak çalışan araç ve gereçler ile gelenek görenekler bedensel veya düşünceyle ilişkili alışkanlıkların tümüdür.” (B. Malinowski) (Turan, 2019, s. 17)

Özetle, kültür bireylerin yanı sıra insan topluluklarının da ortak bir yaşam tarzını belirleyen önemli bir faktördür. Bu çerçevede, aileye bakış açısı, cinsiyetle ilgili değerler, hayatın çeşitli aşamalarında sergilenen tavırlar, kutlamalar, yeme içme alışkanlıkları, kişisel bakım ve giyim tarzları, barınma şekilleri, insanlar arası ilişki biçimleri ve diğer birçok özel ve kamusal yaşam alanına ilişkin tavırlar ve davranışlar kültür tarafından belirlenir ve farklı insan topluluklarında çeşitli şekillerde ortaya çıkar. (Akt., Balı, 2001 s. 191) “Kültür, bir toplumda geçerli olan ve gelenek halinde devam eden her türlü dil, duygu, düşünce, inanç, sanat ve yaşayış öğelerinin tümüdür.” (Turan, 2019, s. 17) Görüldüğü üzere bu tariflerde dikkati çeken ortak noktalardan biri kültürün her topluluğun kendine mahsus yaşayış ve davranış tarzı olmasıdır. Demek ki belirli bir topluluğa ait sosyal ve teknik kuruluş ve davranışlar *kültürü* meydana getirmektedir. (Akt. Tanrıkulu, 2014, s. 55)

Kültürü oluşturan maddi ve manevi unsurlar vardır. Mimari yapılar, teknoloji, araç-gereçler maddi unsurlardır. İnanç sistemleri, ahlak, değerler, töreler ise manevi unsurlardır. Maddi ve manevi unsurlar birbirleriyle etkileşim halindedir ve etkileşimleri sonucu kültürü oluştururlar. Daha net ifade edecek olursak maddi unsurların somut olduğunu, manevi unsurların ise soyut olduğunu söyleyebiliriz. Şentürk’ün anlatımına göre bu durum şöyle ifade edilmektedir: Kültür deyince bir maddi kültür bir de manevi kültürden veya kültür unsurlarından bahsetmek gerekir. Maddi kültür daha çok bedeni ihtiyaçlarla, hayatın somut taraflarıyla ilgili unsurları içerir. Bir şehrin yerleşim planı, mimarisi, camileri, çeşmeleri, hanları, hamamları, teknolojik araç ve gereçleri, trafik düzeni, mutfak kültürü gibi hususlar o toplumun maddi kültürünü oluşturur. Din, ahlak, sanat, edebiyat, örf ve adetler, tarihi ve kültürel değerler gibi toplumun ruhsal ihtiyaçlarıyla ilgili, buna yönelik hususlar ise o toplumun manevi kültür unsurlarını oluşturur. (Şentürk, H., 2018, s. 24)

2.2. Kültürün  zellikleri ve Milli Kültür

Kültürü çeşitli bakış açılarıyla tanımladıktan sonra, özelliklerinin de incelenerek a ılanması araştırma açısından yararlı olacaktır. Amerikalı bir antropolog olan Murdock'un da düşünceleri paralelinde kültürün özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Kültürün öğrenilir; insanların yaşantıları ve deneyimleri aracılığıyla kazandıkları alışkanlıklardan oluşur. Kalıtımsal veya içgüdüsel değil, bireylerin yaşadıkları ortamlarda edindikleri öğrenimle şekillenir.
2. Kültürün tarihi ve sürekli olarak gelişir. Kültür, kuşaktan kuşağa aktarılarak süreklilik gösterir. Toplumların töreleri, gelenekleri ve görenekleri bu aktarımı sağlayarak kültürel sürekliliği korur.
3. Kültür toplumsal bir kavramdır. Kültür, toplumlar tarafından yaratılır ve o toplumların özelliklerini yansıtır. Kültürel sistem, bir toplumun değerleri, normları ve davranışları hakkında bilgi verir.
4. Kültür ideal veya idealleştirilmiş kurallar bütünüdür. Kültür, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak üzere idealize edilmiş kurallar ve çözüm yolları sunar. Bu kurallar, toplumsal yaşamın düzenlenmesinde önemli rol oynar.
5. Kültür değişkendir. Kültür zaman içinde değişir ve çevresel koşullara uyum sağlar. Farklı kültürler arasında taklit, ödünç alma ve yayılma yollarıyla etkileşim göstererek değişim geçirir ve evrimleşir (Güvenç, 2010).

UNESCO'nun 1982 tarihli Dünya Kültür Politikaları Mexico City Bildirgesi'nde birden fazla var olan kültür tanımına açıklık getirmek için yeni bir tanım yaparak uzlaşmaya gidilmiştir. Tanıma göre, kültür bir toplumu veya sosyal grubu belirten maddi, manevi, analitik ve duygusal özelliklerin tümünü ifade etmektedir. Sanat ve bilimin yanında toplumun yaşam şekillerini, temel haklarını, değerlerini, geleneklerini ve inançlarını da kapsamaktadır. (UNESCO, 1982) Kültür kavramını "insanlığın ürettiği maddi olan ve olmayan her şey" olarak geniş bir şekilde tanımlayabiliriz. Dolayısıyla hem maddi hem de maddi olmayan kültür ürünlerinden söz edebiliriz. (Yıldız, 2005, s. 2-3)

Kültür insan doğasının temel yapı taşını oluşurmaktadır. Geçmişini öğretirken geleceğine de edinilmiş deneyimler ışığında yön vermektedir. Bu sebeple kültür kavramı doğal yaşamın içinde insanların ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturdukları nesneler kültürü

meydana getirmiştir. Örneğin su ihtiyacı için bardak, bir yere ulaşmak için araba, soğuktan korunmak için kıyafet, güvenlik ve adaleti sağlamak için de hukuk yaratılmıştır (Özsoy ve Mamur, 2019). Tanrıkulu'nun (2014) anlatımına göre, kültür toplumun davranışının parçalarını birbirleriyle ilişkilendirerek bütün haline getirir. Kültür toplum dayanışmasının temel yapı taşlarındandır. Her toplumun kendine özgü bir kültür anlayışı vardır. Kültür toplumları ayırt etmeye yarayan işaretler gibidir. Yine kültür, bireylerin fizyolojik ihtiyaçlarını giderebilmesi için gerekli bilgi ve beceriyi kazandırır. Soysaldı'nın açıklaması da bu durumu desteklemektedir: Kültür ise bir milletin tarih boyunca ürettiği sözlü, yazılı, maddi ve manevi değerleridir. Bütün sanatlar üretildiği toplum hayatından beslenmektedir. Toplum hayatı ise gelenek, görenek, din, töre, anane gibi yaşam tarzımızı şekillendiren normların etkilediği davranış biçimlerinden oluşmaktadır. (Soysaldı, 2018, s. 305)

Sosyal psikologlar genel kültür ve alt kültür ayrımında, kültürün yaygınlık derecesini esas almışlardır. Bir toplumdaki geçerli inançlar, değer yargıları, yaşam tarzları, örf ve adetleri, o toplumun genel kültürünü oluşturmaktadır. Genel kültür ayrımı, kültürün genellik derecesine ya da ait. Olduğu topluluğun büyüklüğüne göre yapılan bir sınıflandırmaya dayanır. Genel olarak, bir ülke ya da ırkın kültüründen söz edilebilir. (Akt., Tanrıkulu, 2014, s. 88)

Milli kültür, bir milletin kendi kültürüne sahip olarak var olmasını sağlayan kendine has yaşam biçimidir. Bu tanımlı biraz açacak olursak, milli kültür, ölçümlü (standart) bir ulusal dil vasıtası ile iletişim kuran toplumun kültürüdür. Dil ulusal kültürü yaratmanın temel birimidir. Bu yolla kaderde, tasada ve kıvançta iş birliği yapmış bir toplumun yaşantılarının ve bilgilerinin nesilden nesile aktarılması sağlanır. İşte bu nesilden nesile aktarılan yaşantı ve bilgilerin bir kültür sistemi ve bütünlüğü içinde aldığı kendine özgü şekle milli kültür denir. (Akt., Tanrıkulu, 2014, s.100)

Milli kültürün içine giren şeylerse, yöntemle, insanların istekleri ile oluşmamışlardır. Yani, suni (yapay) değiller. Bitkilerin, hayvanların organik yaşayışı nasıl kendiliğinden ve tabii olarak geliyorsa, milli kültür içine giren şeylerin oluşması ve gelişmesi de tıpkı öyledir. Mesela dil fertlerin yöntemi ile yapılmış bir şey değildir. Dilin bir kelimesini değiştiremeyiz. Onun yerine başka bir kelime uydurup koyamayız. Dilin kendi yapısından doğan bir kuralını da değiştiremeyiz. Dilin kelime ve kuralları ancak kendiliğinden değişirler.

(Gökalp, 2015, s. 30)

2.3. Kültürel Miras

Miras kavramı “Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey.” olarak (TDK, 2024) ifade edilmektedir. Kültürel Miras ise, bir toplumun geçmişi ile ilgili, onu kimliklendiren, yaşamsal süreklilikle birlikte günümüze ulaşan yerel ve evrensel değer niteliği taşıyan her türlü somut ve somut olmayan varlıklardır. Tarihimizi, kimliğimizi; geçmişle olan, günümüzle ve gelecekle olan bağımızı temsil eder (Khan Academy, 2024). Miras kavramı UNESCO belgelerinde “geçmişten gelen mirasımız, bugün yaşadıklarımız ve gelecek nesillerle aktardıklarımız” olarak açıklanmaktadır. Kültürel miras fikri tanıdık bir fikirdir: gruplar ve bireyler için kültürel, tarihi, estetik, arkeolojik, bilimsel, etnolojik veya antropolojik değeri olan siteler, nesneler ve maddi olmayan şeyler. (Editör Özdemir, 2019, s. 136)

Kişi ve grupların bakış açısından, kültürün hem kalıtsal hem de çevresel olarak kavramsallaştırılması son derece önemlidir. Kültür içine doğarız, kültürece çevreleniriz. Bir başka deyişle doğduğumuz andan başlayarak kültürün içine daldırılırız. Bu önemli bir noktadır. Çünkü kültür hem öğrenilir hem de öğretilir. Birey, kültürü yaşlı kuşaklardan ve yaşlılarından kazanır. Sosyalizasyon süreci bireyin, toplumun kültürüne özümsemesini sağlar. (Çelebi, 2009, s. 156) Kültürün kalıtsal olduğunu söylemek kuramsallaşmış davranış tarzlarının bir kuşaktan diğerine simgesel olarak geçirildiğini söylemektedir. Kurumlar çok sayıdaki kişilerin yıllar boyunca edindiği deneyimlerin katkılarıyla oluşmuştur. Bireyler gelir gider ama kültür kalır. Kültür bir formdan diğerine geçerek varlığını hep sürdürür. Kültürel miras yoluyla birey sadece kültürünü emme yeteneğini ve kültürlenmiş bir kişi olma gizilgücünü alır. Yeni doğan bebek doğumuyla birlikte insan, bir sosyal kişi olur. Diğerleriyle ilişkiler kurdukça da kültürlü bir kişi haline gelir. (Çelebi, 2009, s. 156) Kişi, kültürün zaten hazır olduğu bir toplumda yaşar. Her kuşağın atalarından aldığı kültür, her bireyin birlikte yaşamayı öğrenmek zorunda olduğu kültürdür. Bir Meksikalının bir Meksikalı, bir Yunanlının bir Yunanlı olmak için büyütüldüğü son derece açık ve Önemlidir. Kişi kültürel çevre içinde yaşar, gelişir ve öldüğünde de arkasında kültürel çevresini bırakır. (Çelebi, 2009, s. 157)

Uluslararası düzeyde kültürel varlıkların korunmasıyla ilgili ilk düzenlemeler, genellikle savaşlar sırasında kültürel varlıkların zarar görmesiyle ilişkilidir. Örneğin, 1954 yılında UNESCO tarafından kabul edilen Lahey Sözleşmesi, her milletin dünya kültürüne katkıda bulunduğunu ve kültürel eserlere karşı işlenen tecavüzlerin tüm insanlığın kültürel mirasına karşı işlenmiş tecavüzler olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Dünya Miras Sözleşmesi, kültürel ve doğal mirasın herhangi bir parçasının zarar

görmesi veya yok olmasının tüm dünya milletlerinin mirası için büyük bir kayıp olduğunu ve bu mirasın korunmasının uluslararası camianın görevi olduğunu ifade etmektedir. Avrupa Konseyi de kültür ve kültürel miras alanında benzer şekilde ortak miras anlayışını benimsemektedir. Kültürel mirasın korunması, diğer önemli ortak değerler gibi çevre koruma veya insan hakları ile aynı düzeyde önem taşır, çünkü kültürel miras insanlığın ortak zenginliğini temsil etmektedir ve gelecek nesillere aktarılması gereken bir değerdir. (İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi (İSMEP), 2014, s. 17-18)

Kültürel miras, bir toplumun geçmişini yeni kuşaklara aktararak onların yeni bağlar kurmasını ve bu bağların güçlenmesini sağlayan önemli bir hazinedir. Geçmişte biriktirilen deneyimler ve geleneklerin sürdürülmesi, geleceğin doğru şekilde inşa edilmesine katkıda bulunur. (İSMEP, 2014). Bu bağlamda kültürel miras için, dün ile bugünü birleştirerek insanların kültür oluşturma yönünde teşvik edici olduğunu ve var olan kültürün de hayata katılmasında etkin rolü olduğunu söyleyebiliriz. Kültürel miras, evrensel değerlerinin yanında gençler için yeni öğrenme ve gelişme imkanları sağladığı, insanlara yeni ve güzel anılar yaşattığı, yaratıcılık duygusunu beslediği, hayata bakış açımıza derinlik kattığı ve geçmişimizin bizlere öğreteceği çok şey olduğu için önemlidir ve korunmalıdır. (İSMEP, 2014) İnsanların mekanlarla etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan kültürel değerler, değişen, dönüşen ve küreselleşen dünyada yeni roller üstlenmiş hem maddi hem de manevi açıdan yeni değerler kazanmıştır. Bu durum, kültürel değerlerin gelecek kuşaklara bozulmadan ve yozlaşmadan aktarılması için ulusal ve uluslararası düzeyde korunmalarının önemini ortaya koymuştur. (Tanrıkulu, 2014, s. 283)

2.3.1. Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras

Geçmişimizin taşıyıcısı olan ve geçmişimizle geleceğimiz arasında bağ kuran kültürel miras unsurları oldukça kapsamlıdır. Yalnızca gördüğümüz nesneler ile sınırlı değildir; insanın yaratıcılığı sonucu oluşan her türlü ifadeyi de kapsayacak şekilde genişlemiştir. İnsan eliyle oluşturulan eserler (tablolar, heykeller, mozaikler), arkeolojik alanlar, tarihi anıtlar gibi somut nesneler gibi el sanatları, müzik, edebi eserler de kültürel miras kavramının içinde yer almaktadır. Bu bağlamda bu unsurlar özelliklerine göre kategorilere ayrılmıştır. Somut ve somut olmayan kültürel miras ifadeleri de bu kategorilerden biridir. Somut ve somut olmayan kültürel mirasın erken dönemlerden itibaren çocuklara tanıtılması, geçmiş ve gelecek arasındaki köprünün sağlanması olması bakımından önemlidir. (Ceren ve Yıldız, 2021, s. 323) “Somut olmayan kültürel miras” ifadesi, UNESCO tarafından “kültür varlıklarının korunması” amacıyla yürütülen çalışmalar sırasında “somut kültürel miras” çalışmalarının

doğal bir sonucu olarak oluşmuştur. Bu ifadenin oluşmasında 16 Kasım 1972 tarihinde UNESCO Genel Kurulu'nun kabul ettiği “Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi” büyük önem taşımaktadır. Ülkemizin de 1983 yılında taraf olduğu sözleşme, ilke ve amaçları doğrultusunda tarihi yapıları, sit alanlarını ve doğal-kültürel çevreyi koruma yönünde çalışmalar yapmış, insanlık tarihi boyunca oluşturulan kültürel somut yapıları ve bu yapıların içinde bulunduğu doğal çevreyi korunması gereken kültürel miras olarak tanımlamıştır. Bunların beraberinde 1972 sözleşmesi, kabul edildiği tarihten itibaren kültürel mirasın tamamını tarihsel yapılar, uygarlıklara ait sit alanları ve doğal mekanların oluşturması nedenlerden dolayı eleştirilmiştir. Uygulama esnasında anlaşılan ve sözlü kültür çalışmaları yapan çevrelerin de eleştirilere ek olarak belirttikleri eksiklik yaşayan kültüre, insana ve günümüz insanının atalarından devralıp sürdürdüğü ya da çevrenin etkisiyle koruyamadığı kültürel miras için de çalışmaların olmamasıydı. Kısa zaman içinde bu eleştirileri dikkate alan UNESCO, “somut” kültürel ve doğa mirası yanında, kuşaktan kuşağa usta çırak ilişkisiyle ve okul dışı geleneksel ortamlarda kazanılan “somut olmayan” kültürel mirasın da korunması gerektiği düşüncesini benimsemiş ve bu konuda birçok yerel, bölgesel ve uluslararası toplantılar yaparak dikkatleri bu noktaya çekmiştir. (Oğuz, 2008, s. 8)

İSMEP' in (2014) verilerinde “kültürel miras, bir toplumun geçmişi ile ilgili, onu kimliklendiren, yaşamsal süreklilikle birlikte günümüze ulaşan yerel ve evrensel değer niteliği taşıyan her türlü somut ve somut olmayan varlıklardır” olarak ifade edilmiştir (s. 12). UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme'nin amaçları doğrultusunda “kültürel miras” nesneleri şöyle açıklanmaktadır:

“Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.

Yapı toplulukları: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnai evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar.” (UNESCO, 2024)

Khan Academy, “Kültürel Miras nedir?” başlıklı metninde, “somut ve somut olmayan kültürel miras” unsurlarını açıklarken sadece somut gördüğümüz nesnelerden ibaret olmadığı,

soyut olarak ifade edilen gelenek görenek, sözlü tarihleri gibi toplumun bütün unsurlarının da kültürel miras niteliğinde önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir. Soyut kültürel miras kavramının çok geniş kapsamda geleneği içine aldığını, dini törenler, karnavallar, Afrika'daki müzik ve danslar, Viyana kahve evi kültürü, Çin gölge oyunları, Japon Kabuki tiyatrosu gibi birçok örnekler sıralanabileceğini belirtmiştir (Khan Academy, 2024).

UNESCO Dünya Miras Sözleşmesi'nde belirtilen Dünya Miras Listesi'nde resmî web sitesinde yer alan bilgilere göre Türkiye'ye ait 21 adet varlığımız listelenmiştir. Bu liste şöyle sıralanmıştır: Göreme Milli Parkı ve Kapadokya'nın kayalık alanları, Divriği Ulu Camii, İstanbul'un Tarihi Bölgeleri, Hattuşaş Hitit Başkenti, Nemrut Dağı, Hierapolis- Pamukkale, Xanthos- Letoon, Safranbolu, Truva Arkeolojik alan bölgesi, Selimiye Camii ve Külliyesi, Çatalhöyük, Bursa ve Cumalı kazık, Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültür Peyzajı, Efes, Ani Arkeolojik Alanı, Afrodisias, Göbekli tepe, Arslan tepe Höyüğü, Gordion, Ortaçağ Anadolu'nun Ahşap Hipostil Camileri (UNESCO World Heritage Convention, 2024).

UNESCO Somut Olmayan Türkiye Kültürel Miras Listesi'ndeki verilere göre, ülkemiz "somut olmayan kültürel miras" değerleriyle oldukça çeşitliliğe sahiptir: Meddahlık, Aşıklık geleneği, Nevruz, Türk kahvesi kültürü, Geleneksel çini ustalığı, Bahar kutlamaları- Hıdrellez, Çay kültürü, Ebru, Minyatür sanatı, İnce ekmek yapma ve paylaşma kültürü, Geleneksel Ahlat taş işçiliği, Kırkpınar yağlı güreş festivali, Geleneksel Türk okçuluğu, Karagöz bunlardan bazıları olarak örnek verilebilir (T.C. KTB, 2024).

Hacettepe Üniversitesi Tarihi ve Kültürel Mirası Araştırma Merkezi (HÜTKAM), somut olmayan kültür miras kavramını, toplu veya bireysel olarak insanların kendinden önceki kuşaklardan edindiği deneyimleri sonucu ortaya çıkan uygulamalar olarak tanımlamış ve bu uygulamaları gelenekler, sözlü edebiyat ürünleri, dans gösteri ile bunlarla birlikte materyaller ve kültürel mekanlar olarak ifade etmiştir. Taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları "somut" kültürel miraslar olarak tanınmış olup; taşınır kültür varlıklarına sikkeler, el yazma kitapları, gravürler; taşınmaz kültürel miraslara yapılar, yapı grupları, anıtlar örnek verilebilir. (Akkaya ve Tolacı, 2021, s. 92) Yapılan araştırmalara göre İSMEP kaynaklarında da kültürel mirasın anlatımı yapılırken benzer sınıflandırmanın yapıldığı görülmüştür. Bu sınıflandırmaya göre, "somut kültürel miras" taşınabilir kültürel miras ve taşınmaz kültürel miras olarak ikiye ayrılmaktadır. Taşınabilir kültürel miras nesneleri tablolar, heykeller, sikkeler, el yazmaları, arkeolojik eserler olarak ifade edilirken taşınmaz kültürel miras nesneleri anıtlar, arkeolojik sitler, tarihi kent dokuları olarak belirtilmiştir. Somut olmayan kültürel miras nesneleri ise sözlü gelenekler, gösteri sanatları, ritüeller olarak sıralanmıştır. (İSMEP, 2014, s.11)

Arslan ve Ardemagni kaynaklarında kültürel miras üzerine daha detaylı bir anlatım bulunmaktadır. Tablo 1’de görüldüğü üzere kültürel mirası sınıflandırarak açıklamıştır. Tablo 1’deki açıklamaya göre; kültürel miras “somut kültürel miras” ve “somut olmayan kültürel miras” olarak ikiye ayrılmıştır. Somut olmayan kültürel miras kendi içinde “taşınmaz kültürel miras” ve “taşınabilir kültürel miras” olarak tekrar ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrıma göre; taşınmaz kültürel miras unsurları mimari yapılar, anıtlar, arkeolojik alanlar, bina grupları, kültürel alanlar, tarihi parklar ve bahçeler, botanik bahçeleri, endüstriyel arkeoloji ve taşınabilir kültürel miras unsurları ise arşivler, müze koleksiyonları, kütüphaneler olarak anlatılmıştır. Diğer ana bölümde somut olmayan kültürel miras unsurları el sanatları, müzik, dans, edebiyat, tiyatro, sözlü ürünler, geleneksel performanslar, sosyal uygulamalar, yöntem bilgisi, kültürel alanlar, din ve törenler olarak belirtilmiştir.

Tablo 1 *Kültürel miras unsurları taksonomisi*

KÜLTÜREL MİRAS		
SOMUT KÜLTÜREL MİRAS		SOMUT OLMAYAN
TAŞINMAZ KÜLTÜREL MİRAS	TAŞINABİLİR KÜLTÜREL MİRAS	KÜLTÜREL MİRAS
Mimari yapılar	Arşivler	El sanatları
Anıtlar	Müze koleksiyonları	Müzik
Arkeolojik alanlar	Kütüphane	Dans
Tarihi merkezler		Edebiyat
Bina grupları		Tiyatro
Kültürel alanlar		Sözlü ürünler
Tarihi parklar ve bahçeler		Geleneksel performanslar
Botanik bahçeleri		Sosyal uygulamalar
Endüstriyel arkeoloji		Yöntem bilgisi
		Kültürel alanlar
		Din
		Törenler vb.

(Kaynak: Arslan ve Ardemagni, 2006, s.9)

Somut olmayan kültürel miras öğeleri araştırmaya dahil edilmese de kavram olarak sıkça karşılaştığımız için, bu terimleri kısaca açıklamak yararlı olacaktır. Bu öğelerden en çok karşılaştığımız el sanatları; yapımı basit aparatlarla veya el ile sağlanan, taşınabilir ürünler ve toplumların kültürlerini temsil eden maddi kültür ürünleridir. Bu ürünler; seramik, çini, cam, kitap sanatı, halı, maden ve ahşap sanatı olarak sıralanmaktadır. (Parla, 2019, s. 132) Seramik sanatı, kilin suyla karıştırılıp şekillendirildikten sonra pişirilmesiyle elde edilen ürünlerdir. Bu ürünler beslenme, su taşıma gibi ihtiyaçların yanında, dini etkinliklerde, ölü gömme törenlerinde, oyun ve müzik faaliyetleri gibi gündelik hayatın birçok bölümünde yer almıştır. (Parla, 2019, s.138) İnsanların ateşi keşfetmesiyle günlük yaşam ihtiyaçları sonucu seramiğin oluşum süreci de başlamıştır. Su ve yiyecekleri taşıyıp saklayabilmek için kapların gerekliliği seramiğe olan ihtiyacı doğurmuştur. Geçmişten günümüze kadar yapılarda tuğla üretiminde ve günlük kullanımda kap kacak yapımı için kullanılmıştır. (Akt. Uşak, 2008, s. 145) Çini Sanatı, hamur biçimindeki kilden toprağın pişmesiyle, ren ve motiflerle süslü seramikten ev eşyaları ya da duvar panolarıdır. (T.C KTB, 2024) Sanat tarihinde uzman kişilerce Türklere özgü bir sanat olduğu belirtilen Çinicilik, Osmanlı mimarisinde cami, türbe, saray vb. yapıların süslemesinde kullanılmıştır. Figürlerle geometrik yazılar, lale, gül, karanfil ve sümbül motifleri süslemelerde kullanılmıştır. (Akt. Uşak, 2008, s. 151-152) Cam sanatı, ilk gününden beri değişim içinde olan cam yaşamın içinde vazgeçilmez bir parça olmuştur. İşlenerek oluşturulan formlarda camı günlük yaşamda eşya, süs amaçlı nesne, sanat tasarım materyali, mimari bileşen gibi pek çok şekilde kullanılmaktadır. (Atmaca, 2022, s. 2) Hat sanatı, estetik ölçütler doğrultusunda kâğıt kalem, el yapımı mürekkeple yapılan yazı yazma sanatıdır. (T.C KTB,2024) Bir başka ifadeyle; hat daha önceden belirlenmiş kurallar doğrultusunda İslam kültüründe güzel yazı yazmaya verilen addır. Bu sanatın oluşum sürecinde köşeli ve yuvarlak yazı şekilleri kullanılmaktadır. (Büyükdikmen, 2006, s.10) Hat sanatı kitaplardan farklı olarak levha, ferman gibi kağıtlara veya mimari yapı ve taşınır varlıklarda da uygulanmaktadır. (Parla, 2019, s.144) Tezhip Sanatı; boya ve altından süslemelerle yapılan el yazma kitaplarda bulunan sanat türüdür. Tezhip, Arapça altın olarak ifade edilen zeheb sözcüğünden ortaya çıkmıştır. (Parla, 2019, s. 145) İslam kökenli süsleme sanatıdır. Sözlükte altınlamak olarak ifade edilen tezhip sanatı, altın ve boyalarla kitap, murakka, levha türünde yazılı eserlerde kullanılan süsleme biçimidir. Geçmişte özel koleksiyonlar için ayrılan yazma eserlerde öncül önem taşımıştır. (Akt. Büyükdikmen, 2006, s.11) Minyatür Sanatı; Kitap veya küçük boyuttaki bir nesneyi süslemek amacıyla oluşturulan küçük resimlerdir. (Akt. Büyükdikmen, 2006, s.12) Kitaplardaki metinleri görsel olarak

tamamlamaktadır. Bitki, hayvan, insan veya mekân öğelerinin betimlendiği minyatürler iki boyutlu perspektifsiz eserlerdir.

2.3.2. Kültürel Mirasın Önemi ve Korunması

İnsanoğlu için her zaman önemli olan nesneler, yapılan çalışmaları ve fikirleri somutlaştırarak kalıcılığını sağlamaktadır, bu sayede nesnelere hayat veren insanoğlu aslında kendi devamlılığını da sağlamaktadır (Can, 2009). Can bu sayede sadece eserlerin değil, o eserleri oluşturan ustaların da akıllarda kaldığı ve önem kazandığına dikkat çekmiştir. Bir yapının mimarı, bir savaşın lideri, efsanelerin kahramanları da eserleriyle birlikte hayat bulmuştur. Geçmişten gelen bu eserler geleceğe yön vererek yeni çalışmalara destek olmuştur. Ancak zamanla bu nesneler kendiliğinden veya zamanla çevrenin etkisiyle zarar görebilmektedir. Bu sebeple özellikle turizm potansiyeli olarak ülkeye gelir sağladığı da söz konusu olduğundan bu eserlerin korunması önemlidir. Korunan eserlerin gelecek nesillere aktarılmasıyla toplumlar değerleri ile kendi kimliklerini de sahip çıkmış olacaktırlar. Bu açıklamalar doğrultusunda kültürel miras için toplumların kimliğidir ifadesini kullanmak yerinde olacaktır. Bu ifadeyi destekleyen başka bir anlatıma da Negiz'in araştırmasında rastlanılmıştır. Negiz (2017) araştırmasında "kültürel miras" için toplumların tarihi yaşanmışlıklarını, gündelik hayatta kullandıkları teknik aletler ve bilgilerini, sosyal, siyasi ve kültürel anlamda belge niteliğinde olması sebebiyle önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Kültürel miras nesneleri, günlük yaşam, inanış biçimleri, ilgi alanlarına dair her şeyin belgesi niteliği taşımaktadır. Tarihimizi bilerek bugünüme yön vermek ve kendi geleceğimizi planlayıp bizden sonraki nesillere de miras bırakabilmemiz için geçmişi belgeleyen miraslarımızın korunmaları önemlidir. Yine bu mirasların kimliklerinin olması, bilimsel değerinin olması, sanatsal değer ve turizm gibi maddi anlamda değer taşıması da araştırmacıların ilgisini çeken nedenlerdendir. (Emir, 2011, s.33)

Ayrıca somut veya soyut fark etmeksizin tüm kültürel miras değerlerinin yok edildiğinde yenisinin gelmeyeceği hususunda aynı öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Tüm bu hususlar göz önüne alındığında kültürel miras unsurlarının aynısının tekrarı olamayacağı sebebiyle korunması önemlidir. Can'ın araştırmasına (2009) göre kültürel miras unsurlarının korunması sürecinde sıkıntılar olduğu görülmektedir. Bilinçsiz turizm amaçlı ziyaretler, kontrolsüz şehirleşme, geniş tutulan tarım, madencilik faaliyetleri ve erozyonlar gibi doğa olaylarının etkileri somut kültürel mirası; kültürel mirasın taşıyıcısı olan gençlerimizin zamanın etkisiyle daha fazla etki altında kalarak farklı toplumlar içinde asimile olması ve kendi kültürlerini devam ettirme konusunda daha az istekli olmaları soyut kültürel miras için

sıkıntılara sebep olmaktadır. Bu sıkıntılar doğrultusunda da kültürel mirasın tanıtılması, korunması ve devamlılığı yönünde çalışmaların yapılması oldukça önemlidir.

Kültürel miras belli bir toplumun veya toplumların yarattığı her şeydir, süregelen gelenek görenekleri, dilleri, inşa ettikleri küçük büyük fark etmeksizin içinde yaşadıkları yapıları; atalarından miras kalan somut ve somut olmayan tüm değerleridir. Bu bağlamda tarih boyunca da “kültürel mirasın korunması yönünde çalışmalar yapılmıştır. İSMEP verilerine göre; Türkiye’deki “kültürel mirası koruma” faaliyetleri arasında afet risk azaltma faaliyetlerinin baskın olduğunu söyleyebiliriz. Afet yönetimi hususunda İstanbul “kültürel miras” kavramı üzerinde durmaktadır. Bunun nedeni kültürel miras olarak nitelendirdiğimiz değerlerin İstanbul’da yaşamın içinde aktif olarak yer alması, şehrin kimliğini tanıtırken ekonomik faaliyetlerini de şekillendirmesi bakımından bu yönde uzmanlar eşliğinde çalışmalar yapılması oldukça önemlidir. (İSMEP, 2014, s. 34)

Kültürel miras konusunun üzerinde önemli çalışmalar yapan İSMEP, kültürel mirasın korunması yönünde yapılan çalışmaların önemli tarihlerini şöyle sıralamıştır:

“1869 Asar-ı Atika Nizamnameleri (Eski Eserler Tüzükleri) yasal düzenleme yapıldı.

1917 Asar-ı Atika Encümen-i Daimisi Örgütü görevlendirildi.

1931 Türk Tarih Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu) kuruldu.

1932 Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu) kuruldu.

1936 İstanbul Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Kuruldu.

1951 Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kuruldu.

1954 La Haye ve Avrupa Kültürel Konvansiyonu imzalandı.

1965 Venedik Sözleşmesi imzalandı.

1971 T.C. Kültür Bakanlığı kuruldu.

1972 Dünya Doğal ve Kültürel Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme imzalandı.

1973 Eski Eserler Kanunu çıkarıldı.

1983 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu düzenlendi.”

(İSMEP, 2014, s. 36- 37)

İSMEP verilerine göre kültürel miras, 2000’li yıllarda kültürlerin arasındaki ilişkilerin sağlanabilmesi ve kültürel çeşitlilik oluşturulabilmesi için kaynak niteliğindedir (İSMEP, 2014). UNESCO, kültürel mirası yaratıcılığın kaynağı olarak tanımlamaktadır. 2001 tarihindeki “UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi”nde yaratıcılığın kültürlerin teması ile mümkün olduğunu, bundan dolayı da mirasın tümüyle korunarak insan deneyimleriyle geleceğe aktarılması ve bu sayede bütün yönleriyle yaratıcılık kullanılarak kültürlerin gerçek bir iletişim sağlayabilmesinin mümkün olduğu belirtilmiştir (UNESCO, 2001).

2.4. Kültürün Aktarılması

Kültür, bir toplumun tüm bireyleriyle bütün olarak yaşayabilmesi ve süreç içinde varlığını koruyabilmesi için öncül önem taşımaktadır. Bireylerin içinde bulunduğu kültürü koruması ve gelecek nesillere aktarabilmesi kültürün devamlılığı açısından önemlidir. Bu aktarımı gerçekleştirebilmek için de birey önce kendisi kültürünü tanıyıp deneyimleyebilmelidir.

Kültürel aktarımda en temel araç dildir. Göktürk yazıtları bunun en güzel örneğidir. Dil sayesinde bir milletin kültürüne ait değerleri hala varlığını koruyabilmektedir. Yine dil sayesinde, bir toplumun yaşayışını, tarihsel süreç içindeki evrelerini, inandıkları değerleri ve iletişim biçimlerine dahil her şeyini açık bir şekilde görebiliriz (Akt., Dumrul, 2021).

2.5. Kültürün Aktarımı Açısından Çocuk Kitapları

Dil ve kültür birbirlerini besleyen ayrılmaz bir bütündür. Bireylerin kendi ana dillerini öğrenmelerinde kültürün büyük önemi vardır. Bir toplumun düşünce yapısı, yaşam biçimi, gelenek görenekleri bütünüyle dil aracılığıyla gelecek nesillere yazıyla miras kalır (Öztürk ve Destegüloğlu, 2022). Çocuk edebiyatı eserleri toplumu barındıran kültürel içerikleri çocuklara iletiler yoluyla aktarmaktadır (Sağsöz, 2020). Çocuk edebiyatı ürünlerinden olan resimli çocuk kitapları da kültürel yazı ve resim bağlamında motifler içermesi sebebiyle büyük önem taşımaktadır.

Çocuk kitapları, çocuklara küçük yaşlardan itibaren okuma alışkanlığı kazandırmakla beraber, geniş yelpazeye sahip içeriğiyle hayal dünyalarını genişleterek keşfetme isteklerini arttırmakta ve kültürel değerlerini tanımlarında rehber olmaktadır

(Mert, Albayrak ve Serin, 2013).

2.6. İstanbul'un Tarihçesi

Yunan kolonilerinin Roma'nın başkenti haline gelmesiyle İstanbul'un varlığı oluşmaya başlamıştır. Zamanla kent, ilk büyük Hristiyan imparatorluğunun da merkezi olmuştur. Tarihi anlamda zengin geçmişe sahip olan İstanbul, konumunun sayesinde çeşitli fiziki ve kültürel anlamda da ön plandadır. Şehirle ilgili ilk yerleşme bilgilerinin Kadıköy Kurbağalı dere çevresi olduğu bilinmektedir. (Kuban, 1997, s. 873) Şehir tepesi doğu yönünde olan üçgen biçimine sahiptir. Tabanı ise batı yönündedir ve sınırları haliç ile çevrilmiştir. Güney tarafında Marmara denizi ve denizleri birbirine bağlayan surlar bulunmaktadır. (Zeydan, 2012, s. 36)

Geçmişten günümüze birçok toplumun yaşadığı İstanbul şehri, egemen olan toplumların etkisiyle zamanla her dönem farklı isimle anılmıştır. Her dönemde yaşayan topluluklar kendi kültürlerine ait yapıları miras olarak bırakmıştır. Yapılan araştırmalar sonucu şehrin tarihinin anlatımında dönemlere ayrıldığı görülmüştür. Bu dönemler, elde edilen veriler sonucu aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

“Tarih öncesi dönem”; ilk mağara yerleşik hayatından köylere kadar geçen dönemi kapsamaktadır. İstanbul'un tarihini anlayabilmek için, fazlasıyla geriye bakmak, Eski Taş Çağı sürecine kadar takvimlerde geriye gidilmelidir. İstanbul'daki ilk insan topluluklarının Afrika'dan geldikleri düşünülmektedir. Yine bu insanlar, küçük gruplarla hareket edip mağaralarda yaşıyor, avcılık ve bitki yemiş toplayarak besleniyorlardı. Kendi elleriyle yaptıkları çakıl taşlarından aletleri gündelik yaşamlarında kullanmaktadırlar. (Soysal, 2022, s. 17-19) Arkeolojik kazılar sonucu bulunan, 9000 yıl ve öncesine dair kalıntıların olduğu dönemdir. İstanbullu ilk insanların, Küçükçekmece'deki Yarım Burgaz Mağarası'nda yaşadığı tahmin edilmektedir. (Gülcü ve Ay Paşa, 2017, s.16) Zamanla halk tarımla ilgilenmeye başlamış, koyun, keçi gibi hayvanları evcilleştirmeyi başarmış ve kilden yaptığı kap kacakları da kullanmıştır. Kadının doğurganlığını kutsallaştıran ana tanrıça inancı Anadolu'da yaygınlaşmıştır ve bununla birlikte doğadaki güçleri tanrılaştıran çok tanrılı inanç sistemi de bu dönemde görülmüştür. Hayatlarındaki farklılaşmayla insanlar kendileri oluşturdukları köylerde yaşamaya başladılar. Fikir Tepe Kültürü olarak anılan bu değişikliklerin yaşandığı dönemde, yerleştikleri bölge Kadıköy'ün Fikir Tepe semtidir ve burada tarıma devam edip hayvancılıkla ilgilenmektedirler. (Soysal, 2022, s. 23-24)

“Byzantion dönemi”; bugünkü Sarayburnu'na gelerek İstanbul'a Byzantion adını veren Megaralılar'ın yaşadığı dönemdir. Şehir kurma amacıyla Yunanistan'ın Megara kentinden ayrılan topluluk, İstanbul'u gördüklerinde burayı cennet olarak tanımlamış ve

buraya yerleşmiştir. (Şener, 2011, s.11) Böylece Megaralı denizci tüccarlar kurdukları liman kenti, zamanla gelişerek zenginleşti. İstanbul Boğazı'na hâkim oldukları için ticaretin kilit noktası konumuna gelmişler ve kentte tarım ve hayvancılığın yanında balıkçılık önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Palamudun çok olduğu Haliç o dönemde birçok kişinin ilgisini çekmiştir. Bunlardan biri Romalı Yazar Yaşlı Plinius olmuştur, yazar sudaki palamutları pullarının altın gibi parlaması sebebiyle olmalı ki buraya “Altın Boynuz” demiştir. Çok tanrılı inanç sisteminin devam ettiği bu dönemde halkın en sevdiği Denizler Tanrısı Poseidon’dur. Güçlü surlarla çevrili olan kentin merkezi akropolis bugünkü Topkapı Sarayı’yla Ayasofya’nın yer aldığı ve Sarayburnu tepesidir. Zenginlikleri sebebiyle dikkat çeken kent zamanla İran’dan gelen Persler tarafından işgal edildi ve bir süre sonra da büyük Roma İmparatorluğu’nun sınırlarına dahil olmuştur. Roma İmparatorluğu’nun mimari dokusu kenti de etkisi altına almıştır. Tiyatrolar, hamamlar, çok katlı konutlar ve sukemerleri inşa edilmiştir. Bugün Sultanahmet Meydanı olarak bildiğimiz alan, o günkü Hipodrom ’un günümüze yansımasıdır. (Soysal, 2022, s. 29-38)

“Konstantinopolis dönemi”; Byzantion kentinin Yeni Roma ismiyle, Roma İmparatorluğu’nun yeni başkenti olmasıyla başlamaktadır. Hristiyanlık dini tek tanrılı din olarak resmi din ilan edilmiştir. Dönemin imparatoru I. Constantinus, kentin adını Konstantinopolis olarak değiştirmiştir. Nüfusun artmasıyla su kemerlerine duyulan ihtiyaç artmış ve yine bu dönemde yapımına daha önceden başlanmış olan Hipodrom tamamlanmıştır. Yerebatan sarnıcı bu dönemde inşa edilmiştir. (Gülcü ve Ay Paşa, 2017, s.16) İmparator eski tapınakları koruyarak yeni Hristiyanlık din için kiliseler yaptırmıştır, bunlardan en önemlisi Topkapı Sarayı sınırlarındaki Aya İrini Kilisesi’dir. Zamanla savaşlar ve hastalıkların etkisiyle yıkıma uğrayan kenti tekrar eski günlerine kavuşturmak için İmparator, görkemli Ayasofya Kilisesi’ni yaptırmıştır. Bilim ve sanatta başarılı olan kent, Arap ve Batılı öğrencilerin eğitim gördüğü; dokuma, fresk ve minyatür sanatlarında sınırları aşan üne sahip olmuştur.

(Soysal, 2022, s. 41-58)

“Osmanlı dönemi”; 1453 yılında Osmanlı hükümdarı Fatih Sultan Mehmet’in şehri fethetmesiyle başlayan dönemdir. Fetihten sonra şehrin yeni adı Dersaadet (Mutluluk Kapısı) olarak değiştirilmiştir. Yine bu dönemde, şehir başkentlik yapmaya devam etmiştir. Topkapı Sarayı, Kapalıçarşı, Sultanahmet Camii bu dönemin önemli yapılarıdır. (Gülcü ve Ay Paşa, 2017, s.16) Fatih, devleti güçlendirmek amacıyla İstanbul’u yenileme çalışmalarına başlamıştır. Bu doğrultuda hasar gören surları düzenleyerek Yedikule Hisarı oluşturuldu. Ayasofya ve etrafındaki kiliseler camiye çevrildi. Seferler sonrası farklı kültürden insanlar

İstanbul'a getirildi. Giderek daha da artan nüfus ile İstanbul mahallesi görünümlere oluşmuştur. Haliç tekrardan canlandırılmıştır ve o dönemin büyük alışveriş merkezi olan günümüz Kapalıçarşı kurulmuştur. İstanbul'da Batı'dan gelen nüfusun zenginleşerek artış göstermesiyle Galata'dan Beyoğlu dışına kadar artış görülmüştür. Yine bu dönemde imparatorluk, batıya karı barışçı siyaset izlemeye başlamıştır ve batıyla kültürel faaliyetlere başlanmıştır. Avrupa'dan tanınmış ressam, yazar ve sanatçılar İstanbul'a davet edilmiştir. Kadınların ilk kez dışarıya çıktığı dönemde kırdan eğlenen kadınlar ressamlar tarafından resmedilmiştir. Zamanla ticaretin tekrar hareketlendirmesi amacıyla Eminönü ve Karaköy'de iş alanları oluşturulmuş, bu alanların etrafına bankalar kurulmuştur. Karaköy Köprüsü restore edilerek, ilk metro olan Tünel yapılmıştır. Köprüyle beraber Galata, yeni merkez konumuna gelmiştir. Pera ise (Beyoğlu) sergi, tiyatro, opera, han ve lokanta vb. yapılarıyla gösterişli bir tüketim alanı haline gelmiştir. Osman Hamdi Bey Güzel Sanatlar Akademisi'nin kurulmasında etkili olmuş ve arkeolojik kazıları başlatarak İlk müze olan İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ni kurmuştur. (Soysal, 2022, s. 63-83)

“Türkiye Cumhuriyeti Günümüz İstanbul'u dönemi”; Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulduğu dönemdir. Ankara devletin başkenti olmuştur. İstanbul yıllarca merkez konumunda olması sebebiyle tarihi ve kültürel çeşitliliğiyle dünyanın en önemli ekonomik ve turistik kenti olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir (Gülcü ve Ay Paşa, 2017). Yüksek yapılan apartmanlar, gökdelenler, Boğaz'ın yeşil görüntüsünü kaybeden konutlar, köprüler ve ticaret amacıyla oluşturulan alanlar şehri ifade eden yeni bileşenlerdir. (Kuban, 1997, s. 884) Soysal'ın anlatımına göre bu dönem, Osmanlı Devleti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş süreci olan Mütareke olarak anılmaktadır ve 20. Yüzyılın da başlangıcıdır. O dönemde Galata, Kabataş civarında Batılı yaşam şekli mevcuttu ve Beyoğlu'nda apartmanlar, yabancı elçilikler inşa edilmiştir. Tarihi Yarımada çevresinde, Eski İstanbul'daysa Osmanlı yaşam şekli devam etmektedir. Sonrasında eski kentteki Müslümanlar da yeniliklere dahil oldu ve Beyoğlu, Haliç ve Boğaz çevresinde zaman geçirmeye başlamıştır. Faytonların yanına otomobil ve elektrikli faytonlar yeni ulaşım araçları olarak dahi olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün 29 Ekim 1923'te Cumhuriyeti ilan etmesiyle Türkiye Cumhuriyeti kuruldu ve Ankara başkent oldu. Cumhuriyet kutlamalarından sonra, şehirde gündemin konusu imar ve düzenlemeler olmuştur. Bu düzenleme sürecinde yeni meydan, sokak, anıtlar, sergi alanları vb. oluşturulmuştur. Sanayileşmenin etkisiyle şehre köylerden göçler başladı ve bu dönemde artan nüfusun etkisiyle gecekondu semtleri oluşmuştur. Ahşap evleri yerini apartmanlara bıraktı ve gökdelenler şehrin resmine eklenmiştir. (Soysal, 2022, s. 87-100)

Yıllar boyunca çeşitli kültürlerle ev sahipliği yapan İstanbul, içinde bulunan toplumlarca her dönem farklı isimlerle anılmıştır. Bunlardan en yaygın olanları şunlardır: “Byzantion”; Şehir için kullanılan ilk isimdir ve MÖ. 660 yılında Megara Kralı tarafından şehre verilmiştir. “Nova (Nea) Roma”; Yeni Roma anlamına gelen isim, Roma İmparatoru tarafından şehre verilmiştir. “Konstantinopolis”; şehrin en popüler olan ismidir ve dünyada çoğu yerde hala kullanılan isimdir. “İslambol”; şehrin fethedilmesiyle beraber Osmanlı İmparatorluğu’nun yükselme dönemine kadar kullanılan isimdir. “Dersaadet”; şehrin posta haberleşmeleri için kullandığı isimdir. “İstanbul”; nasıl ortaya çıktığı tam olarak bilinmeyen isim, Tanzimat dönemi itibarıyla resmi olarak kullanılmaya başlanmıştır.

(Şener, 2011, s. 16-18)

Her toplumun onu koruyan, liderlik yapan önde gelen bir lideri, kralı, padişahı bulunmaktadır. İstanbul şehri de Megalarılar döneminden itibaren birçok liderle tanışmıştır. Fatih Sultan Mehmet de bunlar arasında en çok kendinden bahsettiren padişahlardan olmuştur. Fatih, İstanbul’un fethinden sonra şehirde birçok düzenlemeler yapmıştır. Ortaylı’nın kitabında da ifade ettiğine göre; “Camiiler, çarşılar, hangah ve dergahların inşasıyla çok kısa bir sürede İstanbul, kimliğini oluşturan görüntüsü oluşmaya başlamıştır. Yapılara yaptıran kişilerin isimleri verilmiştir. Bu sebeple de şehir, paşalar şehri diye anılmaktadır.

(Ortaylı, 2009, s. 68)

2.7. İstanbul’un Kültürel Miras Açısından Önemi

İstanbul, yıllar boyunca çeşitli toplulukların yaşadığı ve bu toplumların kültürlerinden izler bıraktığı zengin bir kent olmuştur. Bu sebeple dünya genelinde her zaman önemli bir konumda olmuştur. İlk yerleşmelerden itibaren oluşan eserler kültürel miras değerindedir. Soysal’ın da ifadesinde belirttiği gibi; “İstanbul, sahip olduğu renkler ve canlılık içinde dev bir megapol” olarak ifade edilebilir. (Soysal, 2022, s. 100)

Günümüzde İstanbul, çeşitli müze, sergi ve kültürel faaliyetleri ile kültürel mirasının zenginliğini konuklarına aktarmaktadır, böylece çeşitliliğini de göstermektedir. Tarihi ve kültür alanlarıyla İstanbul, UNESCO Dünya Kültürel Miras Listesi’nde yer alarak uluslararası düzeyde kendini tanıtmaktadır. Bu sayede de bu alanların korunarak varlığını sürdürmesi sağlanmıştır. İlber Ortaylı’nın İstanbul ile ilgili çalışmaları da önemini kanıtlamaktadır. İstanbul şehrin mimari dokusu, doğası, ekonomik ve kültürel unsurlarıyla beraber aynı zamanda günümüze kadar toplumların ortak geçmişlerini de barındırması yönünden kültürel miras anlamında önemlidir. Kültür Bakanlığı bu hususlarla ilgili şehrin korunması amacıyla

UNESCO'ya 1984 yılında başvuruda bulunmuştur. Sunulan raporda şehrin önemini vurgulanırken oluşabilecek tehditler üzerinde durulmuştur: Stratejik konumu dolayısıyla batısında-doğusunda Balkanlar ve Anadolu, kuzey -güney bölümünde Karadeniz ve Akdeniz ile yıllar boyunca her türlü faaliyette şehrin etkileşimi olmuştur. Günümüzde ise kontrolsüz gelişen nüfusta artış, sanayinin bıraktığı kirlilikler gibi beşerî nedenlerin etkisinde kalmaktadır. Yine şehrin geçmişten günümüze miras kalan en önemli yapıları olan Konstantin döneminden Hipodrom, altıncı yüzyıldan Ayasofya ve on altıncı yüzyılın Süleymaniye Camii'si de bu tehditlerin baskısı altındadır. Bu ifadeler doğrultusunda, yapılan öneri olumlu sonuçlanmıştır. (Parla, 2018, s. 39) 1985 yılında İstanbul'un Tarihi Alanları 4 bölge olarak, "UNESCO Dünya Miras Listesi" ne eklenmiştir. Bunlar: Hipodrom, Ayasofya, Aya İrini, Küçük Ayasofya Topkapı Sarayı'nın içinde olduğu Sultanahmet Kentsel Arkeolojik Sit Alanı; Süleymaniye Camii'si ve çevresinin içinde olduğu Süleymaniye Koruma Alanı; Zeyrek Camii'si ve çevresinin içinde olduğu Zeyrek Koruma Alanı ve İstanbul Kara Surları Koruma Alanlarıdır (T.C. KTB, 2024).

Sultanahmet Arkeolojik Sit Alanı; Topkapı Sarayı çevresinden Hipodrom ve Marmara kıyısına kadar olan bölgesidir. (Parla, 2018, s. 32) Bu bölgedeki anıtlar şunlardır:

Ayasofya, Konstantinopolis (Roma imparatorluğu) döneminde ilk olarak kilise olarak inşa edilmiştir ve Osmanlı döneminde camii olarak kullanılan anıt, bir süre müze olarak kullanıldıktan sonra günümüzde camii olarak varlığını korumaktadır.

Şekil 1. Ayasofya Camii, 537.

Topkapı Sarayı, İstanbul'un fethinden sonra 1459'da yapımına başlanan saray; içinde bulunan silah, kostüm, yazma eser ve koleksiyonlarıyla paha biçilemez değerdedir.

(Parla, 2018, s. 34)

Şekil 2. Topkapı Sarayı (Gülhane Parkından), 1478.

Aya İrini Kilisesi, Topkapı Sarayı'nın içinde yer almaktadır. Öncesinde silahlar için depo olarak kullanılan anıt, günümüzde kültürel etkinlikler için kullanılmaktadır (Parla, 2018).

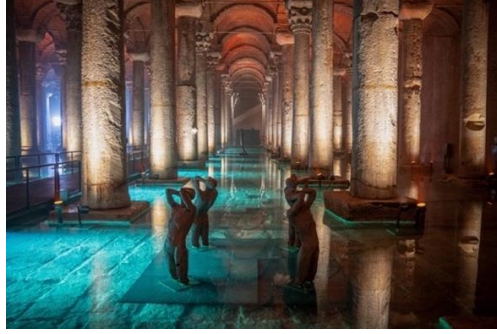
Şekil 3. Aya İrini Kilisesi, 330.

Çinili Köşk, Fatih Sultan Mehmet için yapılan köşk, 1880 tarihinde müzeye çevrilmiş ve 1981'de de Arkeoloji Müzesi kapsamında Çini Müzesi olarak faaliyet göstermektedir.

Şekil 4. Çinili Köşk, 1472.

Yerebatan Sarnıcı, Doğu Roma döneminde su ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılmıştır.

Şekil 5. Yerebatan Sarnıcı, 532.

Hipodrom, Osmanlı Dönemi'nde "At Meydanı" olarak anılmaktadır. Bu meydana açık alanda yarışlar düzenlenmektedir. (Parla, 2018, s. 37)

Şekil 6. Hipodrom Meydanı, 330.

Sultanahmet Külliyesi, camii, türbe, medrese, imaret, dükkân, hamam gibi alanlardan oluşan külliye 17. yüzyılda Mimar Sinan'ın öğrencisi Mimar Sedefkâr Mehmet Ağa tarafından inşa edilmiştir. (Parla, 2018, s. 37) Duvarlarında mavi İznik çinilerinin yoğun olması sebebiyle Mavi Camii olarak da anılmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2024).

Şekil 7. Sultanahmet Camii içeriden ve dışarıdan görüntüsü,1616.

Süleymaniye Koruma Alanı; bulunduğu bölgeye adını veren Camii ve Külliyesi, 1500-1600 yılları arasında Mimar Sinan tarafından inşa edilmiştir. Bulunduğu konum dolayısıyla, İstanbul'un Haliç görüntüsünün simgesi olmuştur. (Parla, 2018, s. 37)

Şekil 8. Süleymaniye Camii ve Çevresi Koruma Alanı,1557.

Zeyrek Koruma Alanı; Haliç'in de içinde olduğu bir yamaçta Molla Zeyrek Camii ve çevresindeki sokaklar koruma alanının içinde yer almaktadır. Semt adını akıllı, hazır cevap anlamına gelen “zeyrek” lakaplı Molla Mehmet'ten almıştır

(İstanbul Tarihi Alan Başkanlığı, 2024).

Şekil 9. Zeyrek Camisi Koruma Alanı, 1136.

İstanbul Kara Surları Koruma Alanı; Bizans dönemindeki surların yapımından sonra, nüfusun artmasıyla mevcut olan surlarla sınırlı olan alan ihtiyacı karşılayamaz duruma gelmiştir. Bu sebeple surlar genişletilerek günümüz Yedikule, Mermerkule, Altınkapı'dan başlayarak kuzeyde Silivrikapı, Topkapı, Sulukulekapı, Edirnekapı, Ayvansaray doğrultusunda 7 km'ye yakın savunma düzeni oluşturulmuştur. (Parla, 2018, s 42) Yedikule; kara surlarına Osmanlı Dönemi'nde katılmıştır. Kara surlarının dört kulesi ve doğusundaki üç kuleyle beraber oluşturulan yapı iç kale konumundadır. Duvarları 12 metre uzunluğundadır. (Parla, 2018, s. 43)

Şekil 10. İstanbul Kara Surları Koruma Alanı, 450.

Geçmişten beri birçok kültürün izlerini taşıyan İstanbul, tarihi yapılarıyla birçok usta mimara da ev sahipliği yapmıştır. Bunlardan en önemli mimarlar arasında kuskusuz yer alan isim Mimar Sinan'dır. Yaşadığı dönemde, Osmanlı İmparatorluğu mimari çalışmalarını diğer dönemlere oranla yoğun biçimde gerçekleştirmiştir. 50 yıl boyunca baş mimar olan Mimar Sinan, imparatorluğun mimari alandaki tüm alanlarında varlığını sürdürmüştür. Mimar Sinan'ın eserlerinin çoğu, o dönemin başkenti olan İstanbul'dadır. Bu eserler, günümüz İstanbul'unun eşsiz mimari dokusunun temelini oluşturmaktadır. Bir bölümü şehrin tepesinde İstanbul'un silüetini oluşturmaktadır, diğer bir bölüm ise deniz kenarına yapılmıştır. Başka bir bölüm ise, şehrin giriş ve çıkışlarındaki konaklama alanlarındadır. (Parla, 2018, s.161) Şehrin hemen hemen her yerinde olan Mimar Sinan'ın yapıtları, İstanbul'u vazgeçilmez kılan önemli noktalardandır. Baş mimar olduğu süreçte 400'ün üstünde yapı inşa eden mimar, bu alandaki Batı'nın çağdaş sanatçıları yanında gururla bulunmaktadır. Mimar Sinan, yaşamın her alanında ihtiyaç duyulacak yapı inşa etmiştir. Bunlar; camii, külliye¹, mektep, medrese, türbe, hastane, imarethane, hamam, han, kervansaray, ticaret yapıları, misafirhane, köşk, saray, su yapıları ve köprü gibi yapılardır.

UNESCO Dünya Kültürel Miras Listesi'nde yer almayan fakat turizm ve kültürel açıdan İstanbul'un lokomotif eserleri olan, İstanbul silüetinin vazgeçilmez unsurları olarak tanımlayabileceğimiz değerlerimiz vardır. Var olan bu değerlerimiz, her ne kadar UNESCO'nun listesinde olmasa da çocuk kitaplarında oldukça fazla yer almıştır. Sadece yazılı eserlerde değil animasyon filmlerde, ulusal kanalların çocukları için hazırladığı çizgi film vb. dijital yapıtlarda da çokça yer almaktadır. Bahsettiğimiz popüler olan değerlerimizi kısaca şöyle açıklayabiliriz:

Üsküdar sahilinde bulunan masallarla süslü Kız Kulesi, denizdeki kayalıkların üzerine yapılmıştır. İlk olarak 2400 yıl kadar öncesinde, Perslerden gelen saldırıları önlemek amacıyla

¹ Külliye: Medrese, imaret, sebil, kütüphane, hastane gibi yapıların camii ile beraber hepsinin bulunduğu alandır. (TDK, 2024)

Atinalılar bu noktaya bir kale yaptırmıştır. İlerleyen zamanlarda Boğaz'ı denetim altında tutabilmek için kale Bizans ve Osmanlı tarafından tekrar düzenlenmiştir. Hala günümüzde Marmara Denizi'nden geçen gemiler için yol gösteren bir deniz feneri konumundadır.

(Bilgin, 2015, s. 45)

Şekil 11. Kız Kulesi, MS. 6. yy.

Cenevizliler 'in 1349'da inşa ettiği kule güçlerinin simgesi olması amacıyla oldukça gösterişli biçimde inşa edilmiştir. Yüksekliği 61metre, çapı ise 17 metre ölçülerindedir. Hazerfen Ahmet Çelebi'nin kendi yaptığı kanalarla kuleden Üsküdar'a uçmayı başardığı bilinmektedir. Kule yapıldığı dönemlerde rasathane, yangın gözetleme, hapishane gibi durumlarda değerlendirilmiştir. Günümüzde ise, İstanbul manzarasının görülebildiği eşsiz manzarasıyla insanlar tarafından ilgi görmektedir. (Bilgin, 2015, s. 66)

Şekil 12. Galata Kulesi, 1349.

1461 yılında Fatih Sultan Mehmet döneminde yapılmaya başlanılan Kapalıçarşı, dünyanın en büyük ve en eski alışveriş alanıdır. İçerisinde 61 sokak ve 400 dükkân bulunmaktadır. (Bilgin, 2015, s. 53)

Şekil 13.Kapalı Çarşı, 1461.

Haliç üzerine inşa edilen köprü, 1912 tarihinde yapılmış ve 1992 yılına kadar varlığını korumuştur. Öncesinde yapılan köprüler savaşlarda yıkılmış, 1863 ‘te ahşap, 1875’te demirden köprü yapılmıştır. Günümüzde kullanılan köprü ise, eskisinin yerine yapılmıştır. Galata Köprüsü’nün üstünden geçerken balık tutanlara rastlanabilmektedir. (Bilgin, 2015, s. 63)

Şekil 14. Galata Köprüsü, 1962.

Görkemli yapısıyla Haydarpaşa Garı kaleyı andıran bir mimariye sahiptir. Yapıldığı dönemlerde Anadolu’dan İstanbul’a trenle yolculuk yapanların ilk gördükleri yerdir. 1906 tarihinde Almanlar tarafından yapılmıştır ve o dönemde Berlin-Bağdat arasındaki demiryolunun bir durağı olarak planlanmıştır. (Bilgin, 2015, s. 63)

Şekil 15. Haydarpaşa Garı, 1906.

Diğer adıyla Pera olarak bilinen, Galata ve Taksim arasındaki caddedir. Osmanlı Dönemi'nden beri Batılı anlamda kültürel faaliyetlerin ilk görüldüğü yer olarak görülmektedir. (Şener, 2011, s. 90) Elçiliklerin buraya gelişiyle yabancı halk ve İstanbullular bu bölgeye yerleşmiştir. Sinema gösterimi gibi ilk yenilikler ilk burada görülür, sonra yaygınlaşmıştır. (Bilgin, 2015, s. 53) Cadde boyunca alışveriş merkezleri, restoranlar, pasajlar, tiyatro ve sergi salonları cadde üzerinde sıralanmıştır.

Şekil 16. Beyoğlu Caddesi

Çam ağaçları, palmyeler, çınar ağaçları, erguvanlar, ahşap evler ve faytonların ulaşımında kullanıldığı sessiz, huzurlu bir alan olan Büyükkada, Prinkipo olarak da anılmaktadır. Geçmişte 1846 yılına kadar vapur seferi bulunmamaktadır, ancak yaz mevsiminden kaçıp serinlemek isteyenler tarafından keşfedilip ziyaret edilmeye başlanmıştır (Saffetemtetonguç: Büyükkada, 2024).

Şekil 17. Büyükkada

2.8. Çocuk Kitapları ve Çocuk Edebiyatı Kavramları

2.8.1. Çocuk

“Çocuk” ile ilgili bir çalışma yaparken ilk olarak, çocuk kavramını açıklamak yerinde olacaktır. Çocuk kavramı “Bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız; yavru, bala, uşak, velet” (TDK, 2024) olarak tanımlanmaktadır. 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen, çocuklara özel hazırlanmış uluslararası nitelikte olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, doğumundan 18 yaşına kadar herkesi çocuk olarak tanımlamaktadır. Yine başka bir ifadeye göre; çocukların gelişimi ve korunmasını hedef olarak kabul eden Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre, çocuklar yaşama, sağlık, eğitim ve ifade özgürlüğü gibi temel haklara sahiptir ve devletin bu hakları koruması gereklidir. Böylece çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçları giderilmiş olacaktır.

Gelişim, öğrenme ve anlama süreçlerinin desteklenmesine doğumdan sonra başlanmalıdır, bu da kapsamlı bir öğrenme ortamı ile mümkündür, bu ortamın en önemli yapı taşları da sözlü ve yazılı çocuk edebiyatı ürünleridir. (Erdoğan ve Ören, 2018) Postman’a (1992) göre çocuklar, bizleri temsil etmek için bizim var olmadığımız bir dünyaya gönderilmişlerdir. Postman ayrıca her kültürün kendini yenilemesi gerektiği konusuna ve bu yenilenmenin gerçekleşmediği toplumlarda kültürün düşünülmesinin imkânsız olduğuna dikkat çekmiştir. Bu bağlamda “çocuk” kültürün göz ardı edilemez bir parçasıdır. Nesillerin ve kültürlerin devamı çocuğun varlığıyla gerçekleşmektedir. Bir başka ifadeyle çocukların dünyayı zenginleştirdiğini savunan Markowa ve Powell’in anlatımındaki “dünya bize ebeveynlerimizden miras kalmadı; onu, çocuklarımızdan ödünç aldık” sözü çocukların ne kadar önemli olduğunu açıklamaktadır. (Markowa ve Powell, 2002, s. 8) Saygılı ’ya (2012) göre anne karnından itibaren çocuk, sürekli olarak bir gelişim döngüsünün içindedir; bu gelişim döngüsünde büyür ve insanlarla ilişki kurarak dünyayı tanır (s.12). Bu durumlar göz önüne alındığında geleceğin devamı olan çocukların doğru yönlendirilmeleri önemlidir, nitelikli kaynaklarla tanıştırılıp gelişimleri desteklenmelidir.

Çocuk, Antik Çağ Mezopotamya’sından beri hayatın önemli bir parçası olmuştur. Toplamların nesillerini devam ettirirken aynı zamanda yeni hayatların da garantisidir. (Toptaş, 2016, s.1) Postman “çocuk” kavramın Rönesans’ın en önemli buluşu olduğunu ve o dönemden itibaren kullanıldığını belirtmiştir. Ona göre Rönesans döneminin en insani buluşudur (Postman, 1992). Çocuk haklarını öncelik olarak gören UNICEF Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi’nde çocuğun bilişsel ve kin estetik yetenekleriyle beraber kişiliğini de kapsayan tüm yeteneklerinin geliştirilmesi; kendi dil ve kültür değerlerine sahip çıkması, başka

toplumların değerlerine saygı duyması; çocuk kitaplarının üretimi ve yayılması üzerinde durmuştur (UNİCEF, 1989).

2.8.2. Çocuk Edebiyatı Amaç ve İşlevleri

“Edebiyat, olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü ve yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı.” (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 1932) İnsanı yaşadığı her şeyle tanıyıp özümseyerek onun varlığını sanatsal anlamda algılamak edebiyatın işlevidir. (Binyazar, 2008, s. 167)

“Çocuk edebiyatı”, erken çocukluktan itibaren ergenliğe kadar, dil gelişimi ve anlama seviyeleri doğrultusunda duygu ve düşüncelerini çeşitlendirerek beğenme becerilerini geliştiren her türlü ürünün karşılığıdır. (Millî Eğitim Bakanlığı, (MEB), 2013, s. 4) Hedef kitlesi çocuklar olan çocuk edebiyatı ürünleri sözlü ve yazılı olan türleri kapsar. Bu sebeple içerik, açıklık, sadelik ve anlatım açısından çocukların özelliklerine göre şekillenmektedir, bu da çocukların yetişkinlerden farklı şekilde anlama özelliklerine sahip olduklarını gösterir. (Koyuncuoğlu, 2021, s. 2) Çocuk edebiyatı ürünleri de çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına hitap ederken aynı zamanda bilişsel, sosyal ve duygusal olarak gelişimlerine de destekte bulunur.

Çocuğun merkezde olduğu, önceliklerinin önemsendiği bakış biçimleri çoğaldıkça “çocuk edebiyatı ve sanatı” için alt yapı oluşturulmuştur. 19. Yüzyılla beraber “çocuk edebiyatı” ifadesinin oluşumu ile sözlü olan çocuk ürünlerinin yazıya dönüşüm süreci hız kazanmıştır. (Şen, 2015, s. 2)

“Çocuk edebiyatının” tarihçesine baktığımızda; Batı’da büyüklerin anlattığı ninni ve masallarla başladığını görebiliriz. O dönemlerde basılmış kitap yoktu, bu sebeple hikâye anlatıcıları adalet, değerler, tarih ve toplumların kültürlerinin devamı ve korunmasından sorumluydu. Toplumlar geleneklerini, inandıkları değerler kısacası kültürlerini kendinden sonraki nesillere hikâye anlatma yolu ile sağlıyordu. Sonrasında balat, destan gibi türler ile kitaplar hazırlanıyordu, bu sebeple kitapların içeriği dini konuları içeriyordu, ölümle biten sonları olduğu için karamsar kitaplardı. O dönemlerde çocuk kitaplarının başı olarak tanınan isim Fransa’da “Charles Perault” tu; halkın söylediği masalları derleyip toparlayarak 1697’de bastırmıştı. Bunlardan bazıları; Külkedisi, Parmak Çocuk, Mavi Sakal, Kırmızı Başlıklı Kız, Çizmeli Kedi, Uyuyan Güzel gibi eserlerdi. (MEB, 2013, s. 3) Çocuk edebiyatı 18. yüzyılın sonlarına doğru başlayıp 19. yüzyılda önemli gelişimler göstermiştir, şu an klasikler olarak bildiğimiz çocuk ve gençlik kitapları bu dönemde yazılmıştır. (Neydim, ..., s.41)

Türkiye’de de çocuk edebiyatının gelişimi dünyadaki gelişimine benzerdir; çocuk edebiyatı Tanzimat Dönemi’nde başlamıştır. Tanzimat öncesi masal, tekerleme, Nasreddin Hoca Fıkraları ile ev içinde, Karagöz oyunları ile de tiyatrodaki sözlü olarak bulunmaktaydı. İlk çocuk kitabı yazarları Tanzimat döneminde çıkmıştır; Şinasi, Recaizade Mahmut Ekrem ve Ahmet Mithat’ın Fransızcadan çevirdikleri şiirler ve hayvanları konu öykülerdir.

(MEB, 2013, s.3)

Gönen’ (2013) “okuma davranışı” dilsel gelişimle beraber çocuğun öncelikli olarak kendisini, içinde bulunduğu dünyayı, çevresini anlamasını sağlamaktadır. Bu bağlamda nitelikli kitaplar eğitsel bir materyal niteliğindedir ve çocuklara yeni ufuklar açmak, anlama ve kavrama becerilerini geliştirmelerini sağlamak için niteliklerine uygun kitapların varlığı önemlidir. Güleç ve Geçgel (2006) Çocuk edebiyatı isimli kitabında “Maslow teorisine ² dikkat çekerek, ihtiyacının diğer ihtiyaçlar gibi gerekli olduğunu, bu ihtiyacında karşılanması ve yaratıcılıkların gelişmesi için en doğru kaynağın kitaplar olduğunu belirtmişlerdir” (s. 28).

Çocuklara okumayı sevmesi ve okuma konusunda süreklilik kazanması çocuk edebiyatının en önemli amaçlarından biridir. Bu amaçlar doğrultusunda özelliklere sahip metin içerikleriyle okuma isteklerinin artırarak okuma davranışının devamlılığını sağlayacak ürünler üretmek çocuk edebiyatının görevlerindendir. Bu bağlamda yazılı metinler ve resimler aracılığıyla çocuklarda tanıma ve anlama gibi bilişsel ve duyuşsal boyuttaki eylemlerinde değerlendirme yapabileceği ortamlar yaratmalıdır. (Akt., Şirin, 2012, s. 37)

Atılğan’ın (2021) araştırması sonucunda “çocuk edebiyatı yapıtları çocuğun algısını pozitif yönde geliştiren sanatsal güç niteliğinde olduğundan okul öncesi dönemden itibaren çocuklara tanıtılmasının gerekli olduğu, bu yapıtlar sayesinde çocukların dünyalarında sanat ve düşsel anlamda yeni pencerelerin açılacağı, yine bu yapıtlardaki resimler yoluyla soyutlaştırmalar yaparak anlatılmak istenen mesajı metinler ve resimler sayesinde anlamlandırabileceği anlaşılmıştır” (s. 81). Sever (2015) okulöncesi yaş grubu çocukları resimler yoluyla metnin devamını zihninde canlandırıp birleştirdiği için onlar için düzenlen kitapların biçim ve içerik anlamında resimler çok önemlidir. Sanat eğitimcileri ve sanat tarihçilerinin sanat kitapları için estetik kadar eğitici deneyimler kazandırdığını belirtmeleri de

² Maslow Teorisi: İsmi Maslow olan ünlü psikoloğun oluşturduğu ihtiyaçlar piramididir. Ona göre ihtiyaçlarımız belirli bir sıralama ile karşılanmalıdır. İhtiyaçlar, piramidin tabanından başlayarak fizyolojik, güvenlik, sevgi, itibar ve kendini gerçekleştirme olmak üzere tepeye kadar gider. (Khan Academy, 2024)

bu ifadeyi desteklemektedir. (Akt., Asılıoğlu, 2011). Bununla birlikte, “çocuk kitapları” resimler yoluyla hayatın ilk adımı ve sanatsal eğitim sürecinin de başlangıcıdır.

(Kıbrıs, 2010, s. 40)

Çocukların bilişsel ve duyuşsal olarak sağlıklı bir birey olmasında çocuk kitapları önemli rol oynar; bu sebeple çocuk kitaplarının hem biçim hem de içerik olarak belli özelliklere sahip nitelikte düzenlenmesi gereklidir. Biçim olarak sahip olması gereken özellikleri sıralayacak olursak; boyutu okulöncesi dönemdeki bir çocuğun dikkatini çekecek ölçülerde olmalı, kullanım kolaylığı açısından kaliteli çabuk yıpranmayacak yazı ve renk uyumları olan bir kağıt seçimi yapılmalı, kapak tasarımı çocuğun dikkatini çekmeli, sağlam ciltleme yapılmış olmalı, ön, arka ve sırt tarafında kitabı tanıtan yazı yazılmalı, sayfalarda yer alan metin, resim ve sayılar bir bütün içinde estetik bir şekilde düzenlenmeli, resimler metinle uyum içinde olması gibi özelliklere sahip olması gereklidir. İçerik olarak; konu, tema, plan, kahraman, sade bir dil, özgünlük gibi özellikler taşınmalıdır. (Şirin, 2012, s. 43-44)

Çocuk Edebiyatı, çocukların dil, duygusal, bilişsel ve sosyal alanlarda gelişimlerini olumlu yönde desteklemektedir. Çocuk edebiyatı ürünleriyle iletişim içinde olan çocuğun kelime hazinesi genişler ve dilbilgisi konusunda da kendini geliştirebilir. Çocuk edebiyatı dolayısıyla kitaplarla temas eden çocukların hikayeler ve hikayelerdeki karakterlerin betimlemeleri aracılığıyla duyguları tanıyarak ifade edebilme becerileri de gelişebilir. Karakterlerin yerine kendisini koyarak zihninde o dönemi ve olayları canlandırabilir. Kitap okuyan çocukların hikayelerdeki olay örgüsü aracılığıyla problem çözme ve eleştirel bakabilme becerisi gelişebilir, bu da bilişsel yönden çocuğu geliştirir. Yine kitaplardaki metin karakterleri ile iletişim kurarak, birlikte bir şeyleri yapabilme, empatik bakabilme gibi beceriler kazanmaları sosyal anlamda gelişimlerini olumlu etkileyebilir.

“Çocuk edebiyatında gelişim dönemleri”; bebeklik, okul öncesi, ilkökul dönemi, 12 yaş ve sonrası olmak üzere 4 döneme ayrılmaktadır. “Bebeklik dönemi”; 0-3 yaş dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde yetenekleri gelişmeye başlayan bebeklerin, resimli kitaplarla tanışması kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı kazanmaları açısından önemlidir. “Okul öncesi dönem”; 3-6 yaş aralığındaki çocukların tüm gelişim alanlarındaki en büyük gelişimi gösterdiği dönemdir. İfade edici dilin gelişim gösterdiği bu dönemde, okuma, okuduğunu anlama, dinleme, okuduğunu ifade edebilme gibi okul yaşantısında önem taşıyan becerileri de kazanmaktadır. “İlkokul dönemi”; 6-12 yaş aralığındaki çocukların, sözcük ve cümleleri okumaya başladıkları dönemdir. Bu dönemdeki çocukların, kendi dillerini öğrenerek kelime

dağarcıklarını geliştirmeleri, sosyal çevresini tanıyarak sevgi, saygı gibi soyut kavramları özümseyebilmeleri açısından kitaplara etkileşimde bulunmaları önemlidir. “12 yaş ve sonrası dönem”; soyut döneme geçilerek, yaratıcılık becerilerinin en üst seviyede olduğu dönemdir. Bu dönemde çocuklar, yetişkinlerin okuduğu eserleri okumaya başlar ve okuduğunu analiz ederek eleştirci fikirler üretir (Erdoğan ve Ören, 2018).

2.9. Resimli Çocuk Kitapları

Okuma ve konuşma eylemini henüz gerçekleştiremeyen çocuklar dahil her çocuk kitapla iletişim kurabilme hakkına sahiptir. Resimli kitaplar okul öncesi dönemden itibaren çocuğun dilini geliştirerek kendini keşfetmesi ve toplumla bütünleşmesine katkı sağlar. Bu sayede kültür ve sanat alanındaki deneyimleriyle tek başına kalmaktan kurtularak mutlu bir birey olabilir. Çocuğun çevresi ile iletişimini destekleyen, okuma yazma yeteneklerini ve bütün gelişim sürecini pozitif yönde etkileyen çocuk edebiyatı kaynaklarının çocukla en erken dönemde buluşturmak faydaları göz önünde bulundurulduğunda büyük önem taşımaktadır. (MEB, 2013, s.7) Erken dönemlerde çocuğun kitaplardan kazandığı tecrübeler ile çocuk ilerleyen yıllarda okuma ve öğrenme becerisi açısından yol gösterici olacaktır. Bu sebeple okul öncesi dönemde özellikle resimli kitapların kullanımı çok önemlidir. (MEB, 2013, s.7)

Çocuklara sunulan kitaplar, eğlenceli olmakla birlikte aynı zamanda öğretici de olmalıdır. Kitabın konusu, kullandığı dil ve anlatımı çocukların yaşlarına uygun biçimde olmalı, sosyal çevresini yansıtmalı ve özellikle kitapla yeni tanışan yaş dönemlerinde resimler açısından zengin olmalıdır. Bu sebeple ebeveynler çocuklarına kitap seçerken dikkat etmelidir (Akt. Kadim, 2021).

Resimli çocuk kitapları, çizerinin özgün tasarımıyla çocuklarda görsel metinlerle iletişim kurma konusunda istek uyandıracak nitelikte olmalı. Kitaplarda kullanılan görseller metnin anlatmak istediği konunun devamı niteliğinde olmalı ve çocuk görseller sayesinde metinde anlayamadıklarını zihninde canlandırabilmeli. Bu özellikleri taşıyan kitaplar sayesinde çocuk, sanatsal anlamda gelişerek, duyarlılık anlamında da kazanımlara sahip olacaktır. (Şirin, 2012, s. 44) Resimli kitaplar, metinlerdeki kavramları zihninde canlandırarak görüntülerini oluşturmasını ve metinlerin görüntüleriyle zihninde yer edinmesini kolaylaştırır. Soyut ve somut kavramları anlayarak kavramsal gelişimlerini destekler; duyu organları yoluyla bilgiyi alıp, saklayıp ve sonra geri getirmeyi sağlayan dikkat, algılama, anlamlandırma, düşünme gibi zihinsel süreçlerini aktifleştirir. Sözcük, gramer, soruları cevaplandırma, hikayelerde olay akışını takip edebilme, çözümlemelerde bulunabilme

yeteneklerini geliştirir. Dilin ne kadar zengin olduğunu anlayarak okuma konusunda teşvik edici rol oynar. (MEB, 2013, s. 7-8)

Resimli çocuk kitapları, içeriğindeki resimler sayesinde çocuğun dikkatini kitap üzerinde yoğunlaştırarak dinleme yeteneğini geliştirir. Böylece çocuk, olaylar üzerinde sebep sonuç ilişkisi kurabilir, hayal gücü ve yaratıcılığı gelişir, konuşma becerisi ve dil gelişiminde artış gözlenebilir. Bu kitaplarla temasta bulunan çocukların zihinsel becerileri gelişirken aynı zamanda ilerleyen dönemlerde okuyup araştırabilme davranışının temelleri atılır ve kitapları etkin kullanabilmeyi öğrenir (Akt. Kadim 2021).

Resimli çocuk kitapları; çocuğa okuma yazma bilmese de bebeklikten itibaren kitabın içindeki resimler sayesinde anlatılmak istenen konuyu rahatlıkla aktarabilir. Bir başka deyişle, resimli kitaplardaki metin ile resimler yoluyla yapılan betimlemeleri zihninde tanımlayıp anlamlandırabilir. Resimlerle karakterleri takip ederek tüm hikâyeyi zihninde canlandırabilir. Buradan resimli kitaplarının her yerde ve her çocuğa hitap ettiğini söyleyebiliriz. Örneğin “özel gereksinimi olan çocuklar” okuma becerileri açısından zayıf olsalar dahi, sadece kitaptaki metinler yoluyla kitabın içeriğini anlayıp takip edebilirler. Özel gereksinimli çocukların kitaplardaki belli etkinlikleri, okuma yazma becerisine gerek duymadan sadece resimler aracılığıyla tamamlayabileceklerini de düşünürsek, bu kitapların işlevselliğinin çok boyutlu olmasıyla önem taşımaktadırlar.

Aydoğan (2020), kitapların incelenmesine ilişkin ölçütleri Tablo 1’deki gibi sıralamıştır. Tabloya göre; ölçütler biçimsel, dil ve anlatım, biçimsel gelişime uygunluk, toplumsal gelişime uygunluk ve konunun aktarımına uygunluk olmak üzere beş ana bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerde biçimsel ölçütler; basın ve yayın bilgileri, fiziksel özellikler ve kullanılabilirlik, tasarım ve düzenleme olarak kendi içinde alt başlıklara ayrılmıştır. Dil ve anlatım bölümü de yine kendi içinde üslup ve dil, paragraf cümle yapısı ve sözcük uygunluğu, dil bilgisi kurallarına uyulması şeklinde alt bölümlere ayrılmıştır.

Tablo 2 Resimli kitapların incelenmesinde kullanılan değerlendirme ölçütleri

BİÇİMSEL ÖLÇÜTLER	
Basım ve yayın bilgileri	1. Kitap adı ve kapak resmi 2. Yazar, çizer, çevirmen adı 3. Yayınevi, yayım yeri/yılı, baskı sayısı 4. Hedef yaş grubu
Fiziksel özellikler ve kullanılabilirlik	1. Kitabın boyutu, şekli, ağırlığı 2. Ciltleme tipi 3. Kağıdın cinsi (parlak, mat)
Tasarım ve düzenleme	Sayfa düzeni 1. Metin/ görsel oranı Kitap düzeni 1. Hedef yaş grubuna uygun sayfa sayısı
Görsel tasarım	Kitabın basım kalitesi ve görsellerin niteliği 1. Kapak tasarımı kitabın içeriğine uygunluğu ve ilgi çekiciliği 2. Metnin görsel imgelerle (fotoğraf, tablo, illüstrasyon) desteklenmesi 3. Kitaptaki görseller estetik olması ve ilgi çekiciliği 4. Harf boyutu ve karakteri hedef yaş grubuna uygunluğu
DİL VE ANLATIM	
Üslup ve dil	1. Karmaşık olmayan sade bir plan, basitten karmaşığa anlatım düzeni 2. Vermek istediği mesajların açık ve anlaşılır olması 3. Anlatım eğlenceli ve sürükleyici olması 4. Kitabın başlığının içeriğe uygun ve ilgi çekici olması
Paragraf, cümle yapısı ve sözcük uygunluğu	1. Kullanılan sözcükler hedef yaş grubunun sözcük dağarcığına uygunluğu 2. Paragraf uzunluğu ve sayısının hedef yaş grubuna uygunluğu
Dilbilgisi kurallarına uyulması	1. Yazım kurallarına uyulması
ÇOCUĞUN BİLİŞSEL GELİŞİMİNE UYGUNLUK	
	1. Çocuğun kültürel mirasa ilişkin bilgi ve kavram dağarcığını geliştirmesi 2. Çocuğun çevresindeki yapıtlara, değerlerine ayırt edici gözle bakarak, nitelikli olanı ayımsayabilme (görsel farkındalık) davranışı kazandırması
ÇOCUĞUN TOPLUMSAL GELİŞİMİNE UYGUNLUK	
	1. Çocuğa geçmişten bugüne miras kalan eserlere sahip çıkma, koruma bilincini kazandırması 2. Çocuğun kültürel miras kavramına olan merakının artmasını, kendi kültürünü tanıyarak çevresini sevmeye ve gözlemleme duyarlılığı kazandırması

Paragraf, cümle yapısı ve sözcük uygunluğu	3. Kullanılan sözcükler hedef yaş grubunun sözcük dağarcığına uygunluğu 4. Paragraf uzunluğu ve sayısının hedef yaş grubuna uygunluğu
KONUNUN AKTARIMININ AMACINA UYGUNLUK	
	1. Çocuğun kültürel mirası anlaması için temel bilgi ve kavramları içermesi 2. İstanbul temasını metin ve görsel anlatımlarla destekleyebilmesi

(Kaynak: Aydoğan, 2020, s. 190-194)

2.10. Kültürel Miras Bağlamında Resimli Çocuk Kitaplarının Önemi

Gelenekleri ve tarihiyle çoğalan bir varlık olan insan, dil sayesinde dünyasını kurar. Bu dünyanın içinde, geçmişten gelerek nesilden nesile aktararak çoğalan, zengin gelenek görenekleri, inanışları ve toplumların yaşama biçimlerini barındıran “kültür” yer almaktadır. (Akt. Mert vd., 2013, s. 59) Kültürel mirasın çerçevesinde dil ve dile bağlı oluşan metinler ile kültürün aktarımı özellikle milli kültürün devamının sağlanması açısından önem taşır. (Ceren ve Yıldız, 2021, s. 323) Yine insanlar ve toplumlar arasındaki iletişim dil aracılığıyla sağlanır. Dil ve dil aracılığıyla oluşan metinler kültürel aktarımda büyük rol oynar; kitaplar aracılığı ile başka kültürleri tanıma fırsatımız olur, kendi geçmişimizi, yaşamışlıklarımızı kısacası kültürümüzü kitaplar ile öğrenir ve çevremize aktarırız.

Dil ve kültür birbirinin tamamlayıcısı olan iki kavramdır. Bir dili öğrendiğimizde o dilin kültürünü de öğrenmiş oluruz; başka bir deyişle dilin kültürün unsurlarından faydalandığını düşünürsek dilin öğretilmesi kültürün öğretilmesini de kapsar. (Akt. Karakoç Öztürk ve Destegüloğlu, 2022, s. 3)

Göçer’in (2012) araştırmasına göre kültürün aktarılması için dil önemli bir ihtiyaçtır. Toplumların gelenek görenek, yaşam biçimi, duygu ve düşüncelerinin somut bir kaynak olarak ifade edilmesini sağlayan dil için ise kültür zengin bir kaynak niteliğindedir. Bulut ve Şimşek’in (2022) araştırmaları sonucunda “çocukların, kendi geçmişlerini, kültürel mirasını tanıma ve koruma isteğini okudukları kitaplar yoluyla elde edebilecekleri anlaşılmıştır” (s. 25,35). Çocuklar, okudukları eserler yoluyla içinde yasadıkları toplumun geçmişini, ülkelerinin zengin tarihsel mirasını tanıyarak onları koruma bilincine de sahip olmaktadır.” Çocukların seveceği akıcı bir dille oluşturulmuş kitaplar ve özellikle erken yaşlardaki çocuklar için hazırlanan masal ve şiir tarzındaki metinler okuma alışkanlığı kazandırmada oldukça etkilidir. Bu bakış açısı kültür değerleri açısından da eş değerdir. (Akt. Üremen, 2019, s. 42)

Çocuk edebiyatında önemli yere sahip olan resimli çocuk kitapları, metinlerdeki soyut kalan ifadeleri somutlaştırarak çocukların zihinlerinde anlamlandırabilmelerini ve farklı şekillerde düşünebilmelerini sağlar. (Akt. Erhan, 2020, s. 25)

2.11. Çocuk Kitaplarında İstanbul

İstanbul yıllardan beri insanlığın dikkatini çekmiştir. Gerek stratejik konumu gerek mimarisi gerek ticari popülaritesi gerek enfes manzaralarıyla ressamların resimlerine ilham olmuş, filmlere konu olmuştur. Hemen hemen her alanda olan popülaritesi kitaplarda da görülmüştür. Özellikle çocuk kitaplarında fazlaca rastlanılmaktadır. Çocuk kitapları, çocuklara hayal güçlerini geliştirme, çevresi ve tarihi konusunda bilinçlenme imkânı sağlayan önemli bir edebiyat ürünüdür.

Çocuk kitaplarında İstanbul teması, genel olarak tarihi hikayelere yer verilerek anlatılmıştır. İstanbul'un fethi, önemli olay ve kahramanlar çocukların düzeyinde basitleştirilerek anlatılır, böylece çocuklar eğlenerek tarihi öğrenme fırsatına sahip olur. Şehrin hareketli yaşam tarzı ve birbirinden farklı içeriğe sahip kültürü çocuk kitaplarında özellikle vurgulanmaktadır; Kapalıçarşıları, sokakta satış yapanlar ve gösterileriyle çocukların hayal dünyasında yeni kapılar açmaktadır. Mimarisi ve yapılarıyla İstanbul kitapların ve yayınevlerinin özel ilgi konusu olmuştur. Galata Kulesi, Kız Kulesi, Topkapı Sarayı, Ayasofya bunlardan bazılarıdır. Tarihi ve mimarisiyle önemli olan bu yapılar kitaplarda çocuklara eğlenceli bir şekilde hikayeleştirilerek görsel ve metinlerle anlatılmıştır. Çocuklar için rehber kitapları ve çizgi roman tarzında anlatımlar sıklıkla kullanılmıştır.

İstanbul, çocuk kitapları için sonu olmayan bir okyanus gibi müthiş bir kaynaktır. Tarihi, kültürü ve yapılarıyla kültürel miras bağlamında oldukça zengindir. Çocukların renkli kitap betimlemeleriyle hayal dünyalarını geliştirir ve tarihi eğlenceli bir şekilde öğretir.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırma çerçevesinde incelenen ve yararlanılan kaynaklara yer verilmiştir.

Gökmen ve Özdemir (2019), *Çocuklarda Kentsel Koruma ve Kültürel Miras Kavramlarının Gelişiminde Müzelerin Rolü-Santralİstanbul Örneği* isimli makalesinde, kültürel miras niteliğinde olan Santralİstanbul Enerji Müzesi'nin geçmişteki ve günümüzdeki kullanımları incelenmekte, ayrıca müze olarak işlev gören bu yapının çocuklar tarafından anlaşılmasını ve keşfedilmesini hedefleyen “Bina Keşfi” etkinlik föyü değerlendirilmiştir. Bu etkinlik föyü kapsamında, önceden seçilmiş olan bir öğrenci grubu, müzeyi gezdikten sonra orada atölye çalışmalarını gerçekleştirmiştir.

Bulut ve Şimşek (2022), *Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Tarih Sevgisi ve Kültürel Mirasın Korunması: Bilgin Adalı' nın “Kariye Hazinesi” Örneği* isimli makalesinde, Bilgin Adalı'nın "Kariye Hazinesi" adlı eserinin kültürel mirasa sahip çıkma ve tarih sevgisi kazandırma yönleri incelenmiştir. Eser, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethettiği günlerden kalma bir hazinenin peşine düşen çocukların maceralarını anlatarak, kültür varlıkları ve korunmaları konusunda farkındalık yaratmaktadır. Tarih sevgisi, idealist öğretmen Erdal karakteri üzerinden işlenmiş ve öğretmenin çocuklarla kurduğu iletişim, öğretim yöntemleri ve müze kültürü vurgulanmıştır. Sonuç olarak, eserin genç nesillerde tarih merakı ve kültürel miras bilinci oluşturabilecek unsurlar içerdiği ve bu konularda farkındalık sağladığı tespit edilmiştir.

Gönen, Uygun, Erdoğan ve Katrancı (2012), *Resimli Çocuk Kitaplarının Fiziksel, İçerik ve Resimleme Özellikleri Açısından İncelenmesi* isimli makalesinde, ilköğretim birinci sınıf öğrencilerine yönelik resimli çocuk kitaplarının fiziksel, içerik ve resimleme özellikleri incelenmiştir. Betimsel model kullanılarak yapılan doküman incelemesi ve analiz sonucunda, kitaplarda dayanıklı cilt bulunmadığı, konu çeşitliliğinin yetersiz olduğu, resimlerin çoğunun hayali öğelerden oluştuğu ve yazı/resim oranının beklenen seviyede olmadığı belirlenmiştir. Buna karşılık, kitapların genelinde dilbilgisi kurallarına uyulduğu ve resim/metin uyumuna dikkat edildiği tespit edilmiştir.

Üremen (2019), *Betül Avunç 'un “İkiz Gezginler” İnde Çocuk Edebiyatı Öğeleri ve Kültürel Miras Eğitimi: Etkinlik Önerisi* isimli yüksek lisans tezinde, “İkiz Gezginler” adlı çocuk kitapları serisinin çocuk edebiyatı temel öğeleri açısından incelenmiş ve Türkçe Öğretim Programı'ndaki "Milli Kültürümüz" temasına nasıl katkı sağlayabileceği

değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, serinin konu ve ileti açısından öğrencilerin yaş grubuna uygun olduğu ve heyecan uyandırdığı belirlenmiştir. Kitapların, tarihi alanların anlatımında sadece bilgi vermek yerine serüvenlerle öğretmenin, çocuklarda tarih bilinci ve kültürel miras koruma duyarlılığını daha iyi geliştirebileceği gözlemlenmiştir. Ayrıca, çocuk edebiyatı temel öğeleri açısından gerekli niteliklere sahip olan bu serinin, Türkçe ders kitaplarında "Milli Kültürümüz" temasına kaynaklık edebileceği ve Türkçe dersleriyle entegre edilebileceği düşünülmektedir.

Dumrul (2021), *Kültürel Mirasın Aktarımında Bir Araç Olarak Kitap Resimleri* isimli yüksek lisans tezinde, kültürel mirasın aktarılmasında kitap resimlerinin rolünü incelenmiştir. Resmin tarihsel evrimi ve kitap resimleri aracılığıyla kültürel mirasın nasıl aktarıldığı üzerine odaklanılmıştır. Literatür taraması yapılmış, bir çalışma grubu ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve elde edilen bulgular tez çalışmasında sunulmuştur. Sonuçlar hem somut hem de somut olmayan kültürel mirasın, kitap resimleriyle etkili bir şekilde aktarılabileceğini göstermiştir.

Gümüş (2022), *Sanat Eğitiminde Görsel Algı ve Eğitsel Bir Araç Olarak Çocuk Sanat Kitaplarının İncelenmesi* isimli yüksek lisan tezinde, çocuk sanat kitaplarının biçim, içerik ve eğitsel özellikleri incelenmiştir. 35 çocuk sanat kitabı seçilerek, veriler sanat eğitimi ve görsel algı başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Araştırma, çocuk sanat kitaplarının sanat bilgisi edinimi ve görsel algı becerilerinin geliştirilmesinde etkili bir materyal olduğunu ortaya koymuştur. Bu kitapların, çocukların hayal gücünü ifade ve iletişim aracı olarak desteklemesi, anlamaya yönelik sanat eğitiminde entelektüel ve mantıksal ilerleme sağlamada önemli bir rol oynayabilir önerisinde bulunulmuştur.

Ortaylı (2022), *İstanbul'dan Sayfalar* isimli kitabında, İstanbul'un tarihî ve kültürel zenginliklerine odaklanarak şehrin geçmişten günümüze yaşadığı dönüşümü incelenmiştir. Kentin mimari, sosyal ve kültürel dokusunu detaylı bir şekilde ele alırken, şehrin önemli mekânları ve bu mekânların tarihsel anlamlarını okuyucuya sunulmuştur. Bu kitap, yazarın "Sayfaları çevrilmekle bitmeyen bir kitap; seyrine doyum olmayan bir resimdir" diye tanımladığı İstanbul kenti için, rehber olabilecek bir kaynak niteliğindedir.

Tanrıkulu (2014), *Coğrafya ve Kültür* isimli kitabında, kültürün tanımı yapılarak detaylı biçimde açıklanmıştır. Coğrafya ve kültür ilişkisine odaklanılarak, nasıl bir arada ele alındığı ve anlatıldığı betimlenilmiştir.

Parla (2018), *Türkiye'nin Kültürel Mirası I* isimli Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi ders kitabında, Dünya Mirasında Türkiye başlığı altında İlk Çağ Yerleşimleri ile

Halikarnas Mozolesi ve Efes Artemis Tapınağı, İstanbul'un Tarihi Katmanları ve Günümüze Ulaşan İzleri, Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Sitleri, Divriği Ulu Camii ve Şifahanesi, Safranbolu, Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi, Mimar Sinan ve Eserleri, Türkiye'de Dini Mimari ve Mezar Yapıları bölümleri detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Her bölüm sonlarındaki sorularla okuyucunun konuyu daha iyi anlayabilmeleri ve öğrendiklerini pekiştirmeleri sağlanmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni

Araştırmada, İstanbul temalı resimli çocuk kitaplarının kültürel miras bağlamında değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu çalışmada, betimsel araştırma yöntemi sürecinde nitel araştırma desenleriyle beraber oluşturulmuştur. Kültürel miras kavramı araştırılarak, İstanbul temalı resimli çocuk kitaplarının incelemesi yapıldı. Çocuk kitaplarının içerik, görsel ve kültür öğeleri betimsel araştırma yöntemiyle analiz edildi. Nitel araştırma yöntemleri sürecinde arşiv taraması yapılarak konuyla ilgili mevcut bilgiler incelenerek ve derlemesi yapılmıştır. Elimizdeki veriler araştırmanın basamaklarına göre paylaşılmıştır.

3.2. Evren / Örneklem / Çalışma Grubu / Katılımcılar

Bu araştırmanın evrenini, İstanbul temalı resimli çocuk kitapları oluşturmaktadır. İstanbul'u tarihi, kültürel ve doğal değerleriyle anlatan resimli çocuk kitapları evrenin bütününe dahildir. Araştırmanın örneklemi ise, İstanbul'un somut kültürel mirası üzerine yazılmış, 9 yaş ve altı çocuklara hitap eden İstanbul temalı resimli çocuk kitapları oluşturmaktadır. Bu doğrultuda farklı yayınevlerinden çeşitli yazarların kaleme aldığı 18 kitaptan oluşan bir örneklem grubu oluşturulmuştur.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Araştırmada İstanbul temalı resimli çocuk kitaplarının kültürel miras bağlamında değerlendirilmesi amacıyla, literatür taraması sürecinde çevrimiçi platformlar, yazılı ve görsel kaynaklar incelenmiştir. Araştırmada değerlendirilecek olan İstanbul temalı resimli çocuk kitaplarının içerik ve görselleri kültürel miras unsurları açısından değerlendirilmiştir. Kültürel miras, çocuk edebiyatı, İstanbul'un tarihi kısaca açıklanmıştır. Araştırma sürecinde daha önceden yazılmış makale ve tezler, kitaplar, kütüphaneler ve internet sitelerinden birçok kaynak kullanılmıştır. Kullanılan bu veriler araştırmanın kaynakçasından sunulmuştur.

3.4. Tasarım, Geliştirme, Uygulama Süreci

Bu araştırma sürecinde ilk olarak çalışmanın konusu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Elde edilen veriler çalışmanın sınırlamaları doğrultusunda kategorize edilmiş ve seçilen örneklem grubu kültürel miras unsurları doğrultusunda değerlendirilmiştir. Son olarak araştırmanın sonuçlarının değerlendirmesi yapılacaktır.

3.5. Verilerin Analizi

Elde edilen veriler, betimsel değerlendirme doğrultusunda içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Kültürel miras, çocuk edebiyatı ve İstanbul belirlenen başlıklar altında detaylı olarak incelenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulan değerlendirme ölçütleri oluşturulmuş ve seçilen resimli çocuk kitapları değerlendirme ölçütlerine göre analiz edilmiştir.

3.6. Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Araştırmanın geçerliği ve güvenirliliğinin sağlanabilmesi için, verilerin toplanması ve analizinde titiz davranılarak çeşitli kaynaklara başvurulmuştur. Çalışmada kullanılan kitapların seçilmesi, veri toplama süreci ve verilerin analizi sürecinde konuyla ilgili uzman görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıntılı incelemeler sonucu elde edilen bulguların doğruluğunu sağlamak için çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır.

3.7. Araştırmacının Rolü

Bu çalışmada araştırmacı, kültür ve kültürel miras kavramlarını, çocuk edebiyatı ve resimli çocuk kitapları başlıklarını, İstanbul'un tarihsel süreçleriyle beraber kültürel değerleriyle ilgili dokümanları incelemiştir. İncelemeye alınacak İstanbul temalı resimli çocuk kitaplarının önceden belirlenen sınırlamalar doğrultusunda seçimini titizlikle yapmıştır. Seçilen kitapların kültürel miras açısından içerik ve görsellerini değerlendirmiştir. Basılı yayınlar ve dijital ortamlardaki kaynaklar doğrultusunda elde edilen bulgular değerlendirilip çalışmanın sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. 5 Çocuk 5 İstanbul

Şekil 18. Betül Sayın. (2005). *5 Çocuk 5 İstanbul*. 20 x 23 cm. İstanbul. Güneşli Kitaplığı. Kitabın kapağı ve sayfa 4-5.

Betül Sayın, *5 Çocuk 5 İstanbul* adlı kitabında okulöncesi dönemde olan ve okumaya yeni başlayan çocuklar için İstanbul'u anlatmıştır. Sayın yazıp resimlediği bu kitabında, İstanbul'un 5 farklı tarihsel dönemini 5 sevimli kahraman eşliğinde canlandırmıştır. Anlatımda İstanbul'un tarihsel süreci, günümüz İstanbul'undan başlayarak geçmişe doğru ele alınmıştır. Kitabın kapak tasarımında, mavi renk belirgin olarak kullanılmıştır. En üstte yazarın adı, hemen onun altında da kitabın ismi yer almaktadır. Kapak tasarımında görsel olarak kitabın içindeki beş sevimli karakterin illüstrasyonu İstanbul betimlemeleriyle yer almaktadır, hikâyenin kahramanları dönemine uygun kıyafetlerle İstanbul haritasının üzerinde resmedilmiştir. 32 sayfa olan kitabın arka kapağında hedef yaş grubu belirtilmiştir ve yine burada öykü tadındaki anlatımından kısaca söz edilmiştir. Kitabın boyutu 20 x 23 cm ve dikdörtgen şeklindedir. Çocukları biyolojik gelişimi göz önünde bulundurulduğunda kitabın fiziksel ağırlığı kabul edilebilir düzeydedir. Sayfalarda parlak ve kalın kâğıt kullanılmıştır. Genel olarak resimler metinlere oranla kitapta daha fazla yer kaplamaktadır. Resimler metinde anlatılan hikâyeyi detaylı biçimde yansıtmaktadır ve çocuğun görme duyusuna hitap ederek çocuğun ilgisini arttıracak niteliktedir. İllüstrasyon tarzında yapılan resimler çocuğun düşlerini harekete geçirmekte ve sadece resimler ile metni okumadan da anlattığı dönem hakkında ayrıntılı bilgi sunmaktadır. Görsellerin çiziminde perspektif kurallarına uyularak metnin içeriğindeki İstanbul'u detaylı bir şekilde betimlemiştir. Kitabın genelinde perspektif tekniği mekân ve figürlerde uzaklık yakınlık ilişkisi açısından başarılı biçimde uygulanmıştır. Metin ve görseller sayfaya yerleştirilirken metinlere daha az yer verilmiş, görseller bazen sayfanın çoğunluğunu bazen de tamamını kaplamıştır. Sayfa numaralarına sayfaların alt kısmında yer verilmiştir. Kitabın basım kalitesi ve görsellerin niteliği anlaşılır düzeydedir. Kapak tasarımı kitabın içeriğine uygun olarak hazırlanmıştır, İstanbul'un farklı dönemlerini yansıtan hemen hemen aynı yaşlarda olduğu tahmin edilen beş çocuk figürü, kıyafet ve saçlarının görünüşleriyle ilgi çekmektedir. Kitabın içeriğinde görsel olarak yazı, renk ve resim bütünlüğü sağlanmıştır. Sayfalarda vurgulanmak istenen bölümler, renkli veya büyük punto kullanılarak belirtilmiştir.

İçindekiler kısmında bölümler başlığı altında, "Günümüzün büyük kenti İstanbul'da yaşayan Turuncu Saçlı Mert, 150 yıl önce Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'da yaşayan Kırmızı Fesli Hamdi, 1300 yıl önce Bizans İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis'te yaşayan Mor Aynalı Helen, 2300 yıl önce büyük liman kenti Bizantion'da yaşayan Mavi Para Keseli Milya, On binlerce yıl önce İstanbul çevresindeki bir mağarada yaşayan Kemik Tokalı Kız" olmak üzere 5 bölüm sıralanmıştır. Metinde kullanılan harf boyutu ve karakteri yaş grubuna uygun olarak kullanılmıştır. Kitabın anlatım dili sade ve

anlaşılır düzeydedir. Konuşma diline yakın samimi bir dil kullanılmıştır. Anlatım üçüncü bir kişinin yani yazarın kurgusal betimlemeleriyle gerçekleşmiştir. Kitaptaki karakterlerin öyküleri arasında nesneler aracılığıyla bağ kurarak bölümler arasında geçiş sağlanmıştır. Bu sayede anlatımda kopukluklar olmadan sürükleyici bir kurgu oluşturulmuştur. Paragrafların uzunluğu hedef yaş grubuna uygun olarak kısa tutulmuştur. Buna bağlı olarak metindeki cümle yapısı kısa tutulmuş ve açık bir anlatım yolu kullanılarak çocukların algısına uygun olarak oluşturulmuştur.

Kitabı kültürel miras açısından değerlendirdiğimizde ise; konu olarak, kültürün değerlerini gelenek ve göreneklerini, dönemin tarihi olaylarını açık ve anlaşılır biçimde yansıtmaktadır. Kitaptaki karakterler ve hikâye öğeleri, İstanbul temasını dönemlerine uygun olarak kültürel çeşitliliğini metin ve resimler aracılığıyla doğru bir şekilde yansıtmaktadır. Bu bağlamda kitaptaki resimler kültüre özgü sanatsal motif, giysi ve mimari öğeleri içermektedir. Kitap, çocuklara eğlence sağlamakla beraber kültürel bilgi ve anlayışını artıracak öğretici değere sahiptir. Hayal güçlerini destekleyerek kültürel anlamda yeni bilgiler sunmaktadır.

Kitabın konusu, “Günümüz İstanbul”unun kalabalık semtlerinden birinde yüksek bir apartmanda yaşayan Mert isminde turuncu saçlı bir çocuğun hikâyesiyle başlar. Bu bölümün karakteri Mert, tiyatro gösterisine gitmek için tavşan kostümünü giyer. Gösteriden sonra, anne ve babasıyla hastalanan anneannesini ziyarete gider. Mert anneannesine giderken yol boyunca Boğaz Köprüsü’nü ve köprünün altındaki gemileri ve insanları inceler. Anneannesinin yaşadığı evin tavan arasındaki eski tahta sandığı karıştırırken bulduğu fesi anneannesine gösterir. Anneanesi şapkanın Hamdi dedesinin fesi olduğunu, onun yaşlarındayken bu fesi taktığını söyler. “O dönemde İstanbul Osmanlı İmparatorluğu’nun başkentiymiş, yaşam şimdikinden çok farklıymış” der. Mert’in bulduğu fes, Osmanlı kenti İstanbul’unda Hamdi’ye aittir. Bu bölümdeki resimlerde metnin içeriğine uygun günümüz İstanbul’una ait betimlemelere yer verilmiştir. İstanbul’un yüksek binaları, caddedeki insanları, yoğun trafiği, Boğaz köprüsü ve köprünün altından geçen gemilerdeki insanlar yazı ve resimler ile aktarılmıştır. Köprünün altından geçen gemideki insanların küçük görüldüğü detayına yazıda yer verilmiş ve bu detay resimde de perspektif kuralına uygun olarak aşağıdaki insanlar daha küçük çizilmiştir. Anneannesinin eski sandığının anlatıldığı kısımda çizilen resim ile sandığın eski olduğu vurgulanmıştır, sandıktan fotoğraflarda siyah beyaz renk ve kişi betimlemeleriyle günümüzden eski zamana ait oldukları anlaşılmaktadır.

“Osmanlı kenti: İstanbul” bölümü Kırmızı Fesli Hamdi ile devam eder. Hamdi mahalle okulundan çıkıp koştura koştura eve giderken köşeyi döndüğünde Şekerci Mehmet

Efendi ile karşılaşır ve sohbet ederler. Osmanlı Sultan'ının düzenlediği şenlikleri merakla bekleyen Hamdi, şenlik günü meydana geldiğinde şerbetçilerin, simitçilerin ve macuncuların olduğu kalabalık meydandan aldığı renkli şekerleri yalayarak cambazların gösterilerini izler. Ertesi sabah annesi ve ablasıyla gittikleri Kapalıçarşı'da gezinirken kuyumcu dükkanlarının birinde mor taşlarla süslü bir el aynası görür. Aynacı aynanın çok eski bir ayna olduğunu söyler. Mor ayna Bizans döneminde yaşayan Helen'indir. Bu bölümde, metnin içeriğine uygun olarak resimler çizilmiştir. Osmanlı dönemindeki İstanbul'un yaşam biçimi bölümün girişinde Hamdi'nin geçtiği sokağın görselinde iki detaylı bir şekilde sunulmuştur. Sokaktan geçen çarşafli kadının ellerindeki şemsiyesi ve yüzlerindeki peçeleri, erkeklerin başlarındaki fesleri, Şekerci Mehmet Efendi, satıcılar, macuncular, evlerin mimari dokusu ve camii mimarisindeki adama kadar çizilen detaylar ile dönemin kültürü yansıtılmıştır. Kapalıçarşı resminde de dükkanlardaki halıların motiflerine kadar ayrıntılar çizilmiş ve halılarda Osmanlı dönemine ait renk ve motifler kullanılmıştır.

“Bizans Kenti: Konstantinopolis” bölümü, Mor Aynalı Helen ile devam eder. Küçük kardeşi ve babasıyla birlikte yaşayan Helen, annesinin çok sevdiği mor taşlarla süslü aynayı elinden düşürmez ve aynaya her baktığında salgın hastalıkta kaybettiği annesini hatırlardı. Helen ve kardeşi, babalarıyla birlikte Hipodromda atların çektiği pırıl pırıl arabaları ve yarışçıları izlemeye gider. Kent meydanından geçerken renkli anıtları ve imparator heykellerini görürler. Hipodromdan yarışları izledikten sonra dükkanlara bakarken Helen mavi bir kese görür. Kardeşi keseyi çekiştirirken kese düşer ve içindeki paralar dökülür. Üstünde balık resimleri bulunan paralar, Bizantion döneminde balıkçılık yapan dedesine yardım eden Milya'nındır. Yazının içeriğine uygun olarak çizilen resimler, Bizans kenti Konstantinopolis dönemini detaylı olarak anlatmıştır. Bu bölümde mor renk yoğun olarak karakterlerin kıyafetlerinde kullanılmıştır. Kent meydanından bulunan insanların kıyafetleri, renkli anıtlar, imparator heykelleri, eşiğiyle geçen bir adam, yapı ve sütunlardaki motifler, hipodromdaki yarışın bulunduğu alan o dönemin kültürünü görsel olarak açık bir şekilde anlatmaktadır.

“Antik Çağ Kenti Bizantion” bölümü, balıkçılık yapan dedesine yardım eden Mavi Para Keseli Milya'nın hikâye ile devam eder. Milya ve dedesi her balığa çıktığında dedesi ona üstünde balık resmi olan bir tunç para verir. Dede torun sandalları dolup taşınca kadar balık tutunca ertesi gün, tanrılarına şükretmek için meyve ve yemişlerle dolu bir sepet hazırlayıp, büyük tapınağa giderler. Diğer balıkçıların da olduğu tapınakta yiyecekleri tapınağın sunağına koyup, avlarının bereketli olması için dua ederler. Dua töreninden

dönerken Milya'nın ayağı topraktaki bir şeye takılıp düşer. Takılan şeyi topraktan çıkarınca kırık bir çömlek parçası olduğunu görür. Parçanın çok eskidir ve üstünde belli belirsiz desenler vardır. Çömlek parçası, tarihöncesinde İstanbul yakınlarında bir mağarada yaşayan kemik tokalı kızın annesinin yaptığı çömleğin parçasıdır. Bu bölümün metninde anlatılan kültüre ait ifadeler resimler ile desteklenmiştir. Bölümdeki resimde mavi renk baskın olarak kullanılmıştır. Bölümün karakteri Milya Antik çağa uygun tek omuzlu mavi bir elbise ve ayağındaki kahverengi sandalet ile betimlenmiştir. Liman ve limandaki gemiler, dönem insanların bereket için Tanrılarına teşekkür etme gelenekleri ve tapınak mimarisi resimde detaylı olarak işlenmiştir.

“İstanbul’ da Bir Mağara” bölümünde ise, Kemik Tokalı Kız'ın hikâye anlatılmıştır. Kemik tokalı kız, mağarada yaşayanların en küçüğüdür ve annesinin yanından ayrılmaz. Bu küçük kız, annesinin çamurdan çömlek yapmasını izlemeyi çok severdi. Annesi özenle yaptığı çömleklerin üstüne, yaşadıkları kayalık tepenin resmini çizerdi ve topladıkları yemişleri de bu çömleklerin içine koyardı. Çamur bulmak için annesiyle gittikleri yolun dönüşünde arkalarında koca bir kara ayı görürler. Annesinin çığlığıyla mağaradakiler dışarı fırlar ve çakıl taşlarından yaptıkları sopadan aletleriyle ayıyı avlarlar. Ayının etiyle karınlarını doyururlar ve karnı doyan kemik tokalı kız ateşin yanında uykuya dalar. Rüyasında deniz kıyısında yürürken, karşısında dört çocuk görür. Mavi kese sallayan sevimli bir oğlan, elinde mor taşlı aynasına bakıp duran güzel bir kız, başında kırmızı bir tas bulunan bir oğlan ve tavşana benzeyen bir çocuk. Hepsi de gülerek kemik tokalı kıza el sallar. Metinde anlatılan mekân görsellerde de çizilen resimler aracılığıyla detaylı olarak gösterilmektedir. Mağaranın içi, insanların kıyafetleri, saçlarındaki kemikten tokalar, duvarlara çizilmiş resimler döneme özgü motiflerle dönemin kültürünü hakkında bilgi vermektedir. Avladıkları ayı ile beslenmeleri bilgisi avcılık kültürünün olduğunu belirtmektedir. Bu avcılık kültürüne göre dönem insanların yerleşik bir yaşamlarının olmadığı ve göçebe bir yaşam sürdüklerini söyleyebiliriz. Resimlerde kırmızıya yakın kahverengi tonları ve grimsi yeşil renk yoğun olarak kullanılmıştır.

4.2. İstanbul Sanat Macerası: Çocuklar İçin Sanat ve Gezi Rehberi

Şekil 19. Melek Oral Koray ve Alp Gani Oral. (2012). *İstanbul Sanat Macerası: Çocuklar İçin Sanat ve Gezi Rehberi*. 13 x 26,5 cm. Ankara. İmge Kitabevi. Kitap kapağı ve sayfa 10-11.

İstanbul Sanat Macerası kitabı Alp Gani Oral ve Melek Oral Koray’ın çocuklara sanat ve gezi rehber kitabı olması amacıyla yazdıkları kitaptır. Kitapta İstanbul’u sanat ve kültürüyle tanımaya çalışan bir grup çocuğun gezi, gözlem ve deneyimleri paylaşılmıştır. 75 sayfadan oluşan kitabın kapak tasarımında, kırmızı renk yoğun olarak kullanılmıştır. Kapağın üst kısmında yazarların isimlerine, hemen altında kitabın adına yer verilmiştir. Arka kapakta kitapla ilgili kısa bilgiye yer verilmiştir. 13 x 26,5 cm olan kitap, dikdörtgen şeklindedir. Kitabın fiziksel ağırlığı çocukların biyolojik gelişimi açısından kabul edilebilir düzeydedir. Kitabın mat olan iç sayfalardaki resimlerin renkleri çocuklar için ilgi uyandıracak biçimde canlı olarak betimlenmiştir. Kitapta hedef yaş grubu belirtilmemiştir, ancak yapılan araştırmalar sonucu kitabın çocuk kitaplarında genel kategoride yer aldığı görülmüştür. Metin ve görsellerin kitaptaki dağılımında, görseller metinlere oranla daha fazla yer kaplamaktadır. Görseller ve metinler estetik bir dağılımda sayfaya yerleştirilmiştir. Vurgulanmak istenen yazı ve görseller farklı renklerle çerçeve oluşturularak belirtilmiştir.

İstanbul’u gezen öğrenci grubunun; yola çıkmadan önce yaptıkları hazırlıklar, gezi sürecinde tarihi mekânlardan sanat müzelerine kadar birçok yer ve yemeklerinin tanıtımı yapılmıştır. Bu tanıtım sürecinde kitapta kişilerin kendi fotoğrafları ve alanlarda uygulamalı olarak yaptıkları etkinliklerin görsellerine yer verilmiştir. Her bölümden sonra kitabı rehber olarak kullanacak okuyucuların kendi deneyimlerini aktarmaları için boş sayfalara yer almaktadır.

Anlatım sırası Boğaziçi Köprüsü, Pera Müzesi, Doğançay Müzesi, İstanbul Modern, Sakıp Sabancı Müzesi, Topkapı Sarayı, Ayasofya, Arkeoloji Müzesi, Yerebatan Sarnıcı, Sultanahmet Camiisi, Dolmabahçe Sarayı, Sultanahmet Meydanı, Kapalıçarşı, Mısır Çarşısı, Kız Kulesi, Galata Kulesi, Anadolu ve Rumeli Hisarları, İstiklal Caddesi, Pierre Loti, İstanbul’un Köprüleri, Boğaz ve Vapurlar, İstanbul ve Yemek olarak düzenlenmiştir. Bölümlerden sonra okuyucunun deneyimlerini anlatabilmesi ve çizim etkinlikleri için boş sayfalar ayrılmıştır. Her sayfadaki metnin içeriğine uygun resimler anlatımı kuvvetlendirmektedir. Yazıdaki içeriği örneklendiren fotoğraflar ve etkinlik resimleri bu durumu desteklemektedir. Kitaptaki uygulamalı etkinliklerin resimlerinden kuru boya, keçeli boya, sulu boya ve pastel boyanın materyal olarak kullanıldığını söyleyebiliriz. Kitabın basım kalitesi ve görsellerin niteliği okuyucunun anlayabilmesi açısından yeterlidir.

Kapak tasarımı kitabın içeriğine uygun olarak oluşturulmuştur. Kapağın sağ üst köşesindeki mavi otobüs resmi okuyucunun zihninde “yolculuk” dolayısıyla “gezi” temasını canlandırmaktadır. Yine kapaktaki Galata Kulesi, vapur, camii ve Dikili Taş resimleri, gezinin

İstanbul'a yapıldığını göstermektedir. Bu bağlamda kitabın içeriğiyle ilgili sunulan detaylar okuyucuda merak uyandırarak, kitaba ve İstanbul'un kültürünü tanımaya yönelik ilgiyi arttırmaktadır. Kapakta kullanılan resimler, kitabın iç sayfalarındaki çizimlerden alıntıdır. Kitabın içeriğinde yazı, renk ve resim bütünlüğü sağlanmıştır. Her bölüm kendi içinde renk ve yerleştirmelerle dikkat çekmektedir. Metinde kullanılan harf boyutu ve karakteri anlaşılır biçimdedir. Sade ve akıcı bir dil kullanılmıştır. Gezi sonrası deneyimler anlatıldığı için cümle yapısında kullanılan zaman dilimi geçmiş zaman (görülen geçmiş zaman) olarak ifade edilmiştir. İstanbul teması eğlenceli bir şekilde okuyucuya sunulmuştur. Paragraf uzunluğu hedef kitleyle paralellik göstermektedir. Yazım kurallarına ve noktalama işaretlerine gerekli önem verilmiştir. Kitapta yer alan karakter ve ögeler kültürel çeşitliliği doğru biçimde yansıtmaktadır. Bu sayede İstanbul'un kültürel mirasının her yönüyle keşfedilmesine ve deneyimlenmesine olanak sağlamaktadır.

İçerik, "İstanbul yolcusu kalmassın!", çağrısıyla başlamaktadır ve okuyucunun dikkatini çeken bu çağrının hemen altında geziye katılan çocukların fotoğraflarıyla isimleri yer almaktadır. Devamında yine iki sayfanın ortasında öğrencilerin çizdikleri tahmin edilen İstanbul'a ait görseller ve tam ortada "İstanbul" yazısı kırmızı renkle vurgulanmaktadır. Bu sayfada geziye çıkmadan önce gidecekleri yerler ve yapacakları sanat etkinlikleriyle ilgili araştırmalar yaparak hazırlandıklarından bahsedilmiştir.

"Tarihle yaşayan İstanbul" başlığıyla açılan bölümde, Boğaziçi köprüsü üzerinden geçerken çekilen fotoğraflar ve öğrencilerin çizimlerinin görselleri metin ile aynı sayfada kullanılmıştır. Metin kısmında İstanbul Boğazı'nın masmavi sularında yer alan gemilerin, balıkçı kayıklarının ve yolcu vapurlarının yer aldığı, dünyaca ünlü pek çok şair, yazar, müzisyen, yönetmen ve birçok kişinin bu büyülu şehirden ilham aldığını ve kendilerinin de sanat yoluyla İstanbul'u keşfe çıktıklarını ifade etmişlerdir. İstanbul'un tarihinin çok eskilere dayandığı belirtilmiştir. Ancak dini yasaklar sebebiyle geç başlayan Türk resim-heykel sanatının gelişiminin Cumhuriyet'le hız kazandığı belirtilmiştir. Bugünkü İstanbul Sanat Bienali'nin, dünyanın en önemli sanat etkinliklerinden biri olduğu bilgisi verilmiştir. Gezi boyunca çini ve halıları hayranlıkla seyrettiklerini ifade etmişlerdir. Çini ve halıların üzerlerindeki motiflerden örneklere aynı sayfada yer verilmiştir. İstanbul dönüşü çinilere olan hayranlıklarını çalışmalarına da yansıttıklarını belirterek, yaptıkları çini örneklerinin görsellerini eklemişlerdir. Diğer sayfada kendi çizdikleri halı motifi örneklerinin görsellerini ekleyerek, çinilerden farklı olarak halı motiflerinin gizemli bir dili olduğunu söyleyerek, her görüntünün altında pek çok hikâyenin yer aldığını belirtmişlerdir. Kendi çalışmalarında da

sembolleri ve şifreleri olarak kullandıkları bilgisi eklenmiştir. Sonrasında okuyucuya “Siz yukarıda neler yazdığımızı çözebildiniz mi?” şeklinde soru yöneltmiştir. Sayfanın devamında Bosforus (Boğaziçi) Hikâyesi anlatılmıştır. Hikâye Yunan mitolojisinden Gökyüzü Tanrısı Zeus, eşi Hera ve İo’yu konu alarak Ege’den İstanbul’a kadar uzanmaktadır.

“Pera Müzesi” bölümünde, sayfanın başında kırmızı zemin üzerinde beyaz büyük harflerle Pera yazısı başlığı vurgulanmıştır. Pera Müzesi binasının dışarıdan çekilmiş resmi ve müzenin içi gezilirken çekilen fotoğraf kareleri sayfaya eklenmiştir. Dünyaca ünlü eserlerin sergilendiği Pera Müzesi’nde birden fazla sergiye katıldıklarını ve bu seferki gezide Meksika’nın en tanınmış ressamlarından biri olan Frida Kohlo ve Meksikalı duvar resimleriyle ünlü Diego Rivera sergisinin yer aldığı belirtilmiştir. Müzenin sabit koleksiyonunda oryantalist ressamların eserlerinin sergilendiği ve ayrı bir bölümde Kütahya çinilerinin olduğu bilgisi verilmiştir. Müzenin kafesinde her sergiye özel sürprizlerin olduğu bilgisi eklenmiştir. Osman Hamdi Bey’in Kaplumbağa Terbiyecisi eserini müzede öğrencilerle yorumlayıp sonrasında çizdikleri resimlerin görsellerini eklemişlerdir.

“Doğançay Müzesi” bölümünde, müzenin İstiklal Caddesi’ni kesen eski sokaklardan birinde, restore edilmiş eski bir ev olduğu bilgisi verilmiştir. Burhan Doğançay’ın kendine ait müzesi olduğu belirtilmiş ve sanatçıyla ilgili kısa bilgiye yer verilmiştir. Müzenin içinde çekilen fotoğrafların görselleri metnin olduğu sayfaya eklenmiştir.

“İstanbul Modern” bölümünde sayfanın üstünde kırmızı fonda beyaz büyük harfle İstanbul modern yazan bir başlık yer almaktadır. Başlığın altında, Türkiye’nin en büyük sanat merkezlerinden biri olduğu ve genel olarak çağdaş sanat eserlerine yer verildiği belirtilmiştir. Sayfanın alt kısmında, müzenin dışında çekilmiş toplu fotoğraf görseli eklenmiştir. Sonrasında Kutluğ Ataman’ın, video enstalasyonlarından oluşan sergisini gezdikleri belirtmiştir. Öğrencilerin deneyimlerinden oluşan görseller sayfa sonuna eklenmiştir. Müzenin kafesinde manzarayı seyrederek dinlendikleri bilgisi verilmiş ve fotoğraflar sayfaya eklenmiştir. Okuyucunun deneyimleri için boş bir sayfaya yer verilmiştir.

“Sakıp Sabancı Müzesi” bölümünde, müzenin koleksiyonu hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Türk resim sanatının değerli isimlerinden Osman Zeki Oral’ın bir dönem burada yaşadığına dair kısa bilgi verilmiştir.

“Topkapı Sarayı” bölümünde, Osmanlı İmparatorluğu’nun başkenti İstanbul’a taşınınca 15. Yüzyılda, Türk hükümdarı Fatih Sultan Mehmet tarafından yapıldığı bilgisi verilmiştir. Dünyada günümüze gelebilmiş en eski ve büyük saray olma özelliği açısından

önemli olduğu vurgulanmıştır. Metinlerin arasında sarayın bölümleri ile ilgili görsellere ve öğrenci gözlemlerine yer verilmiştir. Burada sultanların kıyafetleri ve Kaşıkçı Elması incelenip çizimleri yapılmıştır.

“Ayasofya” bölümünde ise; dünyanın en eski kutsal mekânlarından biri olduğu, dünya mimarlık tarihi boyunca 15 yüzyıl ayakta kalabildiği ve 6. yüzyıldan beri tarihi, mimarisi, mozaikleri ve Türk çağı etkileriyle insanlığın ilgisini çektiği belirtilmiştir. Şimdi müze olarak bildiğimiz Ayasofya’nın, daha önce kilise ve camii olarak kullanıldığı anlatılmıştır.

“Arkeoloji Müzesi” bölümünde, müzenin çok büyük olduğu için çok daha geniş zamana ihtiyaçları olduğu vurgulanmıştır. Eski Anadolu, Mezopotamya, Pers, Yunan, Roma, Bizans ve Mısır uygarlıklarının izlerinin görülebileceği belirtilmiştir. Müzenin önünde çektiydikleri fotoğraf ve mimarisinin çiziminin olduğu görsel sayfaya eklenmiştir. İçerisinde yaptıkları etkinlik çizimleri ve kendi fotoğrafları sayfada belirtilmiştir.

“Yerebatan Sarnıcı” bölümünde, sarnıcın bir zamanlar İstanbul’un su ihtiyacını karşılayan su toplama merkezi olduğu ifade edilmiştir. Medusa Hikâyesi anlatılmış ve sonrasında hikâye ile ilgili öğrencilerin çizimleri görsel olarak eklenmiştir.

“Sultanahmet Camiisi” bölümünde, içindeki İznik çinilerinden dolayı “Mavi Camii” olarak bilindiği, on yedinci yüzyılda yapıldığı; içindeki dükkanlar, hamam, okul, kütüphane, çeşmeleriyle çok yönlü düşünülmüş bir mekân olduğu ifade edilmiştir. Camiide çekilen fotoğraflar ve öğrenci çizimlerinin görselleri sayfaya eklemiştir. Türk ve İslam dünyasının en ünlü yapılarından olan camiinin, silüetinin İstanbul’un simgelerinden biri olduğu belirtilmiştir.

“Dolmabahçe Sarayı” bölümünde, sarayın Osmanlı sultanlarının üçüncü büyük sarayı olduğu ve 19. yüzyılda yapıldığı belirtilmiştir. Sarayın önünde çektiydikleri fotoğraf ve öğrencilerin sarayın iç bölümlerini resimlediği görseller eklenmiştir.

“Sultanahmet Meydanı” bölümünde; İstanbul’un en önemli meydanlarından biri olduğu, Osmanlı ve Bizans döneminde çok önemli bir alan olduğu vurgulanmıştır. O dönemlerde şehrin en büyük eğlencesi olan at yarışları, yapılırken bugün dünyanın büyük araba yarışlarına ev sahipliği yaptığı ifade edilmiştir. Meydanın içinde Topkapı Sarayı, Arkeoloji Müzesi, Ayasofya, Yerebatan Sarnıcı, Dikilitaş, Yılanlı Sütun ve Sultanahmet Çeşmesi’nin görülebileceği ifade edilmiştir. Metni destekleyen öğrenci çizimleri ve yapıların fotoğrafları sayfaya eklenmiştir.

“Kapalıçarşı” bölümünde ise, 15. yüzyılda yapıldığı ve dünyanın bilinen en eski alışveriş merkezi olduğu belirtilmiştir. Kubbeler arasındaki sokaklarının Osmanlı yaşantısını hatırlattığı ifade edilmiştir. Altmış sokak, üç binden fazla dükkân ve binlerce insanın bulunduğu çarşı aynı zamanda renkli, eski ve yeni kültürün birleştiği fantastik bir dünya olarak anlatılmaktadır.

“Mısır Çarşısı” bölümünde ise; çarşının içinden fotoğraflar eklenerek, 17. yüzyıldan kalma olan bu kapalı çarşının içinde tohum, bitki kökleri, kuruyemiş, doğal ilaçlar ve çeşitli lokumların olduğu ifade edilmiştir.

“Kız Kulesi” bölümünde; kulenin denizin ortasında yapıldığı, M.Ö. 24’e dayanan bir tarihe sahip olduğu ve birçok efsaneyle anıldığı bilgisi verilmiştir. Kız Kulesi’nin gün batımında çekilen fotoğraf karesi sayfaya eklenmiştir.

“Galata Kulesi” bölümü ile ilgili ilk 507 yılında yapıldıktan sonra, yıkılması sebebiyle Cenevizliler’in tekrar inşa ettiği belirtilmiştir. 17. yüzyılda kuleden (Avrupa’dan), Üsküdar’a (Asya’ya) Hezârfen Ahmet Çelebi’nin kollarına taktığı tahta kanatlarla uçtuğu, kulenin bugün kafe ve restoran olarak kullanıldığı bilgisi verilmiştir.

“Anadolu ve Rumeli Hisarları” bölümünde Osmanlılar tarafından, kulelerin İstanbul Boğazı’nın en dar kısmına karşılıklı olarak inşa edildiği bilgisi verilmiştir. Anadolu Hisarı’nın 14, Rumeli Hisarı’nın 16. yüzyılda yapıldığı ve önceleri İstanbul’un, sonraları ise deniz ticaretinin güvenliği için kullanıldığı belirtilmiştir.

“İstiklal Caddesi” bölümünde, birbirine paralel dar sokakların olduğu caddenin, İstanbullular için bir buluşma yeri olan Taksim Meydanı’ndan aşağıya ve denize doğru uzandığı söylenmiştir. Caddenin ortasından geçen tarihi bir tramvay olduğu belirtilen yazıyla tramvayın fotoğrafı eklenmiştir. Cadde üzerinde ise pek çok restoran, kafe, mağaza, galeri ve müzelerin görülebileceği ifade edilmiştir.

“Pierre Loti” bölümünde, Haliç’in (Altın Boynuz) en güzel bu tepeden görülebileceği ifade edilmiştir. Öğle yemeğini burada yediklerini belirtirken okuyucuya da tepeye çıktığımızda çaylarını yudumlarken, aynı zamanda Zeus ile İo hikâyesini hayal etmeyi unutmamaları belirtilmiştir.

“İstanbul’un Köprüleri” bölümünde, Asya ve Avrupa’yı bağlayan Boğaziçi ve Fatih Sultan Mehmet köprülerinin gerdanlık gibi İstanbul’u süslediği anlatılmıştır. Boğaziçi

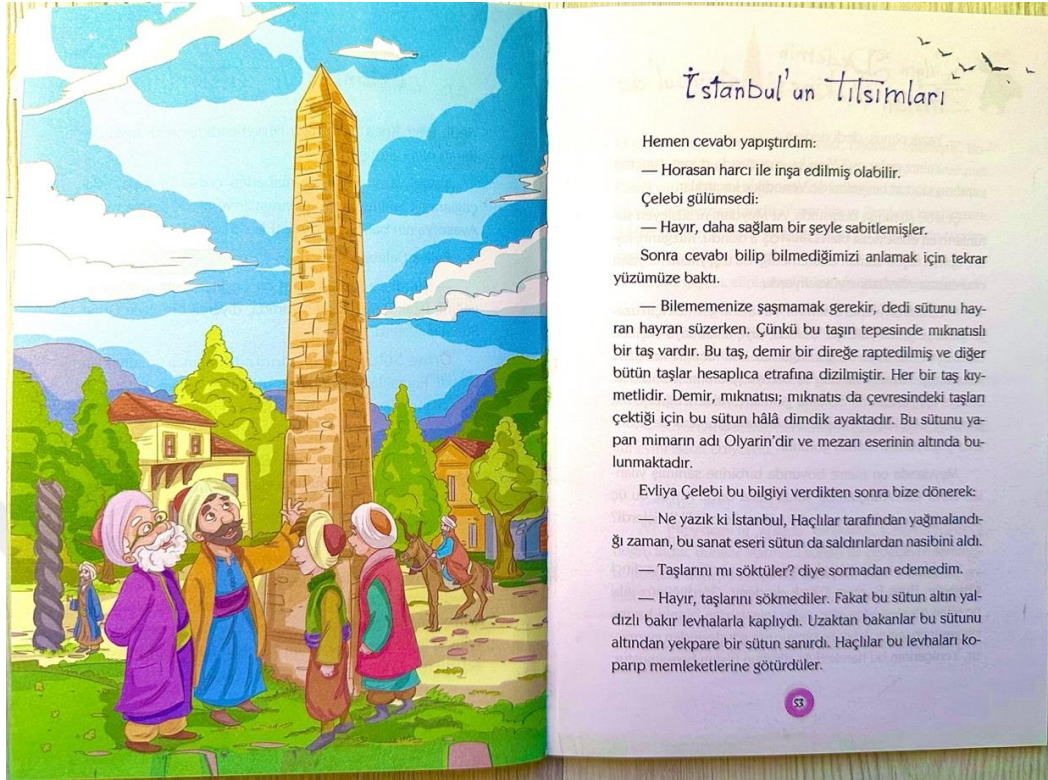
Köprüsü'nde her yıl Avrasya Koşusu yapıldığı ve bu koşuya dünyadan yüzlerce kişinin katıldığı ifade edilmiştir.

“Boğaz ve Vapurlar” bölümünde, vapura binmeden İstanbul'dan ayrılın maması gerektiği vurgulanmıştır. Asya ve Avrupa kıtaları arasında yapılan turların çok keyifli olduğu belirtilmiştir.

“İstanbul ve Yemek” bölümünde ise, Türk mutfağının en zengin örneklerinin İstanbul'da bulmanın mümkün olduğu ifade edilmiştir. Bunlar; tavuk-pilav, çıtır simit, kazandibi, tavukgöğsü, balık ve et yemekleri olarak sıralanmıştır. Yemeklerin yanında çeşit çeşit mezeler yedikleri belirtilmiştir. Ayrıca Sultanahmet Meydanı köftecisi, saray mutfağından dolmalar, baklava, kadayıf, yemeğe ayıracak geniş bir zaman yoksa ıslak hamburger, ekmek arası midye veya balık yemenin de yeterli olacağı ifade edilmiştir.

4.3. İstanbul'un Tılsımları

Şekil 20. Sara Gürbüz Özeren. (2013). *İstanbul'un Tılsımları*. 14 x 20 cm. İstanbul. Damla Yayınevi. Kitabın kapağı ve sayfalar 52-53.

Sara Gürbüz Özeren'in *İstanbul'un Tılsımları* isimli kitabı, *Çılgın Dedemin Zaman Makinesi İstanbul'da* serisinin beşinci kitabıdır. Seride sırasıyla Efsane Şehir İstanbul, Bizim İstanbul'umuz, Eyvah İstanbul'u Yağmıyorlar, Boğaziçi'nde Futbolun Doğuşu, Geleceğin İstanbul'u, İstanbul'da Ramazan, Buz Tutmuş Boğaziçi, İstanbul'da İlkler, Yüzyıl Sonra İstanbul olmak üzere 10 adet kitap bulunmaktadır. Panoramik İstanbul posterli seride, kitapların karakteri Yavuz ve çılgın dedesiyle, İstanbul'a ilk yerleşen Megaralılarından Bizans'a, Osmanlı'dan günümüze ve yüzyıl sonrasına kadar zamanda yolculuk yapılmaktadır. Bu yolculuk sırasında İstanbul kenti efsaneleri, tarihi, oyunları, ilkleri gibi çeşitli yönleriyle anlatılmıştır.

Serinin bu kitabında ise, Evliya Çelebi'nin rehberliğinde; İstanbul'un Tılsımları, Şefaathane Seyahat, İstanbul'un Tılsımlarının Peşinde, Çemberlitaş'taki Tılsım, Kıztaşı'ndaki Tılsım, Altı Mermer'de Altı Tılsım, Şehri Vebadan Koruyan Sütun, Zeyrek'te Pencereden Sarkan Zembil, Ayasofya'daki Mermer Heykeller, Gemilere Ateş Gönderen Sütun, Sarayburnu'nda Üç Başlı Ejderha, Ayasofya'nın Tılsımları, Süleymaniye'nin Cevahir Minaresi, Tophane'den Üsküdar'a başlıkları altında anlatılmıştır ve içindekiler bölümünde bu olaylar gerçekleştikleri tarihlere göre sıralanmıştır.

Kitabın kapak tasarımında, metinde anlatılan tarihi yapıların resimleriyle karakterlerin çizimleri içeriği yansıtmakta ve oldukça ilgi çekmektedir. Yine burada kitabın adı ve yazar bilgisi, çizimin hemen üst bölümünde estetik biçimde verilmiştir. Kitap doksan altı sayfadan oluşmaktadır. İç sayfalarda mat ve kalın yaprak kullanılmıştır. 14 x 20 cm ebatlarındaki kitabın kalınlığı ve ağırlığı hedeflenen ilköğretim dördüncü sınıf çocukların, biyolojik gelişimi açısından uygundur. Sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Resimler metinlere göre daha az yer kaplamaktadır ve yine resimlerde metinleri destekleyen döneme uygun betimlemeler yapılmıştır.

Kitap kültürel mirası şehrin anlatıldığı dönemdeki efsaneler, tarihi yapılar, dönemin padişahları ve olaylarıyla detaylı bir şekilde anlatmıştır. Yine resimlerde ele alınan manzaralar ve kıyafetler döneme uygun çizilmiştir. Kurguda yer alan şehrin gündelik yaşamı, hamam kültürü ve içtikleri şerbetlere kadar çocukların kültürel mirası keşfederek deneyimlemesine olanak sağlanmıştır.

Hikâye, “İstanbul’un Tılsımları” bölümünde bir akşamüstü, dedesiyle Yavuz sohbet ederlerken, İstanbul’u tekrardan gezmeye karar vermesi üzerine kurulmuştur. Bir hafta içinde hazırlıklarını tamamlarlar ve son olarak zamanda yolculuk yaparken kullandıkları, Ertuğrul ismindeki araca gidecekleri 17. yüzyıla ait kıyafetlerini yerleştirirler. Dedesi, yolculuktan bir gün önce son kontrolleri yapar. Zaman labirentinin seyyahı olduğunu düşünen dedesi, Evliya Çelebi’nin Osmanlı İmparatorluğu’nun seyyahı olması sebebiyle kendisiyle meslektaş olduklarını ve bu sebeple onlara kılavuzluk yapacağını söyler.

“Şefa’at Yerine Seyahat” bölümünde; zaman göstergesinde 1631 tarihini ayarlayıp, 21. yüzyılın Ankara’sından, 17. yüzyılın İstanbul’una uçarlar. Evliya Çelebi’yi bulup, evine giderler ve hazırlıkları tamamladıktan sonra, o akşam Çelebi’yi yola çıkmadan görmek için gelen misafirleriyle vakit geçirirler. Evliya Çelebi, İstanbul rüyası hikâyesini misafirlerine anlatır. Hikâyeyi dinledikten sonra, misafirler evine gider ve çocukla dedesi de kaldıkları hana geçerler.

“İstanbul’un Tılsımlarının Peşinde” bölümünde, Muratpaşa Camii’nin avlusunda Evliya Çelebi’yle buluşurlar. Çelebi İstanbul içinde 27 tane tılsımlı sütun bulunduğunu ve ilk gidecekleri yerin Avrat Pazarı olduğunu söyler. Şimdiki Cerrahpaşa ve Haseki Hastanelerinin arasından bir dizi dükkânın olduğu yoldan yürürler ve müşterilerinin de esnaflarının da kadın olduğu bu pazardan geçerler. İstanbul’un 1. tılsımı olan, Arcadius Sütunun önünde dururlar.

“Çemberlitaş’taki Tılsım” bölümünde, Avrat Pazarı’ndan Beyazıt’a doğru yürürler. Çemberlitaş Meydanı’ndaki sütunun önüne gelirler ve Çelebi hikâyesini anlatmaya başlar. Sonrasında Mimar Sinan’ın ilmik ilmik işlediği Gül hamamı olarak da bilinen Çemberlitaş Hamamı’na gelirler. Sinan Paşa Medresesi’ni de gezdikten sonra Divan Yolu’nda yürürler.

“Kıztaşı’ndaki Tılsım” bölümünde, 3. tılsım için önce Beyazıt Meydanı’na geri dönerek yürürler ve büyük bir meydana geldiklerinde, ortada yaklaşık 10 metre yüksekliğinde bir taş görürler. Çelebi, Kıztaşı isminde olan bu sütunun tılsımının hikâyesini anlatır.

“Altı Mermerde Altı Tılsım” bölümünde, Kıztaşı’ndan aşağıya doğru inerek, Seyit Ömer Camii’sinde dua ettikten sonra Çelebi bir yeri gösterir ve burada daha önceden altı mermerin dikili olduğunu söyler. Bu mermerlerin üzerinde ünlü bilgelerin yaptığı çizimlerin yer aldığını ve bir tanesinde tunçtan kara bir sinek tasviri olduğunu sözlerine ekler. Bu sinek devamlı vızıldadığı için şehre sinek girmez, diye ifade eder. 6. tılsım, yine bu mermerin üstündeki şehre leylekleri sokmayan tılsıma sahip, bir leylek kabartmasıdır. 7. tılsım, bir horoz kabartması tılsımıdır ve bu horoz herkesten önce öterek, diğer horozlara önderlik eder. 8. tılsımdaki kurt kabartması tılsımının, kurtları sürülerden uzak tuttuğuna inanılırdı. 9. tılsımda, birbirine sarılmış iki sevgilinin tasviri bulunur ve tılsım aile iç anlaşmazlıklarını çözmekle meşhurdur. 10. tılsım da ise beli bükülmüş ihtiyarla, onun karşısında duran bunak bir kadın tasviri bulunur ve bir çift anlaşılmıyorsa, bu taşı kucakladıklarında birbirlerinden boşanırlardı. 11. tılsıma geldiklerinde, yorulduklarını fark ederek dinlenmek için evlerine giderler.

“Şehri Vebadan Koruyan Sütun” bölümünde, Beyazıt Hamamı’nda güzelce yıkanıp hana dönerler. Biraz dinlendikten sonra Çelebi, hamam hakkında bilgiler verir. Sonrasında yine sözlerine buraya gelirken önünden geçtikleri Beyazıt Meydanı’nda, içi boş bir sütun olduğu ve sütunun tılsımının veba hastalığına karşı şehri koruduğunu anlatır. 12. tılsım için, at kirayarak Edirne ve Eğrikapı arasındaki eski bir saray olan, Tekfur Sarayı’na gelirler. Sarayın avlusundaki siyah renkli bir sütun üzerindeki heykelin tılsımının hikâyesini dinlerler.

“Zeyrek’te Pencereden Sarkan Zembil” bölümünde; Zeyrek semtindeki Hz. Yahya Kilisesi olarak bilinen binanın, bitişiğindeki mağaraya gelirler. 13. tılsımın bulunduğu bu mağarada cadılar yaşar ve kışın soğuklarda arabalara binip dolaşırlar. Zeyrek gezisini de tamamlarlar ve Evliya Çelebi’den ayrılırlar.

“Ayasofya’daki Mermer Heykeller” bölümünde, camiinin mihrabındaki mermer sütunlarındaki melek heykellerinin tılsımı anlatılır. Ayasofya’nın bahçesine gelirler ve Evliya Çelebi 15. tılsımın bulunduğu, Örme sütunu gösterir. 16. tılsım da bulundukları alandaki At

Meydanı'nın en etkileyici sütünü olan Dikilitaş'tadır. Yılanlı sütun olarak bilinen Burma Direk sütun, İstanbul'un 17. tılsımıdır. Tılsımların hikâyelerini dinlerler ve Çelebi karada göstereceği tılsımların bu kadar olduğunu, söyler.

“Gemilere Ateş Gönderen Sütun” bölümünde, At Meydanı'nı arkalarında bırakıp, konuşarak Yenikapı'ya doğru gelirler. Marmara Denizi'nin mavi bir çarşaf gibi görüldüğü ve süslü kadırgaların bulunduğu Kadirga Limanı diye anılan limanda, Evliya Çelebi deniz kenarındaki tılsımları anlatır.

“Sarayburnu'nda Üç Başlı Ejderha” bölümünde, sur diplerinden Sarayburnu'na doğru yürürler. Yol üzerinde Üsküdar'a geldiklerinde Çelebi, bir kayanın üzerine oturur ve üç başlı ejderha hikâyesini anlatır. Sonrasında Sarayburnu bahçesindeki Gülhane Parkı'nı işaret ederek, burada 360 çeşit hayvan heykelinin bulunduğunu söyler. Bu hayvanların her biri kendi cinsleri için birer tılsım figürüdürler. İstanbul'un son tılsımının hikâyesinde ise, kışın denizin dalgalanmasıyla içindeki canlılar karaya vurur ve halk bu canlıları denizin kendilerine sunduğu nimetler olarak görür. Son tılsımı da dinlerler ve Çelebi'ye teşekkür ederler. Konuşarak Sirkeci'yi geçerek, Eminönü'ne kadar gelirler. İshakpaşa Yokuşu'nu tırmanarak, Soğuk Çeşme Durak'ına gelirler. Ayasofya Camii'sinin avlusunda abdest alırlar ve namazı beklerken Çelebi, Fatih Sultan Mehmet'in Ayasofya'ya ilk girişini anlatır. O sırada ezan okunur ve Cuma namazını burada kılarlar.

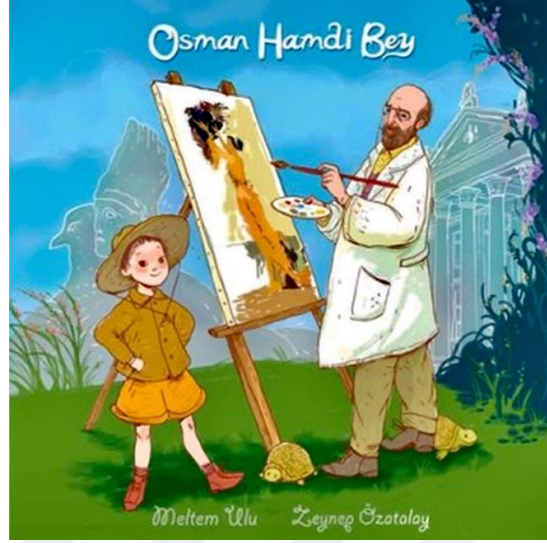
“Ayasofya'nın Tılsımları” bölümünde, namaz bittikten sonra camiinin kuzey batı tarafındaki dört köşe biçimindeki, Terler Direk isimli sütunun önüne gelirler. Bu sütunun tılsımına göre, başı ağrıyan biri direğin terinden alnına sürerse iyileşir. Oradan ayrılıp Kible Kapısı önüne gelirler ve Çelebi bu kapının, Nuh'un gemisinden arta kalan tahtalardan yapıldığını, denizcilerin sefere çıkmadan bu kapının dibinde hacet namazı kılıp denize açıldığını anlatır. Sonra Ayasofya'nın kuyusuna gelirler ve suyun şifalı olduğuna dair tılsımını dinlerler. Tılsımların hikâye dinledikten sonra caminin bahçesine çıkarlar ve Divan Yolu üzerinden Fatih Camii'ye kadar yürürler. Burada ikindi namazını kıldıktan sonra, sohbet edip şerbetlerini içerler ve kaldıkları semte dönerler.

“Süleymaniye'nin Cevahir Minaresi” bölümünde, Süleymaniye Camii'ne gelirler ve Evliya Çelebi camiye bitişik olan minarelerden soldakini işaret ederek, adının Cevahir Minaresi olduğunu ve harcında çeşitli mücevherlerin bulunduğunu söyler. Camiinin yapımının uzamasıyla İran Şah'ının, Kanuni'ye değerli eşyalarla yüklü kervan ve bir kutu da mücevher

göndermesine kızan Kanuni'nin hikâyesini dinlerler. Sultan Süleyman türbesini ziyaret ettikten sonra, Ayvansaray'a geçerler. Tekne kiralayarak, Haliç'te küçük bir gezintiye çıkarlar.

“Tophane'den Üsküdar'a” bölümünde, Hasköy'ün deniz kenarında bir bahçeye gelirler ve dinlenirken Evliya Çelebi, bahçenin en büyük özelliğini anlatır. Anlattığına göre, Fatih Sultan Mehmet hazretlerinin kendi eliyle yedi servi ağacı ve Akşemseddin Hazretleri'nin de bir servi ağacı diktiğini söyler. Yine bu bahçe Fatih Sultan Mehmet Han'ın, İstanbul'u fethedince otağını ilk buraya kurması sebebiyle önemlidir. Kalkıp yürüyerek Tersane-i Amire'ye gelirler ve Çelebi çevresindeki binaları açıklar. Sonrasında Mimar Sinan'ın yaptığı Koca Kasımpaşa Camii'ye gelirler ve oradan da Galata Kule'sine geçerler. Buradan Tophane'ye gidip, Beşiktaş'a doğru sahil boyunca yürürler. Bir sandala binip, Fındıklı sahilinde inerler ve Fındıklı Hamamı'nda sultan hamamına giderler. Hamamda padişahlar gibi yıkanır ve kaldıkları hana geri dönerler. Rahat bir uykunun ardından, Evliya Çelebi ile buluşurlar. Süslü bir kayığa binerek Üsküdar'a gelirler ve yol boyunca geçtikleri tepelerle sahilin hikâyelerini konuşurlar. İskelenin yakınındaki, Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı için yaptırdığı Mihrimah Sultan Camii'ye gelirler. Avluda otururlar ve Battal Gazi'yle Kız Kulesi'nin efsanesini dinlerler. Camii'den ayrılarak, Kadıköy sınırındaki Valide Bağ Korusu ve ardından Karacaahmet Mezarlığı'nı görürler. Cüzzamlı hastaların tedavi edildiği Miskinler Tekkesi, dikkatlerini çeker ve onun da hikâyesini Çelebi'den dinlerler. Kıyı boyunca Sarayburnu'ndan Harem'e doğru inerler ve buradan da Üsküdar'a doğru yürürler. Üsküdar meydanına gelirler ve burası seyahatlerinin bittiği yerdir. Vedalaşarak Evliya Çelebi'yi kayığa bindirir ve Sarayburnu'na gitmek üzere uğurlarlar. Kendileri de Çamlıca'ya doğru tepeliklere yürürler. Ertuğrul'a binerek, “efsaneler ve tılsımlar şehri” olan 17. yüzyılın İstanbul'undan, yaşadığımız yıllara doğru yolculuğa çıkarlar.

4.4. Osman Hamdi Bey

Şekil 21. Meltem Ulu. (2016). *Osman Hamdi Bey*. 20 x 20 cm. Ankara. Pötikare Yayınları. Kitabın kapağı ve iç sayfalar.

Adı *Osman Hamdi Bey* olan kitap, *Meltem Ulu* tarafından 6-10 yaş arası çocuklar için yazılmıştır. Kitap, Arda ve arkadaşlarının okul gezisiyle, İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne yaptıkları ziyareti ve bu ziyaret vesilesiyle tanıyacakları Osman Hamdi Bey'i anlatmaktadır. Ön kapak tasarımında mavi renk zemin üzerinde pastel tonlar kullanılmıştır. Yine burada, bir şövale üstündeki tuvalin önünde, Osman Hamdi Bey elinde paletle ve Arda da onun yanında çizilmiştir. İkisinin de ayak ucunda, kaplumbağa çizimleri yer almaktadır. Beraberinde tasarımda kitabın, yazarın ve çizerin isimlerine yer verilmiştir Çizilen resimler göz önünde

bulundurulduğunda, kapak tasarımı içeriği yansıtmaktadır ve okuyucunun dikkatini çekmektedir.

Kitapta, sayfa numaraları bilgisine yer verilmemiştir. Ancak ilgili araştırmalar sonucu, sayfa sayısının 16 olduğu görülmüştür. Çocukların biyolojik yaşları ile kitabın fiziksel ağırlığı eş seviyededir. Parlak kâğıt kullanılan kitabın sayfalarının kalitesi, hedef yaş grubu için kullanılabilir düzeydedir. Metinler, görsellere oranla daha az yer kaplamaktadır. Metinde anlatılanlarla, resimlerin içeriği paralellik göstermektedir. Resimlerde renk ve çizgilerle derinlik algısı oluşturulmaktadır. Çizimlerin renklendirilmesinde canlı renkler tercih edilmiştir. Sade ve akıcı bir dil kullanılmıştır.

Kültürel Miras açısından değerlendirildiğinde, kitapta kültürün değerlerini, sanatsal ve tarihi öğeleri eğlenceli bir kurguyla verilmiştir. Resimlerde de yapının içine ait dokular, detaylı olarak betimlenmiştir.

Hikâye, Arda'nın okulundaki bir gezi gününün anlatımıyla başlar. İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne gitmek üzere, servisle yolculuğa çıkarlar. Müze müdiresi, müzeyi tanıtmak için onları, müzenin kapısında bekler. Tanıtmaya müzenin, Cumhuriyet ilan edilmeden önce yani Osmanlı imparatorluğu döneminde kurulduğunu söyleyerek, başlar. Ülkemizde kurulan ilk müze olduğunu, aynı zamanda arkeolog ve ressam olan Osman Hamdi Bey'in, burada 29 yıl müze müdürlüğü yaptığını belirtir.

Öğrencilerden biri arkeolog nedir, diye sorar. Müdüre, meslek olarak arkeolojiyi seçen ve bizden önce yaşayan insanların izlerini arayıp bulan kişilerdir diye, açıklar. Devamında da arkeologların; eski zamanlarda yaşayan insanların, yaşadığı yerlerde kazı yaparak kullandıkları aletleri bulduklarını ve bunları müzeye götürerek korunmasını sağladıklarını sözlerine ekler. Bu sayede, insanların müzelere gelerek geçmişte yaşamış toplumları tanıyabileceğini söyler. Gezinin devamında, Osman Hamdi Bey'in Kaplumbağa Terbiyecisi isimli tablosunun önüne gelirler. Müdüre, tabloda Osman Hamdi Bey'in kaplumbağaları yeşillikle beslerken görebileceklerini söyler. Aynı zamanda kendisi de sanatçı olan Osman Hamdi Bey'in, çocukların iyi bir sanat eğitimi almalarına önem verdiğini ve bugünkü Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ni kurduğunu belirtir. Müze binalarını ve bahçesini gezdikten sonra, öğretmenleri okula dönmeleri gerektiğini söyler. Servislerine binip okula dönerler. Akşam eve gelince Arda, annesine arkeolog olmak istediğini ve insanların geçmişte nasıl yaşadıklarını merak ettiğini söyler.

4.5. Benim İstanbul'um: İstanbul Rehber ve Etkinlik Kitabı

Şekil 22. Yasemin Gülcü ve Yurdanur Ay Paşa. (2017). *Benim İstanbul'um: İstanbul Rehber ve Etkinlik Kitabı*. 20 x 26 cm. İstanbul. Hayykitap Yayınevi. Kitap kapağı ve sayfa 54-55.

Yasemin Gülcü ve Yurdanur Ay Paşa'nın birlikte yazdığı bu kitap, eğlenceli etkinliklerle İstanbul'u çocuklarla tanıştırıyor. Şehrin tarihsel süreç içindeki dönemlere bağlı olarak isimleri ve her dönemin kendi içindeki önemli olayları şemalarla anlatılmıştır. Yine, kitap aracılığıyla çocuklar İstanbul'un tarihi, doğası, mimari yapıları, efsaneleri, sanatı, sporu, mutfağı, müze ve çarşıları ile buluşacak ve dikkat gerektiren etkinliklerle problem çözme, görsel algı ve düşünme becerilerini geliştirebilecekler. Her bölümün sonunda çocukların bilişsel becerilerini geliştirmeye yönelik etkinliklere yer verilmiştir. Kapak tasarımında, mavi renk zemin üzerinde İstanbul'u simgeleyen görsel imgelerle karakterlerin resmi bulunmaktadır. Yine burada; kitabın adı, yazarlar ve resimleyen bilgisi verilmiştir. Bütünüyle kapak tasarımı, içeriğe uygun olarak hazırlanmıştır ve ilgi çekmektedir.

6 ve 10 yaş çocuklar, hedef yaş grubu olarak belirlenmiştir. 88 sayfa olan kitabın, sayfa sayısı hedef yaş grubunun bilişsel gelişimi açısından uygun durumdadır. Kullanım rahatlığı açısından kitabın 20 x 26 cm değerindeki ebatları, çocukların biyolojik gelişimleriyle paralellik göstermektedir. Harf boyutu ve karakteri hedef yaş grubuna uygun olarak hazırlanmış ve vurgulanmak istenen bölümler, farklı renk kullanılarak belirtilmiştir. Resimler metin içeriğine uygun olarak hazırlanmıştır. Anlatım, ilgiyi canlı tutacak ve anlaşılır biçimde kurgulanmıştır.

Kültürel miras öğelerini her yönüyle anlatıldığı bu kitapta, şehrin tarih süreci içindeki mimari yapıları, padişahları, efsaneleri, sanatı, oyunları, doğası, çarşıları ve mutfağı detaylı bir şekilde resim ve metinde anlatılmıştır. İstanbul'un geçmişten günümüze kadar detaylı biçimde anlatılan kültürel mirası, çocuğun kültürünü keşfederek derinleştirmesini sağlamaktadır. Kitap kültürel miras unsurlarını yeni bilgiler sunarak, etkinliklerle eğlendirirken aynı zamanda da öğretmektedir.

"İstanbul İlçeleriyle" başlayan kitabın içeriği, "rakamlarla İstanbul" bölümüyle devam etmektedir. Sonrasında kitabın sahibi için, kişisel bilgileri ve fotoğrafları için, Yıldız Çocuk Kimlik Kartı Bölümü eklenmiştir. "İstanbul'a nasıl ulaşılır" bölümünde; iki büyük kıtada yer alan şehrin hem kara hem de deniz yoluyla ulaşımının olduğu belirtilmiştir. Bu ulaşım yollarından bazılarını kitapta örnekler verilmiştir.

"Yıldız Şehir İstanbul" bölümünde, ilk olarak İstanbul'un tarihsel süreç içindeki isimleri verilir. Bu isimler; Kral Byzas'ın şehri anlamında olan Byzantion, Roma Hükümdarı Konstantin'in şehri anlamında olan Konstantinopolis olarak ifade edilir. İstanbul'a Osmanlı İmparatorluğu döneminde kullanılan isimlerden biri olan Dersaadet, Mutluluk Kapısı

anlamındadır. Günümüzde kullanılan İstanbul isminin ise, birkaç anlamı olduğu belirtilir. Avrupa ve Asya kıtaları arasındaki şehrin, kıtalar arasındaki geçişini sağlamak için, köprülerin, Marmaray, vapur ve deniz otobüsler kullanılır. Üç tarafının Marmara denizi, Boğaziçi ve Haliç'in sardığı yarımada bulunan şehrin Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu'na başkentlik yaptığı ve bu süreçte de birçok imparatorla sultanın burada bulunduğu belirtilir. İstanbul Boğazı'nın bulunduğu konum, suyunun özelliği ve adaların isimleri, adalara yolculuğun vapurla yapıldığı, adalarda bisiklet ve faytonlarla ulaşım sağlandığı bilgisi verilir.

“İstanbul ve doğası” bölümünde ise; parklar, ormanlar ve içindeki sakinleri anlatılır. Yine burada Atatürk Arberatoiumu'nun çok çeşitli ağaçların bulunduğu bir canlı müzesi olduğu belirtilir. Meşe, çam, servi, erguvan ağaçlarının parklarda, çınar ağaçlarınınsa hem park hem de çeşitli semtlerinde bulunur. Deniz sularında yaşayan balıkların sonbahar ve kış aylarında avlanılası gerektiği anlatılır. İstanbul'un simgesi olan lalelerin yanında sümbülleri, çiğdemleri, gülleri ve erguvanla mor salkımları da görmek mümkündür. Şehrin denizlerinde balıklar; sokaklarında kediler ve köpekler, ormanlarında geyikler ve tilkiler, park ve bahçelerinde ise kirpiller ile kuşlar yaşamaktadır. Yalnızca İstanbul'da dar bir alanda, sarı çiçekleriyle açan İstanbul çiğdeminin neslinin devamı için koruma altında olduğu belirtilir.

“İstanbul'un tarih katmanları” bölümünde; şehir tarih öncesi dönem, şehir devleti dönemi Byzantion, Konstantinopolis imparatorluğun başkenti, Dersaadet- Mutluluk kapısı 1453, Türkiye Cumhuriyeti günümüz İstanbul'u olmak üzere bölümlere ayrılır ve her bölümle ilgili açıklamalar yapılır. Yine bu bölümde, İstanbul ve çevresindeki ilk yerleşim yerinin yapılan arkeolojik çalışmalar sonucu, Küçükçekmece gölü yakınlarındaki Yarım Burgaz mağarası olduğu belirtilir. Marmaray arkeolojik kazıları, Arkeoloji müzesi ve Osman Hamdi Bey'den bu bölümde söz edilir.

“Bir imparatorluk başkentinden, diğer imparatorluk başkentine” bölümünde, tarih boyunca İstanbul'un imparatorluklara başkentlik yapma sürecinden bahsedilir. Fatih Sultan Mehmet'in, dönemi boyunca gösterdiği başarılarından bahsedilir. Rakamlarla surların özellikleri anlatılır.

“Kurtuluş Savaşı ve İstanbul” bölümünde, halkın her kesiminin katılımıyla kazanılan zaferin ardından Lozan barış antlaşması imzalandığı ve yeni kurulan devletin başkentinin Ankara olarak belirlendiği belirtilir. Eski başkent İstanbul ve günümüzde İstanbul olarak iki dönemden kısaca bahsedilir.

“İstanbul’un efsaneleri” bölümünde, Megara kent devletindeki Kral Byzas’ın, kız kulesinin ve tarihi yarımadaının altındaki gizli geçitlerin olduğu efsanelerden bahsedilir.

“Tarihi yarımada ve eserleri” bölümünde ilk olarak; kültür mirası olan İstanbul’un, bu adada (diğer adıyla Sur içi) ilk olarak kurulduğu ve geliştiği bilgisi verilir. Yarımadaının sınırlarını belirleyen surların süreç içindeki gelişiminden bahsedilir. Tarihi yarımadaının en popüler yeri olan Sultanahmet Meydanın, geçmişte hipodrom ve at meydanı olarak da kullanıldığı belirtilir.

Her yolun başlangıcı olan Milyon taşından tarihin sıfır noktası olarak bahsedilir. Bu taş veya anıt için yapıldığı dönemde, şehirlere olan uzaklıkların o anıtın bulunduğu “0” noktasından hesaplanır, haritalar o noktaya göre çizilir ve kervanlar ona göre yol almış. Yine bu bölümde taşın hangi dönemde yapıldığı ve yapısının nasıl olduğu bilgileri verilir.

“İmparatorluk Merkezi Topkapı Sarayı” bölümünde, birçok devlete başkent olan İstanbul şehrinin birçok saraya da ev sahipliği yaptığı anlatılır. Byzantion döneminde Akropol, Roma İmparatorluğu döneminde Büyük Saray, Osmanlı imparatorluğu döneminde ise; Topkapı, Dolmabahçe, Beylerbeyi sarayları yönetim merkezi olarak kullanılırdı. Topkapı Sarayı o dönemde, Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılır. Saray, İstanbul Boğazı ve Haliç’in buluştuğu yerde; Asya ve Avrupa kıtasını gören denizden 50 metre yükseklikte bir tepe üzerine kuruludur. Etrafı deniz ve kara ile çevrilidir. Yine burada sarayın bölümleri, mimarisi, çevresi ve kullanım amacıyla ilgili açıklamalar yapılır. Şu an müze olan sarayın içinde sergilenen eserlere de değinilir.

“Boğazda İhtişamlı Bir Saray Olan Dolmabahçe Sarayı” bölümünde, sarayın inşa edildiği dönem ve yaptıran padişah tarafından yapıldığı bilgisi verilir. Sarayın kullanım amacı, bölümleri ve içindeki Saat Kulesi anlatılır. Yine Mustafa Kemal Atatürk’ün de sarayda ikamet ettiği ve burada gözlerini yumduğu bilgileri de burada anlatılır.

“Mavi Çinili Cami Sultanahmet Camii” bölümünde; bu eserin hangi yılda hangi padişah tarafından ve kimin yaptığı bilgileri verilir. Yapımının kaç yıl sürdüğü ve neden Mavi Camii olarak bilindiği, Türkiye’nin ilk altı minareli camisi olması özelliği, kubbesinin yüksekliği ve içindeki aydınlatma sistemi bilgileri verilir.

“Ayasofya Camii Müzesi” bölümünde; caminin her dönemde neden önemli olduğu, kullanım amaçları açısından tarihi süreçleri, yapımında kullanılan malzemeler, Mimar Sinan’ın etkileri ve mozaik sanatıyla ilgili açıklamalar yapılır.

“Saklı Güzellik Yerebatan Sarnıcı” bölümünde, inşası ve kullanım amacı anlatılır. Sütunların alt kısmında yer alan Medusa heykeli ve efsanesi anlatılır.

“Dünden Bugüne Saray Sanatı Mozaik ve Minyatürün” anlatıldığı bölümde, mozaik sanatının nasıl oluştuğu, tarihçesi, hangi saray ve müzelerde bulunduğu; minyatür sanatının da ne olduğu, hangi dönemde uygulandığı ve tasvirinde ele alınan konular anlatılır.

“İstanbul’da Bayramlar, Şenlikler ve Kutlamalar” bölümünde, tarihsel süreç içinde şehrin dönemlere göre yaptığı şenlik ve kutlamalar anlatılır. Nahl Ağacı’nın şenliklerde nasıl kullanıldığı ve kutlamalarda oynanan gölge oyunları, orta oyunları ve meddahlarla ilgili yine bu bölümde açıklamalar yapılır.

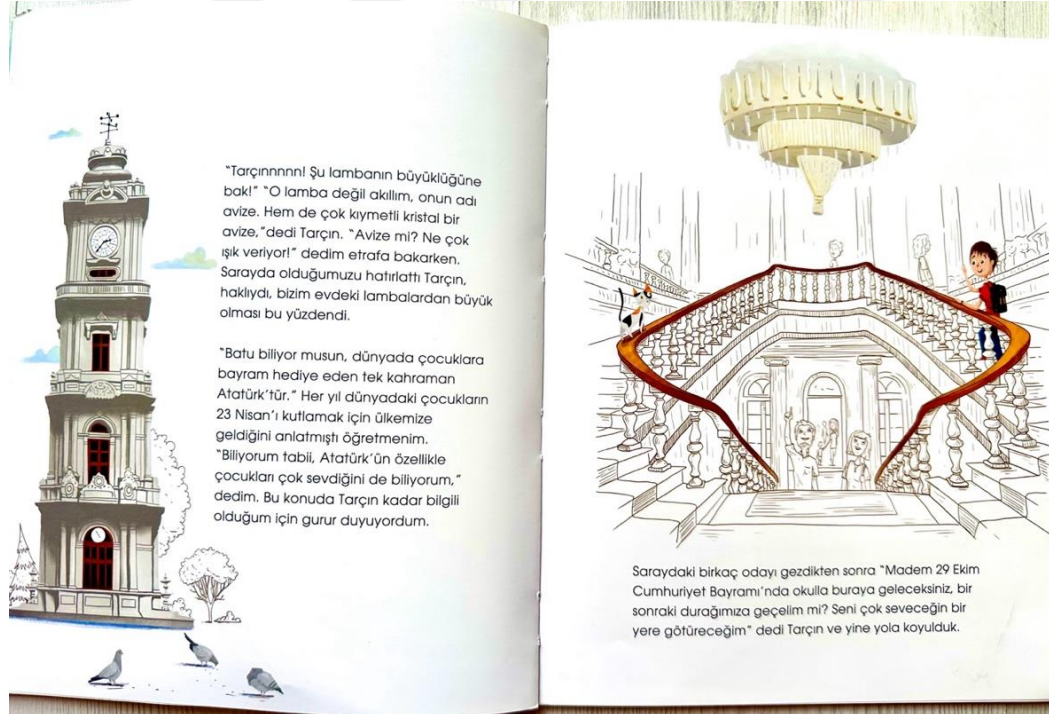
“Tarihi Çarşıları ile İstanbul” bölümünde ise; alışveriş için kullanılan en eski çarşı olan Kapalıçarşı; el emeği halı, kilim gibi dokuma ürünlerin satıldığı açık hava çarşısı Arasta Çarşısı ve Mısır’dan gelen baharatların satıldığı Mısır Çarşısı anlatılır.

“İstanbul’un Tatlıları” bölümünde de mutfak kültürüyle zengin olan şehrin, tarihi tatlıları, sokakta satılan yiyecekleri ve saray mutfağından örnekler verilir. Osmanlı sarayına ait olan gül şerbetinin, malzemeleri ve yapımı yine bu bölümde açıklanır.

“Yazar ve Ressamların Gözü ile İstanbul” bölümünde, İstanbul aşığı olan Yahya Kemal Beyatlı’nın Aziz İstanbul şiiri, İstanbul’u eserlerine konu edinen şair ve yazarların isimleri verilir. Portre ve peyzaj sanatçısı olan Feyhaman Duran ve minyatürleriyle Matrakçı Nasuh da bu bölümde anlatılır.

“Müzeler” bölümünde ise, İstanbul Modern Müzesi, Sakıp Sabancı Müzesi ve Sadberk Hanım Müzesi anlatılır.

4.6. Batu ile Tarçın İstanbul'da

Şekil 23. Başak Duru. (2018). *Batu ile Tarçın İstanbul'da*. 26 x 23.5 cm. İstanbul. Meav Yayıncılık. Kitap kapağı ve iç sayfalar.

Başak Duru, *Batu ile Tarçın İstanbul'da* isimli kitabında 5 yaş ve üstü çocuklar için, karakterlerimizin gözünden İstanbul'u anlatıyor. Tarçın, Batu'ya İstanbul'u gezdiriyor ve ona şehirle ilgili önemli bilgiler veriyor. Kitapta sayfa sayısı belirtilmediği için, yapılan araştırmalar sonucu kitabın sayfa sayısı 52 olarak bulunmuştur. Dikdörtgen şeklinde olan kitabın, hedeflediği yaş grubu çocukların biyolojik gelişimleri doğrultusunda fiziksel ağırlığıyla eş seviyededir. Ön kapak tasarımında, beyaz renk zemin üzerinde İstanbul'a ait görsel simgeler kullanılmış ve karakterlerin çizimleri yapılmıştır. Çizimin hemen altında, kitabın adı büyük punto ile vurgulanmış, başlığın altında yazar ve resimleyen bilgisine yer verilmiştir. Tasarımda mavi ve turuncu kontrast renkler kullanılarak, şekil ve zemin ilişkisi sağlanmıştır. Yine burada, İstanbul ve karakterlere ait içerik bilgisi sunmaktadır. Kitabın arka kapağında, yine beyaz renk zemin üzerinde kitabın konusunu anlatan kısa bir metin yer almaktadır. Metinler, görsellere göre daha az yer kaplamaktadır, resimler bazen sayfanın yarısını bazen de sayfanın tümüne yerleştirilmiştir. Resimlerde perspektif kurallarına uyularak, derinlik algısı sağlanmıştır. Çizer, illüstrasyonlarında bazı bölümleri çizgisel olarak göstermiş ve vurgulamak istediği alanları renklendirmiştir. İç sayfalarda parlak ve kalın kâğıt kullanılmıştır. Kitabın basım kalitesinde ve resimlerin netliğinde anlaşılır düzeyde canlı renkler kullanılmıştır. Kitabın geneline baktığımızda yazı, resim ve renk bütünlüğü sağlanmıştır. Anlatım dili sade ve akıcı olan kitapta, karakterler konuşturularak kurgu oluşturulmuştur.

Kültürel miras açısından ele aldığımızda kitap, İstanbul'un kültürel ve tarihi olaylarını eğlenceli bir şekilde çocuklara sunmuştur. Resimlerle kültüre özgü motifler ve mimari genel manzaralar detaylarıyla gösterilmiştir. Batu ve Tarçın karakteri, İstanbul'u keşfetme maceralarını ve bu süreçte şehrin önemli yerlerini, tarihi yapılarını ve kültürel mirasını da anlatmaktadır. Diğer resimli çocuk kitapları gibi kitap, genellikle eğlenceli bir şekilde bilgi verirken, çocuklara şehrin önemli tarihi ve kültürel unsurlarını da öğretme amacı taşır.

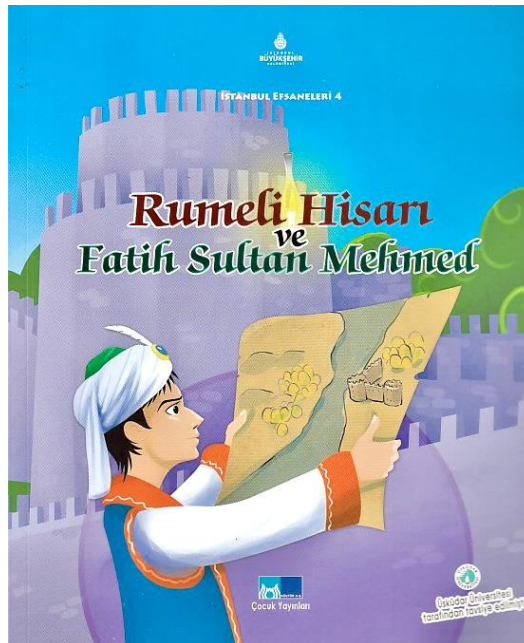
İçerik, Batu karakterinin kendini tanıtmamasıyla başlar. Devamında, kedisi Tarçın'ın İstanbul'u çok iyi bildiğini ve kendisine de şehri gezdirmek için söz verdiğini söyler. Yapacakları İstanbul macerasına, bugün çıkmaya karar verir ve yola koyulurlar. İlk durakları Galata Kulesi olur ve kulenin tepesine çıkarak İstanbul'u izlerler. Tarçın kendi yaptığı kanatlarla kuleden, Üsküdar'a uçan Hazerfen Ahmet Çelebi'nin öyküsünü anlatır. Öyküden sonra ikinci olarak tramvay durağına giderler. İstiklal Caddesi'ni geçerek, Dolmabahçe Sarayı'na giderler. Tarçın ve Arda, yol boyunca saray hakkında konuşurlar. Tarçın, Atatürk'ün İstanbul'da olduğu dönemlerde burada kaldığını söyler. Sarayın içine geldiklerinde, tavandaki

büyük bir avize dikkatlerini çeker. Saraydaki birkaç odayı gezdikten sonra, İstanbul Modern Sanat Müzesi'ne gelirler. Tarçın müzede dünyaca ünlü ressamların tabloları, fotoğraf sergileri ve çocuklar için etkinlik atölyeleri olduğunu söyler. Tarçın, yine burada Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun resimlerinin de olduğunu ve kendisinin de bir dönem İstanbul'da yaşadığını belirtir.

Müzeden sonra bir sonraki durak için vapura binerler. Martılara simit vererek, vapur yolculuğunu tamamlarlar. Kız Kulesi'ni gören Tarçın, kulenin tıpkı Galata Kulesi gibi İstanbul'un simgelerinden biri olduğunu söyler. Vapurdan inip, Oyuncak Müzesi'ne giderler. Müzede bir sürü oyuncak olduğunu söyleyen Bartu, buradaki oyuncakların kendi oyuncaklarından farklı olduğunu ve kendi oyuncaklarıyla da müze oluşturabilir miyim acaba, diye düşünür.

Müzeden çıktıktan sonra, sahile doğru yürümeye karar verirler ve Caddebostan Sahili'ne giderler. Biraz çimlere uzanıp dinlendikten sonra, tekrar yola oyulurlar. Bahçeli bir evin kapısında dururlar ve Tarçın şarkı söylemeye başlar: “Arkadaşım eş, arkadaşım şek, arkadaşım eşek”. Bunun üzerine Arda, Barış Manço' nun evine geldiklerini anlar ve içeriye doğru yürürler. İçeriye girdiklerinde, buranın sanatçının sevenlerinin gezmesi için müzeye dönüştürüldüğünü fark ederler. Müzenin içindeki piyanoyu ve Barış Manço'nun heykelini gördükten sonra, Tarçın eve dönme zamanının geldiğini söyler. Eve dönmek için yola koyulurlar.

4.7. Rumeli Hisarı ve Fatih Sultan Mehmed

Şekil 24. Uğur Aktaş. (2018). *Rumeli Hisarı ve Fatih Sultan Mehmed*. 20 x 24 cm. İstanbul. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları. Kitabın kapağı ve sayfa 20-21.

Uğur Aktaş'ın *Rumeli Hisarı ve Fatih Sultan Mehmed* adlı kitabı, 20 x 24 cm boyutlarında resimli çocuk kitabıdır. 7 yaş ve üzeri çocuklar için hazırlanan kitap; Fatih Sultan Mehmed döneminde, Rumeli Hisarı'nın yapımını anlatmaktadır. Hisarın yapıldığı döneme özgü detayları yazı ve resimler aracılığıyla okuyucuya aktarmaktadır. Kitabın ön kapağında, Fatih Sultan Mehmed'in gençlik hali (şehzade olduğu dönem), elinde bir haritaya bakarken çizilmiştir. Yine burada, kitabın isim bilgisine yer verilmiştir. Karakterin kapakta hisarın önünde haritaya bakarken resmedilmesi, içerikle ilgili ipucu vermektedir. Yine burada, canlı renkler kullanılmıştır. Resimler, metinlere göre kitapta daha fazla yer kaplamaktadır. Perspektif kurallarına dikkat edilerek çizilen iç sayfaların renklendirmelerinde, kapakta olduğu gibi canlı renkler tercih edilmiştir. Sayfalarda kullanılan kağıtlar parlak ve çocukların rahat kullanabileceği kalınlıktadır.

Kültürel mirası, dönemin tarihi olaylarıyla beraber yapılarını da resimler ve metin aracılığıyla anlatılmıştır. Görsellerde de karakterlerin kıyafetleri ve tarihi yapıların motifleri döneme uygun biçimde ele alınmıştır. Böylece dönemin insanların kılık kıyafetleri ve yaşam biçimlerini okuyucuya keşfetme olanağı sunulmuştur. Kitap, içeriğinin bütünüyle çocukların kültürel mirası keşfetmesine ve deneyimlemesine katkı sağlamaktadır.

Hikâye, genç yaşta olan Fatih Sultan Mehmed'in, şehzadeyken İstanbul'u fethetme düşüncesiyle başlar. Bu fetih için her gün çalışmalar yapar, araştırmalar yapıp hocalarına

sorular sorar, kocaman kitaplar okur ve her gün cirit oynayarak savaşçılık yeteneklerini geliştirirdi. Şiire ve resme merakı olan Fatih Sultan Mehmed, eski kitapları okuyabilmek için Latince ve Yunanca öğrenirdi. İstanbul’la ilgili kitaplar okurken bir gece, dedesi Yıldırım Beyazıt’ın yaptırdığı Anadolu Hisarı dikkatini çeker. Şehzade Mehmet, hisara bakarken aklına bir fikir gelir; eğer bu hisarın karşısına bir hisar daha yapılırsa boğazı tamamıyla kontrol edebileceğini ve böylece şehri fethedebileceğini düşünür. Savaş çıkmadan, bu fikrini nasıl gizlice nasıl hayata geçireceğini düşünür. Bu süreçte yıllar geçer ve şehzade Mehmed büyür.

Tahta çıkarak, Sultan İkinci Mehmed olur. Aklında hala İstanbul’u fethetmek için, hisar yaptırmak olan Sultan İkinci Mehmed, eski savaş taktiklerini anlatan bir kitabı okurken “didon taktiği” ni görür. Bu yöntemi uygulamaya karar verir. Ertesi gün, Sarıyer açıklarında avlanmaya gider ve Anadolu Hisarı’nın açıklarına kadar ilerler. Akşam olunca, gece kalmak için Bizans İmparatoru’na sığır derisi kadar yer istediğini iletir. Didon taktiğini bilmedikleri için, karşı taraf bu isteğini kabul eder ve sığır derisinden daha büyük bir yer işgal ederse, bunun savaş sayılacağını bildirir.

Sultan Mehmed, hemen planını uygulamaya başlar ve deriyi ince bir iplik haline getirmesi için adamlarına verir. Bu süreçte, hisarın temelini kazarlar ve hisarı kısa sürede bitirirler. Hisarı fark eden Bizans imparatoru, dinlenmek için sığır derisi kadar yer verdiğini, kocaman hisarı neden yaptıklarını sordurur. Sultan Mehmed, hisarın çevresinde dönen ipi göstererek, sığır derisinden fazla yer işgal etmediğini ve hisarın çevresindeki ipin, verdikleri deri olduğunu söyler. Rumeli Hisarı’nın yapılış efsanesi de bu şekildedir ki Sultan Mehmed şehrin fethi için önemli adımı atar. Hisar sayesinde, şehre silah ve erzak yardımının gelmesi engellenir ve fethe bir adım daha yaklaşılr.

4.8. Salyangoz Aheste İstanbul'u Geziyor

Şekil 25. Uğur Aktaş. (2018). *Salyangoz Aheste İstanbul'u Geziyor*. 16.5 x 24 cm. İstanbul. Doğan ve Egmont Yayıncılık. Kitap kapağı ve 20-21.

Uğur Aktaş *Salyangoz Aheste İstanbul'u Geziyor* isimli kitabında, 6 ve 10 yaş aralığında okul çağındaki çocuklar için, macera dolu kurgusuyla İstanbul'u anlatmıştır. Kurguya göre; yavaşlığıyla ün salmış Salyangoz Aheste, dostunun cesaretlendirmesiyle İstanbul'u gezmeye karar verir. İlk olarak Yedikule bostanlarından başlayarak Sultanahmet Meydanı, Topkapı Sarayı, Ayasofya Müzesi, Yerebatan Sarnıcı, Galata Kulesi ve Kız Kulesi gibi tarihi mekânları ve Adalar gibi Boğaziçi'nin doğal güzelliklerini sırasıyla gezer. Gezi boyunca, İstanbul'u tanırken yeni dostlar da kazanır.

Kitabın kapak tasarımında, İstanbul'un simgelerinden olan Galata Kulesi ve önünde karakterimiz uçarken resimlenmiştir. Yine burada kitabın adı, yazar ve resimleyen bilgisi verilmiştir. Bütünüyle kapak tasarımı, içeriğe uygun olarak hazırlanmış ve çocukları ilgisini çekecek biçimdedir. 16.5 x 24 cm ebatlarında olan kitabın, sayfa sayısı 44' tür. Mat kâğıt kullanılan sayfaların kalınlıkları, kullanılabilir boyutta kaliteye sahiptir. Kitabın basım kalitesi ve resimlerde kullanılan renklerin parlaklığı, hedef yaş grubu doğrultusunda yeterli düzeydedir. Resimlerin içeriği, metinlerle paraleldir. Kitapta yer alan resimler estetik nitelik ve ilgi çekicilik bakımından, hedef yaş grubu ile eş seviyededir.

Kullanılan anlatım, çocukların ilgisini canlı tutacak biçimde açık ve anlaşılır biçimdedir. Metinde vurgulanmak istenen bölümler büyük punto ve farklı renkle belirtilmiştir. Kitapta kurgulanan hikâye çocuğun hayal gücünü ve yaratıcılığını destekleyecek unsurlara sahiptir.

Kültürel miras açısından kitap, yeni bilgiler sunarken çocukları eğlenceli bir kurgunun içine de çekmektedir. Çocuklar Salyangoz Aheste'yle çıktıkları İstanbul gezisinde, şehrin tarihi yapılarının içinde dolaşırken, kendi tarihlerini ve efsanelerini de bu kitapla öğrenmektedir. Yine kültürel miras öğeleri, resimlerle de detaylı olarak işlenmiştir.

Hikâyenin girişinde, İstanbul'daki salyangozların çoğunun surlarda yaşadığı anlatılır. En çok da Yedikule ve Topkapı arasındaki surların bostanlarında yaşarlar. Bu surlarda yaşayan kahramanımız salyangoz Aheste, çok yavaşlığıyla bilinir. Ne zaman Yedikule'ye marul yemeye giderse, hep grubun gerisinde kalır.

Bir gün Silivrikapı bostanına salatalık yemeğe gittiklerinde, yine geride kalır ve üzülür. Karşısına çıkan gezegen isimli kaplumbağaya derdini anlatır ve o da çok yavaş olduğunu ama yıllardır İstanbul'u gezdiğini söyler. Gezgin olmak için hızın önemli olmadığını ve akıllıca yollar bulması gerektiğini söyler. Dünyanın en güzel şehirlerinden olan İstanbul'u gezmeye, Sultanahmet'ten başlaması gerektiğini ve bunu da insanlar gibi tramvaya binerek

gerçekleştirebileceğini ifade eder. Salyangoz olduğu için tramvay camına yapışabileceğini öğrenince, sabaha kadar düşünür ve güneş çıkınca yola koyulur. Tramvay deposundaki en öndeki tramvayın camına tırmanır. Korkmasına rağmen cesur olup kalan Aheste, birkaç durak sonra Sultanahmet'e varır.

İnsanların ayakları altında ezilmeden inerek dikilitaş, büyük bir camii ve çeşmenin olduğu meydana gelir. Başlarındaki rehber eşliğinde, meydana ilerleyen bir grup turistin peşine takılır. Rehberin yapılar hakkında yaptığı bilgilendirmeleri dinleyerek; meydana sırasıyla Sultan Ahmed Camii, Alman çeşmesi, Dikilitaş, Yılanlı sütun, Örne sütun ve İbrahim Paşa Sarayı'nı geçerler. Topkapı sarayına gitmek üzere turist grubundan ayrılır ve bir ağacın gölgesinde dinlenmek için yürür. O sırada arkasından "Merhaba," diye biri seslenir, sese baktığında bu Kirpi Terzi'dir. Onunla Topkapı Sarayı'nı gezerler; bahçeleri, köşkları, kütüphaneleri dolaşırlar ve Aheste Kaşıkçı Elmasını da gördükten sonra Yerebatan Sarnıcı'na gitmek için kirpinin yanından ayrılır. Sarnıcı gezer ve Medusa başının yanında dinlendikten sonra Ayasofya'ya doğru yola çıkar. Mozaikleri, kubbeleri ve sütunuyla büyüleyici olan müzeyi de gezdikten sonra Arkeoloji Müzeleri'ni de gezer. İskender Lahdi'ni de gördükten sonra, Topkapı Sarayı'na döner ve uyumak için Kirpi Terzi onu, III. Ahmed Has Odası olan Yemiş Odası'na götürür. Pencere pervazında, Haliç'e doğru dolunayı seyrederken uykuya dalar. Sabah uyanır ve kirpi terziyle vedalaşarak Galata Kulesi'ne doğru yola çıkar.

Gülhane Parkı'ndan geçerek, Boğaziçi'ne varır ve sahilde yürüyerek Sirkeci Garı'nı, vapur iskelesini de geçerek Galata Köprüsü'ne varır. Karşı kıyıya Karaköy'e geçerek tünele girer ve tünelde şişe dibi gibi gözlükleriyle komik görünen bir yarasayla karşılaşır. Yarasa Optik, Galata Kulesi'nin niye inşa edildiğini anlatırken, bir yandan da kuleye doğru yürürler. Yarasadan ayrılan Aheste, kalan yolu tek başına tamamlar ve kulesinin balkonuna çıktığında, Martı Cırtlak ile karşılaşır. Biraz balkondan manzarayı seyrettikten sonra, Mavi Cırtlakla beraber Aheste, çantasından çıkardığı kanatlarla süzülerek Adalar'a doğru yola çıkar. Boğaziçi geçerek Büyükdada'da sahile inerler ve orada Mavi Cırtlakla vedalaşırlar. Begonvil çiçekleri ve erguvan ağaçları arasındaki köşkları seyrederek, biraz ilerde gördüğü fokla konuşmak için yanına gider. Fok Tortop'la tanıştıktan sonra, adayı gezer ve bir sebze bahçesinde karnını doyurur. O sırada toynak seslerini duyan Aheste, iki atın çektiği bir fayton görür ve adadaki insanların faytonla ve bisikletle yolculuk yaptıklarını anlar. Sahilde denize giren, çam ormanlarının arasında piknik yapan insanları da gördükten sonra, Fok Tortop'un yanına döner ve birlikte Tavşan Adası'na gitmeye karar verirler. Çantasındaki sarı ipi çeker ve çantası deniz botuna dönüşür. Böylece Aheste ve Fok Tortop, deniz yolculuğu yaparak tüm adaları

dolaşırlar. Kaşıkadası, Sivriada, Yassıada, Kınalı ve Burgaz adalarından sonra Fok Tortop'un yanından ayrılarak, Kız Kulesi'ne doğru kürekleri çeker. Ahırkapı Feneri'ni de geçerek kuleyi görür ve tam hızlandığı an, bir yunus görür. Aheste sırtına biner halde ilerlerken, o da kulenin efsanesini anlatır. Kızını yılanlardan korumak için, Kız Kulesi'ne kapatan kralın efsanesinin sonuna geldiklerinde kuleye de varırlar. Aheste, yorulduğu için geceyi kulede geçirmeye karar verir. Yunus Hopçık yanından ayrılır ve Aheste güneş batarken uykuya dalar.

Sabah olduğunda gözlerini açar ve Yunus Hopçıkla yanında arkadaşı Karabatak Atak'ı görür. Yunus Hopçık, onları tanıştırır ve Çanakkale boğazına doğru yola çıkmak üzere yanlarından ayrılır. Aheste, Karabatak Atak'ın boynuna atlar ve beraber boğaz boyunca uçarlar. Deniz kıyısına dizili renkli yalıları, tepelerdeki köşkleri, konakları gezerler ve gezilerini Boğazın en eski yalılarından olan, Amcazade Yalısıyla sonlandırırlar. Geri dönüş için Karabatak Atak Haliç'e doğru süzülür ve Edirnekapı'dan geçerek Yedikule Hisarı'na varırlar. Aheste, çantasındaki son ip olan kırmızı ipi çeker ve aniden ağzının dibinde bir mikrofona gözünün önünde bir ekran belirir. Bunlarla konuşmak istediği insanlara bağlanabileceğini öğrenir ve konuşmak için arkadaşı Kaplumbağa Gezegen'e bağlanır ve onu cesaretlendirdiği için teşekkür eder. Vedalaştıktan sonra, Aheste evinin yolunu tutar ve iki gün önce yavaşlığı yüzünden üzülürken şimdi mutludur. "Kendimi şanslı, bilgili ve görgülü hissediyorum", diye düşünerek güler.

4.9. Ah Güzel İstanbul!

Şekil 26. Tahir Galip Seratlı. (2018). *Ah Güzel İstanbul!* 14 x 20 cm. İstanbul. Damla Yayınevi. Kitabın kapağı ve sayfa 54-55.

Tahir Galip Seratlı'nın, *İstanbul Kazan Biz Kepçe* serisinin ilk kitabıdır. Serideki kitaplar sırasıyla; *Ah Güzel İstanbul*, *Altın Boynuz Haliç*, *Üsküdar'dan Beykoz'a*, *Beyoğlu'nda Gezerken* ve *İstanbul'un Genç Dedektifleri* isimlerini taşımaktadır. Yaz tatillerini İstanbul'da geçirmek için dedelerinin yanına giden iki kardeşin, macera dolu gezilerinin anlatıldığı seride, buram buram tarih kokan yedi tepeli şehri gezerken, dedeleri de onlara rehberlik etmektedir. Beş kitabın yer aldığı bu serinin içinde, *İstanbul Haritası* çocuklara hediye olarak verilmiştir.

Kitabın kapak resmi, içinde İstanbul'a ait simgelerin yer aldığı geniş bir kazanın üstünde elinde kepeciyle oturan bir çocuk tasarımıyla oldukça ilgi çekmekte ve içeriği yansıtmaktadır. Yine burada kitabın adı ve yazar bilgisine yer verilmiştir. İlkokul 4. sınıfa giden çocukları hedef alan kitabın boyutu ve ağırlığı, hedef yaş grubunun biyolojik gelişimi açısından kullanımına uygundur. Seksen sayfa olan kitapta, görseller metinlere oranla daha az yer kaplamaktadır. Bu durum, resimli çocuk kitaplarındaki hedef yaş grubu büyüdükçe resimlerin azaldığı ifadeyle doğru orantılıdır. Resimler, metin içeriklerine uygun olarak detaylı bir şekilde çizilmiştir. Kitabın anlatım dili sade ve anlaşılır biçimdedir. Anlamının bilinmeyeceği düşünülen ifadeler, sayfanın altında açıklanmıştır.

Şehrin kültürel miras değerleri, efsaneleri, tarihi, padişahları ve mimarisi kitabın kurgusunda detaylı biçimde çocuklara aktarılmıştır. Resimlerde döneme ve yapılara uygun çizimler yapılmıştır. Kitapta karakter ve hikâye öğeleri, bütünüyle kültürel mirası eğlenceli biçimde anlatarak çocukların keşfedip derinleştirmesine olanak sağlamaktadır.

Kitabın giriş bölümünde; karakterimiz Ali Ünver'in, küçük yaşlarda ayrıldığı İstanbul'u tanımak için tekrar şehre küçük bir geziye çıktığı ve gezi sonrasında da bu kitabı yazmaya başladığı anlatılmaktadır. Geziye ablasıyla katılacak olan Ali'ye dedesi, kuzeni ve kuzeninin arkadaşı eşlik eder. Yol boyunca dedesinin anlattığı hikâyeleri dinleyen Ali, öğrendiği her şeyi not eder.

“Yaz Tatiline Sürpriz Plan” bölümünde; öğretmen Ali'den, İstanbul fethedilirken kullanılan yenilikleri araştırmasını ister. Ali ödevi için ablasından yardım ister. Ablası kendi ödevini yaparken, Ali'nin ödevini yapar. Ablasının öğretmeni de İstanbul'un eski zamanlarda hangi isimlerle anıldığını araştırmasını istemiştir. Ali ablasının yaptığı ödevi okurken, İstanbul'da doğmalarına rağmen şehirle ilgili hiçbir şey bilmediğini fark eder. Annesi, İstanbul'da yaşayan dedelerinin yanına gidebileceklerini ve dedeleri emekli olduğu için onları gezdirebileceğini söyler. Ailecek yemek yerler ve yapacakları İstanbul yolculuğunu konuşurlar. Ali, o gece İstanbul'la ilgili hayaller kurarken uykuya dalar.

“İstanbul Treni Macerası” bölümünde, çocukların iple çektiği yaz tatili nihayet gelir. Karne notları yüksek olduğu için, ailesi hediye olarak söz verdikleri İstanbul tatili ile onları ödüllendirir. Yola çıkacakları gün erkenden kalkar, kahvaltılarını yaparlar ve tren istasyonuna giderler. Tren perona gelince, biletlerini gösterip binerler ve anne babalarıyla vedalaşırlar. Yol boyunca, manzarayı seyrederken bir yandan da diğer yolcularla sohbet ederler. Sohbetleri sırasında, diğer yolcular çocuklara İstanbul'da gitmeleri için bir nevi harita gibi yer önerilerinde bulunurlar.

“Doktor Amcanın Başına Gelenler” bölümünde; Afyon istasyonuna geldiklerinde tren durur ve yanlarındaki yolculardan olan doktor amca, bir şeyler almak için trenden iner. Tren hareket ettiğinde, doktor amca trene yetişemez. Kütahya'ya geldiklerinde, tren buradaki istasyonda tekrar durur. Doktor amcanın paketlerle karşıdan geldiğini görürler ve çocuklarla beraber, doktorun trendeki halası da onu gördüğüne çok mutlu olur. Doktor yanlarına geldiğinde, diğer istasyonda bayılan bir çocuğa müdahale ettiğini ve o sırada cüzdanının da çalındığı için treni kaçırdığını anlatır. Sonrasında ise oradaki bir adamın onu trene

yetiştirdiğini söyler. Onlar konuşurken, tren Eskişehir istasyonuna varır ve doktor amcayla halası, çocuklarla vedalaşarak trenden inerler.

“İstanbul Sevdalı Öğretmen Ablalar” bölümünde; çocukların yanlarına, iki öğretmen genç kız biner. İstanbul’a Adaları gezmek için giden öğretmenler, her gidişlerinden önce detaylı bir araştırma yaptıklarını, bunun üçüncü gidişleri olduğunu ve Adaların sıralarını bile sayabilecek kadar şehre sevdalı olduklarını söylerler. Sonrasında; Bostancı karşısında Büyükada, sonra Heybeli, Burgaz, Kınalı olarak adaları sayarlar. Eskiden buralara krallar ve prensler sürülüp hapsedildiği için Prens Adası olarak da anılmış. Diğer küçük adaları da saydıktan sonra, çocuklara daha önceki İstanbul gezilerinde Sultanahmet, Fatih ve Süleymaniye’ye gittiklerini; çocukların da mutlaka buraları görmeleri gerektiğini söylerler. Sohbet ederken zaman hızla geçer ve tren İstanbul’a yaklaşır.

“Haydarpaşa Garı’nda Büyük Sürpriz” bölümünde; gara gelen çocuklar, dedelerini görmek için etrafa bakınırlar ve birkaç metre öteden gelen dedelerini fark ederler. Dedelerinin yanında, onlara sonradan katılacak olarak bildikleri kuzenleri Mustafa ve onun arkadaşı Helmut vardır. Dedeleri, Mustafa’nın gelişini sürpriz yapmak için söylemediğini belirtir. Birbirlerine sarılırlar ve trenden ayrılırken garın büyüklüğü çocukların dikkatini çeker. Yüksek tavanlı, büyük pencereli, çok süslü bu binanın ne zaman yapıldığını merak ederler ve dedeleri 1906 yılında, II. Abdülhamit döneminde, Bağdat demiryolu başlangıç yeri olarak yapıldığını söyler. Yine III. Selim zamanında, Haydar Paşa isimli kişinin Selimiye Kışlası yapımında büyük emeği olduğu için, gara onun ismi verildiğini de sözlerine ekler.

Denize açılan kapılara doğru yürürler, boğazın önünden karşıya baktıklarında dedeleri karşılarında gördükleri yapıların Ayasofya, Sultanahmet, Yeni Camii, Süleymaniye, Fatih ve Yavuz Sultan Selim Camiileri olduğunu söyler. Sonrasında da Galata Kulesi’ni gösterir. Sol taraflarında da Eminönü, Karaköy, Beşiktaş ve Adalara vapurların kalktığı Kadıköy iskelelerini görürler. Manzarayı biraz seyrettikten sonra, taksiye binerek evlerine giderler. Onları karşılayan babaannelerine sarılırlar, hep beraber yemek yerler, biraz sohbet ettikten sonra uykuları gelir ve yataklarına geçerler.

“Hayırlı Sabahlar İstanbul” bölümünde; uyanıp güzel bir kahvaltı yaparlar ve sırayla Eminönü, Ayasofya ve Sultanahmet’i görmek için, iskeleye doğru yola çıkarlar. III. Ahmet’in annesi Gülnüş Emetullah Sultan’ın yaptırdığı, Yeni Valide Camii önünden geçerler. Karşı caddeye geçtiklerinde Mihrimah Sultan Camii’yi görürler. Camiinin önünden de tekrar karşı caddeye geçerler ve önlerinde III. Ahmet Çeşmesi’ni dikkatlerini çeker. İskelede vapurun

gelmesini beklerken, karşıda şirin bir camii görürler ve dedeleri, camiinin Mimar Sinan'ın yaptığı camiilerden olan, Şemsi Paşa Camii olduğunu söyler. O sırada vapur gelir ve yolcular indikten sonra vapura binerler. Çay ve simit eşliğinde, manzarayı seyrederek. Karşılarında Kız Kulesi'ni görürler ve dedeleri kulenin efsanelerinden birini anlatır. Sonrasında, Dolmabahçe ve Çırağan Saraylarını görürler. Gittikleri tarafa baktıklarında ise, Galata Kulesi, ilerisinde Yeni Camii'nin arkasından Beyazıt Kulesi'ni görürler. Vapur, Eminönü iskelesine yaklaşır ve vapurdan inerler. Kalabalığa uyararak yürümeye başlarlar ve gördükleri Maraş dondurmacısından dondurma alırlar. Dondurmalarını yerken, Mustafa arkadaşı Helmut'a dondurmanın keçi sütü, şeker ve buzla yapıldığını anlatır.

“Yeni Camii, Sultanahmet ve Ayasofya” bölümünde; kalabalığın arasından geçerek, Yeni Camii önüne gelirler. Camiinin büyüklüğü ve görkeminden etkilenirler. Banklardan birine oturup güvercinleri seyrederken, Helmut fotoğraf çekmek için yanlarından uzaklaşır. Mustafa da Helmut'un peşinden gider ve sonra ikisi gözden kaybolur. Onları aramak için önce, Mısır çarşısı sonra çiçek pazarına bakarlar ve sonunda bulurlar. Oradan da Mısır Çarşısı'na geçerler. Çarşının içerisinde bin bir çeşit baharat, şekerleme, lokum ve çerez satıldığını görürler. Çarşayı gezdikten sonra, Yeni Camii'ye giderler ve dedeleri camiinin yapım hikâyesini anlatır. Cuma namazını kılmak için, Eminönü'nden tramvaya binerek Sultanahmet'e giderler. Çınar ağaçlı avluya geldiklerinde, dedeleri camiyi anlatır. Namazı kıldıktan sonra, Sultanahmet köftecisine gidip karınlarını doyururlar.

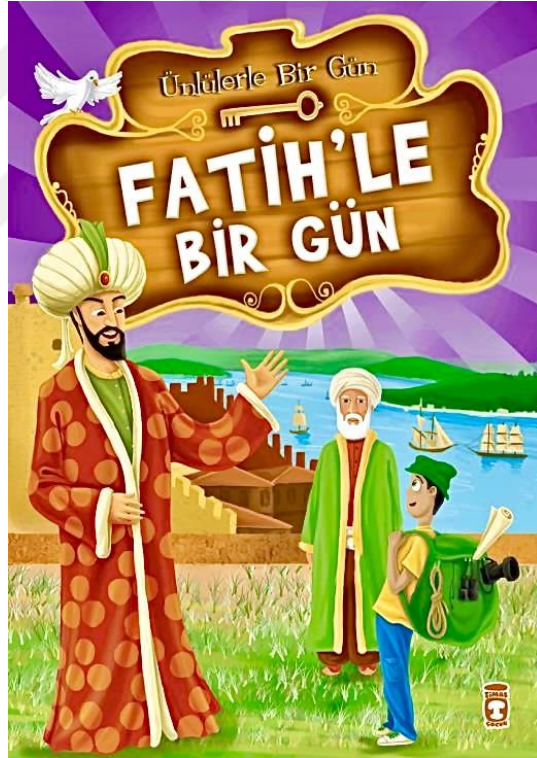
Köfteciden çıkınca Alman Çeşmesi'ni görürler ve dedeleri çeşmeyi anlatırken çocuklar da çeşmenin yapısını inceler. Biraz daha ilerleyince Dikilitaş'ı görürler. Taşın üzerindeki hiyeroglif yazısı olarak tanımlanan şekiller dikkatlerini çeker ve dedeleri de taşla ilgili açıklamalar yapar. Biraz ilerideki Yılanlı Sütun'u da inceledikten sonra, Ayasofya'ya geçerler. Kalın renkli sütunlar, ince ince işlenmiş sütun başlıkları, yüksek kubbe, Osmanlı zamanından kalma büyük levhalarıyla camii dışarıdan bile ilgilerini çeker. İçerisini gezerken camiinin kubbesi, mozaikleri, mermer sütunları ve bölümleriyle camiiye hayran kalırlar. Çıkıştan sola dönünce, III. Ahmet Çeşmesi'ni görürler. Dondurmalarını yerken, yürümeye devam ederler.

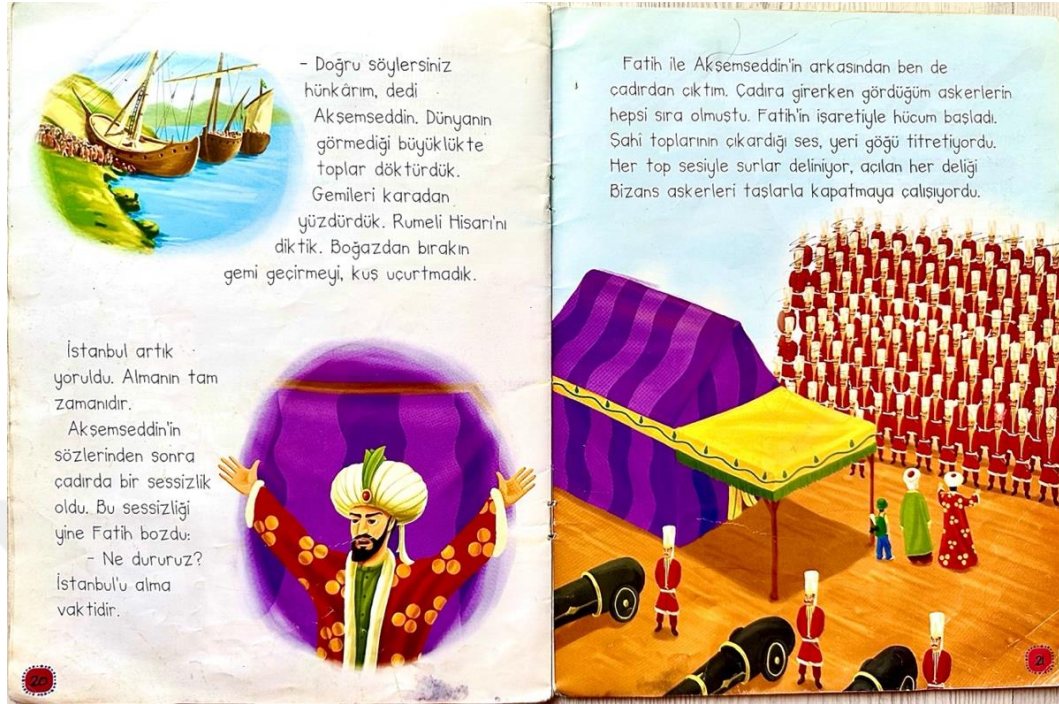
“Topkapı Sarayı'nda Zamana Yolculuk” bölümünde, Soğukçeşme adında ahşap evlerin bulunduğu bir sokaktan geçerek, Topkapı Sarayı'na doğru yürürler. Yapımına ilk Fatih Sultan Mehmet'in başladığı sarayın bahçesinde, Aya İrini adında bir kilise vardır; orta kapı da denilen Babüsselam'dan geçerek Topkapı Müzesi'ne girerler. Sonrasında Babüssaade, yani “Mutluluk Kapısı”ndan geçerek, Arz Odası'na gelirler. Saray içindeki özel odalarda sergilenen

eski kıyafetler, hazine dairesindeki tahtlar, süs eşyalarını da gezerler ve Hırka-ı Saadet dairesindeki kutsal emanetler bölümünde, Peygamber Efendimiz'in hırkasının da bulunduğu değerli eski eşyaları görürler.

Sarayın dördüncü avlusundaki köşkleri de gördükten sonra, diğer kalan bölümlerini de gelip bitirirler. Yerebatan Sarayı'na doğru yürürler ve sarayın içine girip, merdivenlerinden inerler. İçerinin aydınlığı ve sütunlardan sızan sular dikkatlerini çeker. Dedeleri, sarnıcın tarihini anlatırken bir yandan da içeriye gezmeye devam ederler. Medusa heykelinin önüne gelirler ve yapıyla ilgili dedelerinin anlattıklarını dinlerler. Sarnıçtan çıktıklarında, yoruldukları için eve dönmeye karar verirler.

4.10. Fatih'le Bir Gün

Şekil 27. Mustafa Orakçı. (2019). *Fatih'le Bir Gün*. 15 x 21 cm. İstanbul. Timaş Çocuk Yayınları. Kitabın kapağı ve sayfa 20-21.

Ünlülerle Bir Gün serisinden, Fatih'le Bir Gün isimli kitapta Mustafa Orakçı, eski bir anahtarla zamanda yolculuk yaparak, ünlülerle tanışan çocuğun maceralarını anlatmaktadır. Serinin diğer kitapları; Barbaros'la Bir Gün, Evliya Çelebi'yle Bir Gün, Hezarfen'le Bir Gün, İbni Sina'yla Bir Gün, Mehmet Akif'le Bir Gün, Mevlana'yla Bir Gün, Mimar Sinan'la Bir Gün, Piri Reis'le Bir Gün ve Yunus Emre'yle Bir Gün olarak sıralanmaktadır. Bu maceraları eğlenceli bir kurguyla anlatan yazarın bu kitabı, 48 sayfadır ve ölçüleri 15 x 21 cm'dir. Ön kapak tasarımında, Fatih Sultan Mehmed, hikâyenin karakteri Murat ve Akşemseddin'in çizimleriyle birlikte, kitabın ismi verilmiştir. Kitabın isminin üzerinde kullanılan anahtar ve güvercin resmiyle beraber, kapak tasarımı bütünüyle içerikle ilgili bilgi vermektedir. Aynı zamanda kapakta kullanılan bu simgeler, okuyucuda kitapla ilgili merak uyandırmaktadır. Zeminde mor renk kullanılarak oluşturulan tasarımda, öndeki figürler daha büyük ve arkalarındaki deniz kenarındaki kale daha küçük çizilerek, derinlik algısı oluşturulmuştur. Arka kapakta zeminde yine mor renk kullanılarak bütünlük oluşturulmuş ve kitabın ismiyle beraber kısaca hikâyeye ilgili bilgi verilmiştir. Sayfalarda parlak kâğıt kullanılmıştır. Resimlerin, metinlere göre daha çok yer kapladığı sayfalarda, metinlere uygun çizimler yapılmıştır. Çizimlerde karakterler kıyafet ve saçlarıyla döneme uygun resmedilmiştir.

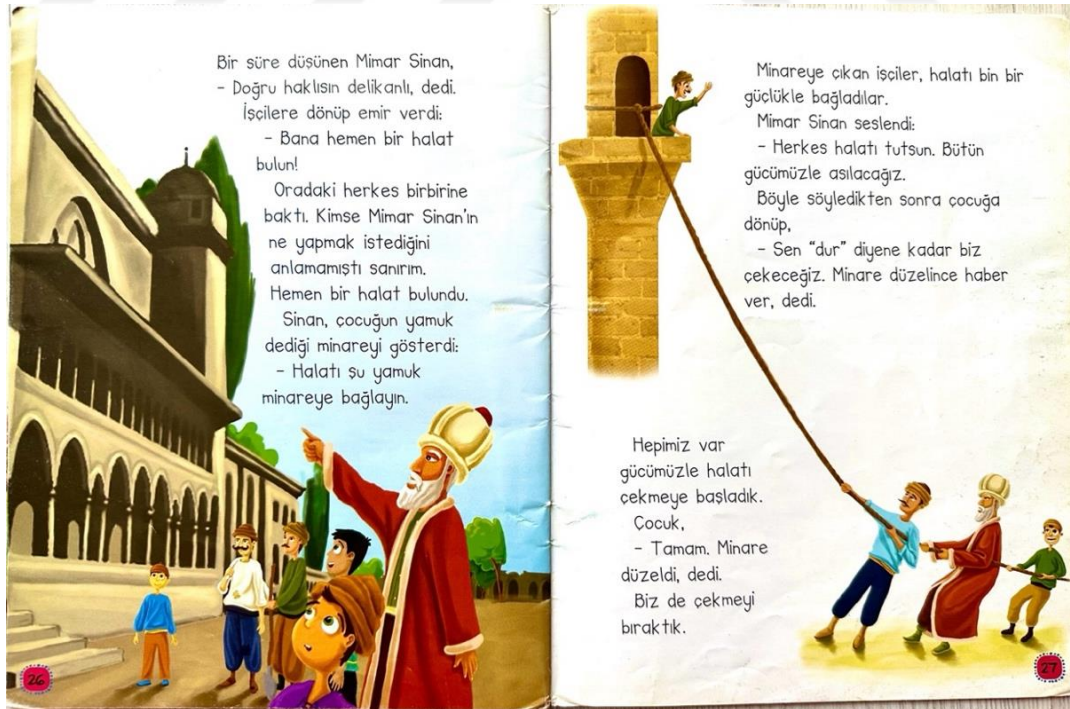
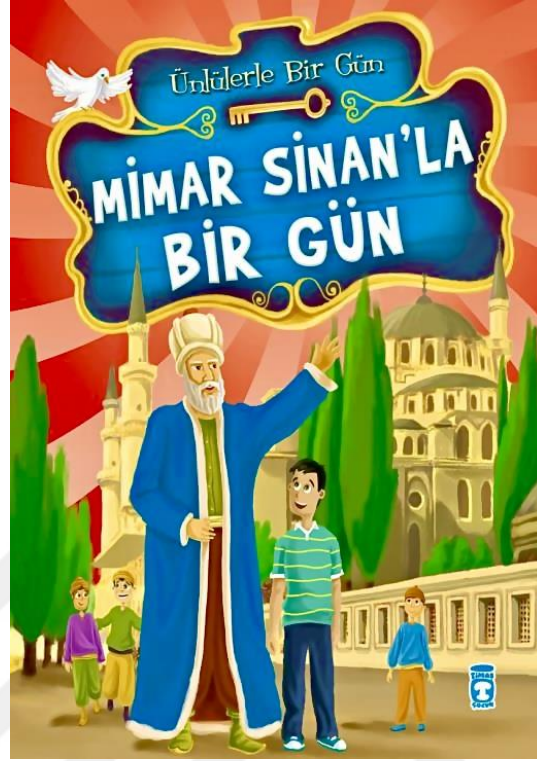
Kitap; bir kültürün değerlerini, geleneklerini, tarihini eğlenceli bir kurguyla sürükleyici bir şekilde anlatmıştır. Dönemin tarihi açısından önemli olaylara ve kişilere, metinde yer verilerek çocukların kültürlerini keşfetmesini sağlanmaktadır. Metindeki anlatımı yansıtan resimlerin, döneme uygun motif ve dokularla çizilmesi, çocukların hayal güçlerini desteklemektedir.

Hikâye; kahramanımız Murat'ın, odasındaki pencereden yıldızları seyrederken, içeriye beyaz bir güvercinin girmesiyle başlar. Avucuna konan güvercin, ağzında bir anahtar ve ayağında bir kâğıt getirir. Kâğıtta, *"Nereye gitmek istiyorsun? Geçmişe mi? O zaman anahtarı eline al, gözlerini kapat ve hayal et!"* yazmaktadır. Akşam olmasına rağmen öğretmeninin verdiği ödevi bitiremeyen Murat, elindeki kalemle kâğıda bir şeyler yazar fakat olmayınca siler. Ödevini bitiremeyeceğini düşünerek odanın içinde, Fatih Sultan Mehmed dönemine gitsem, diye söylenerek dolaşır. Birdenbire odaya beyaz bir güvercin girer ve avcuna konar. Güvercinin ağzındaki anahtarı ve ayağındaki kâğıdı alan Murat, geçmişe gitmek için hazırlık yapar; çantasını, fotoğraf makinesini ve dürbününü yanına alır. Gözlerini kapatarak, Fatih Sultan Mehmed dönemine gitmek istediğini söyler ve gözlerini açtığı anda, karşısında uzun boylu ve kocaman bıyıklarıyla bir yeniçeri görür.

Yanına gelen yeniçeri, Murat'ı padişaha götürür. Askerlerin olduğu kalabalığı geçtikten sonra, oradaki en büyük çadır olan, Sultan Mehmet'in çadırına gelirler. Murat'a nereden geldiğini sorarken, içeriye padişahın hocası olan Akşemseddin gelir. İstanbul'u artık alma zamanı, diyen Sultan Mehmed'e hocası büyük toplar döktüklerini, boğazdan gemiler geçirmeyi denediklerini ancak başaramadıklarını söyler. Sultan Mehmed, İstanbul'un artık yorulduğunu ve şehre saldırılma zamanının geldiğini söyler. Fatih'in işaretiyle hücum başlar ve Bizans askerlerinin savaşacak halleri kalmayınca, askerlerimiz surlara tırmanır. Yeniçeriler denemeler sonucu surlara çıkmayı başarır ve atılan oklar nedeniyle surların üstünde bir tane yeniçeri kalır.

Kale surlarının üstünde atılan oklara rağmen, elindeki bayrağı sallayan yeniçerinin Ulubatlı Hasan olduğunu görürler. Son gayretiyle ayağa kalkıp, sancağı surlara diker ve sancağa dayanarak can verir. Bu gayreti gören askerler surlara atılır ve İstanbul'u alırlar. İstanbul'un sokaklarına giren Fatih, Ayasofya'ya gider ve zafer için Allah'a dua eder. Murat izin isteyerek, Fatih Sultan Mehmed'in yanından ayrılır. Ayasofya'nın bahçesinde, kimsenin olmadığı bir yerde gözlerini kapatır ve evine dönmek istediğini söyler. Anahtarın parlayıp, oluşan ışığın kaybolmasıyla kendini odasında bulur. Hemen masasının başına geçerek, ödevini bitirir.

4.11. Mimar Sinan'la Bir Gün

Şekil 28. Mustafa Orakçı. (2019). *Mimar Sinan'la Bir Gün*. 15 x 21 cm. İstanbul. Timaş Çocuk Yayınları. Kitabın kapağı ve sayfa 26-27.

Mustafa Orakçı, *Mimar Sinan'la Bir Gün* isimli kitabında, elindeki anahtarla geçmişe gidip ünlüleri tanıyan Murat'ın, Mimar Sinan'ın yaşadığı döneme yaptığı yolculuğu anlatmaktadır. Çocuklara geçmişi tekrar yaşatarak, tarih sevgisi kazandırmayı amaçlayan kitap, 48 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın fiziksel ağırlığı ve ölçüleri 15 x 21 cm olmakla beraber, çocukların biyolojik gelişimleri açısından kabul edilebilir düzeydedir. Ön kapak tasarımı, metinde anlatılan karakterlerin çizimlerini ve kitabın adının üzerindeki anahtar resmiyle içeriğe uygundur. Tasarımda kullanılan kompozisyonda, perspektif kurallarına uyulmuş ve renklendirmesinde canlı renkler tercih edilmiştir. Kitabın iç kısmındaki metin ve görsellerin dağılımı değerlendirildiğinde, resimler metinlerden daha fazla yer kaplamaktadır. Resimler, metnin anlattığı kurguya uygun olarak çizilmiştir. Renk, resim ve yazılar birbiriyle uyumludur. Akıcı bir dille yazılan kitap, çocukların hayal güçlerini zenginleştirirken kelime hazinelerini de güçlendirmektedir.

Kitap kültürel mirası çocuklara akıcı bir üslupla aktarmıştır. Mimar Sinan ve kalfalık eseri olan Süleymaniye camii'nin yapım süreciyle büyük mimarın hayatından kesitler sunmuştur. Bu sayede çocuklar kitap aracılığıyla tarihlerini öğrenirken kültürel miras değerlerini de keşfetme ve deneyimleme fırsatı bulmuştur. Görsellerde de metinlerde anlatıldığı gibi dönemin tarihi yapıları ve karakterlerin kıyafetleri döneme uygun olarak çizilmiştir.

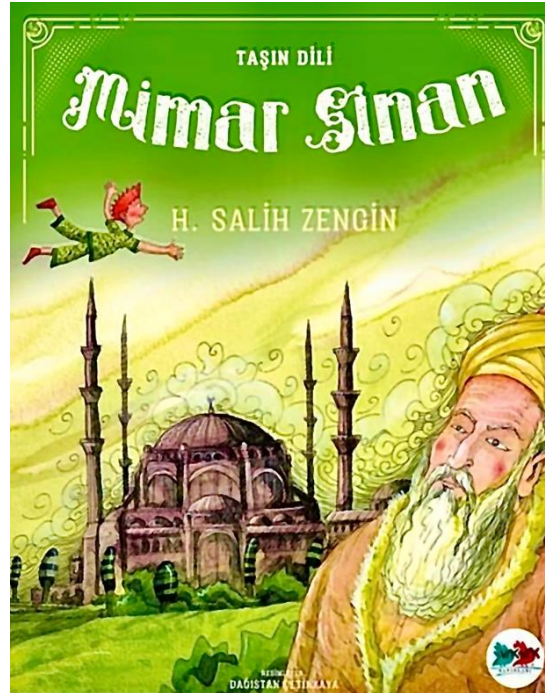
Hikâye, Murat ve sınıf arkadaşlarının Süleymaniye'yi görmek için gittikleri geziyle başlar. Bu muhteşem camii'nin mimarıyla tanışmak isteyen Murat, kimsenin olmadığı bir köşeye geçerek gözlerini kapatır ve Mimar Sinan'ın yaşadığı döneme gitmek istediğini söyler. Gözlerini açtığında, Süleymaniye Camii'nde tek başınadır. Mimar Sinan ile tanışmak için sabırsızlanan çocuk, elindeki mimarla ilgili yazdığı notlara bakar. O sırada, önünde iki kişi olduğunu fark eder. Aralarında konuşan iki kişi, Mimar Sinan'ın işlerine akıl sır ermiyor, camii'nin temellerini atıp altı yıl bekledi, sonra iki yılda koca camii yaptı, diye söylenir. Çocuk, mimarbaşını aradığını söyler ve içeride olduğunu öğrenince camiiye girer.

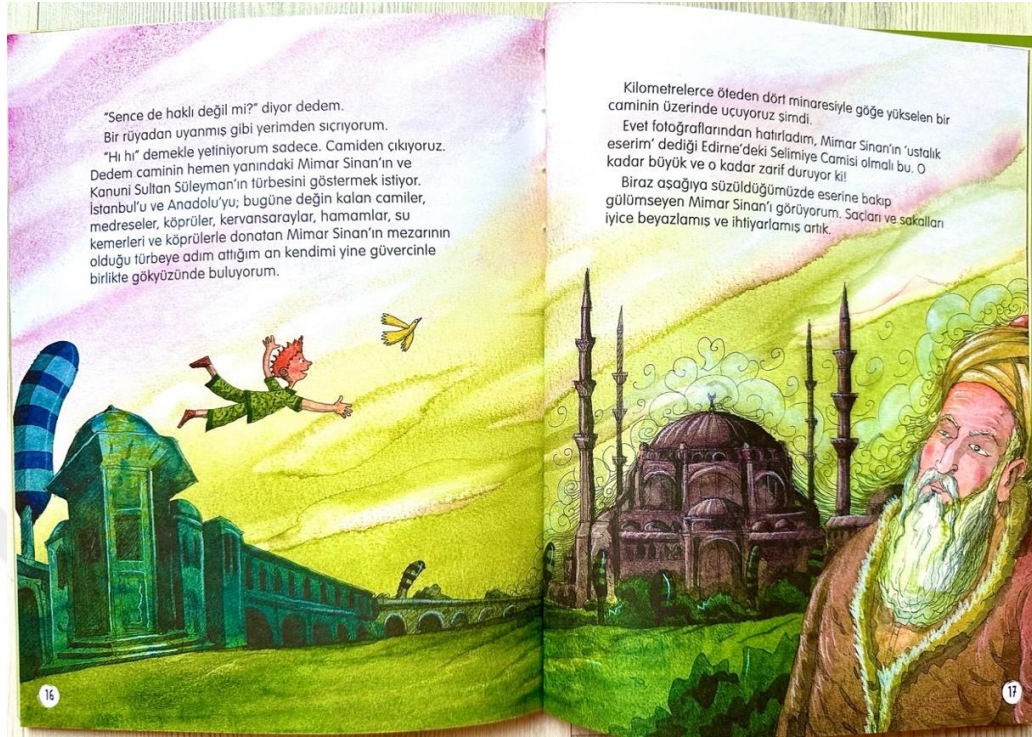
Mimar Sinan'ı camiide nargile içerken görür ve yanına gider. O sırada, içeriye devrin padişahı Kanuni Sultan Süleyman girer, mimarbaşı nargilede tütün olmadığını ve sesin camiide nasıl yayıldığını test ettiğini, söyleyerek gülümser. Mimara, “Kendin gibi kocaman bir camii yapmışsın”, diyen padişah oradan ayrılır. Mimar Sinan, padişahın gitmesi ardından Murat'a camiiyi gezdirir. Camii'nin avizelerine asılmış yumurtaların, çocuğun dikkatini çekmesi üzerine mimar, deve kuşu yumurtasında örümcek ağı olmayacağını ve böylece camii'nin de kirlenmeyeceğini söyler. Şaşkınlığı daha da artan çocuk, camii'nin temellerini atıp,

neden altı yıl beklediklerini sorar. Mimar, binanın sağlam olması için temellerin de sağlam olması gerektiğini ve kendisinin de camiinin temelleri oturması için beklediğini söyler. Nasıl mimarbaşı olduğunu ve katıldığı savaşları anlatır.

Avluya çıktıklarında, bir çocuğun minareyi göstererek yamuk olduğunu söyler. Mimar Sinan, gülümseyerek ustalardan halat ister ve halatı yamuk minareye bağlamalarını ister. Çocuktan onlar halatın çekerken, minare düzelince kendilerine haber vermesini ister. Çocuk minarenin yamukluğunun düzeldiğini söyleyince, çekmeyi bırakırlar. Çocuk yanlarından uzaklaşıp gözden kaybolunca, Murat mimara minarenin zaten yamuk olmadığını ve neden böyle bir şey yaptığını sorar. Mimar Sinan, minarenin yamuk olmadığını, çocukları ikna etmek için halatla minareyi çektiklerini ve Süleymaniye Camii'nin yamuk minareli camii olarak anılmaması için, bir yanlış düzelttiklerini söyler. Sonrasında, mimar ustalara bir şeyler anlatırken, Murat oradan uzaklaşır. Sakin bir yere geçerek anahtarını çıkartır ve geldiği zamana gitmek istediğini söyler. Geldiği zamana geri döner. Arkadaşlarıyla birlikte Süleymaniye'den çıkarken, küçük bir yapı dikkatlerini çeker. Küçük türbenin, Mimar Sinan'ın türbesi olduğunu görüp şaşırان Murat, "Koca koca yapılar inşa eden koca Sinan'ın çocuk türbesi!" der.

4.12. Taşın Dili Mimar Sinan

Şekil 29. H. Salih Zengin. (2020). *Taşın Dili Mimar Sinan*. 19 x 24 cm. Vakvak Yayınları. Kitabın kapağı ve sayfa 16-17.

Taşın Dili Mimar Sinan isimli kitapta, 8 yaş ve üzeri çocukları hedef alan yazar, geçmişe doğru yolculuk yapan bir çocuğun gözünden, Mimar Sinan'ın yaşadığı dönemi anlatmıştır. Eğlenceli biçimde oluşturulan kurgu, okuyucuyu sürükleyici bir yolculuğa çıkarırken tarihini de öğretmektedir. Kitabın ön kapak tasarımında, karakterlerin resimleri çizilmiştir ve kitabın adına bu bölümde yer verilmiştir. Tasarımda yeşil renk yoğun olarak kullanılmıştır. Mimar Sinan'ın arkasında büyük bir camii ve havada uçan bir çocuk illüstrasyonun bulunduğu tasarım, içerikle ilgili okuyucuya bilgi vermektedir.

Çocukların biyolojik gelişimleriyle paralel olan kitabın fiziksel ağırlığı, kabul edilir düzeydedir ve sayfa sayısı 24'tür. Sayfalarda kullanışlı, kalın ve parlak kâğıt tercih edilmiştir. Metin ve görsel oranı, hedef yaş grubuyla eş değer tutulmuştur. Resimler, metinlerden daha fazla yer kaplamaktadır ve metinlerin içeriğine uygun olarak çizilmiştir. Kahverengi ve kırmızı tonların yoğun olarak kullanılan çizimlerde, perspektif kurallarına da dikkat edilmiştir. Harf puntosunun büyük ve karakterinin sade oluşuyla, metinler çocuklar için rahat okunabilir durumdadır. Cümle yapısı açısından, çocukların bilişsel gelişimine uygun olan metnin sayfalardaki paragraf düzeni de çocuklara uygun olarak kısa tutulmuştur. Kitabın basım kalitesi ve görsellerin netliği, hedef yaş grubunun gelişimi açısından kabul edilebilir biçimdedir.

Kitap, kültürel miras öğelerini resim ve metinler aracılığıyla çocuklara anlatmıştır. Resimlerde anlatılan dönemin kıyafetleri ve yapıların mimari dokuları gerçeğe uygun olarak çizilmiştir. Oluşturulan masalsı kurgu yoluyla, çocukların hayal gücü ve yaratıcılıkları desteklenmiştir. Böylece kitap, çocukların duygusal ve zihinsel gelişimlerini de desteklemektedir.

Hikâye; dedesiyle şehirde dolaşan çocuğun sıcak havadan bunalıp, dinlenmek için bir camii avlusuna girmesiyle başlar. Avlusuna geldikleri camii, Mimar Sinan'ın çıraklık döneminde yaptığı Şehzadebaşı Camii'dir. Caminin çocuk büyük ve bir o kadar da güzel olduğunu düşünen çocuk, ayakkabılarını çıkarır ve caminin içerisine girer. Kendisiyle birlikte içeri giren güvercin, rengarenk desenlerle kaplı kubbenin içinde, daireler çizerek döner ve çocuğun dikkatini çeker.

Güvercinin peşinden giden çocuk, minarelerin arasından, su kemerlerinin ve evlerin üzerinden geçerek kendini gökyüzünde uçarken bulur. Dağları, ırmakları, ormanları geçerek bir köye varırlar. Bir grup çocuğun çelik çomak oyunu oynadığını görür. Çocukların ilerisinde ırmağın yanında, tek başına çamur ve taşlarla oynayan çocuk dikkatini çeker. Çamurdan evler, saraylar ve köprüler yapan çocuğun, adeta bir şehir kurduğunu düşünerek onu izlemeye dalar.

Kendine geldiğinde çocuk, bir anda kendisini bir köprünün yanında bulur. Köprünün başında, Osmanlı padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ı ve Mimar Sinan'ı konuştururken görür. Mimar Sinan'ı mimar başı ilan eden padişah, ondan ordunun geçebilmesi için bir köprü inşa etmesini ister. O sırada çocuk dedesinin, Mimar Sinan'ın mimar başı olarak İstanbul'a döndüğünde ilk Şehzadebaşı camiisini ve sonrasında da kalfalık eseri dediği Süleymaniye camiisini yaptığını, söylediğini hatırlar.

Çocuk düşünürken, güvercin tepesinden Süleymaniye'ye doğru uçar. Güvercinin uçuşunu seyrederken çocuk, camiinin minaresinin eğri olduğunu söyleyerek bağırarak başka bir çocuk görür. Çocuğu duyan Mimar Sinan, işçilerle birlikte bir ipi minareye bağlayarak çekmelerini ister. Çocuk eğriliğin düzeldiğine ikna olunca, çekmeyi bırakırlar. Koskoca Mimar Sinan'ın, çocuğun sözüne nasıl inandığına şaşırıp kendisine neden iple minareyi çektiğini, sorar. Mimar Sinan, eğer bunu yapmasalardı çocuğun aklında minarenin eğri olarak kalacağını ve insanları da buna inandıracağını, söyler. O sırada, çocuk dedesinin yanına gelmesiyle rüyadan uyanır gibi yerinden sıçrar.

Mimar Sinan ve Kanuni Sultan Süleyman'ın türbesine gitmek için camiiden çıkarlar. Mimar Sinan'ın türbesine adım atacakken, çocuk kendisini tekrar gökyüzünde bulur ve

Selimiye camiisini görür. Edirne’de olan camiinin hemen yanında, saçları ve sakalları beyazlayan Mimar Sinan’ı, ustalık eserim dediği eserine gülümserken görür. Güvercin her uçtuğunda zamanın değiştiğini fark eden çocuk, güvercin tekrar uçunca Mimar Sinan ve Kanuni Sultan Süleyman’ı kurumuş bir çeşmenin başında, konuşurlarken görür. Şehre su getirmek için ne yapılabileceğini konuştuklarını görür. O sırada güvercin tekrar uçar ve buz gibi su akan bir çeşmenin musluğuna konar. Çocuk, günümüz zamanına gelir ve su akan çeşmeyi görünce; Mimar Sinan’ın, İstanbul’un su ihtiyacını giderdiğini anlar. Mimar Sinan’ın mezarı başına geldiklerinde, dedesi ile kaç tane eser bıraktığını konuşurlar. Dedesi 84 camii, 52 mescit, 57 medrese, 7 okul, 22 türbe, 17 imaret, 35 köşk, 7 su kemeri, 20 kervansaray, 6 ambar ve 48 hamam yaptığını, söyler. Dua okuyup, oradan ayrılırlar. Çocuk, Süleymaniye Camii’nin yemyeşil bahçesinde koşuştururken, güvercin de minareler arasından kaybolup gider.

4.13. İstanbul Sofrası

Şekil 30. Meltem Ulu. (2021). *İstanbul Sofrası*. 20 x 20 cm. Ankara. Poti Kare Yayıncılık. Kitap kapağı ve iç sayfalar.

Meltem Ulu’nun yazdığı ve *Zeynep Atalay*’ın resimlediği, *İstanbul Sofrası* isimli kitap okul çağındaki çocuklara hitap etmektedir. Kitap, Arda ve annesinin şehir dışından gelecek misafirlerine, bir “İstanbul sofrası” hazırlayabilmek için çıktıkları, alışveriş yolculuğunu konu almaktadır. Bu alışveriş yolculuğunda, Arda ve annesi sadece alışveriş yapmıyorlar, İstanbul’un tarihini, kültürünü ve güzelliklerini de keşfediyorlar. 6 ve 10 yaş arasındaki çocuklara hitap eden bu kitabın sayfa sayısı araştırmalar sonucu 28 olarak bulunmuştur. Kitapta sayfa numarası bilgisine yer verilmemektedir. Kitap boyutu 20 x 20 cm ve kitap kare şeklindedir. Kitap boyutu ve sayfa sayısını da göz önünde bulundurduğumuzda, kitabın ağırlığının hedef yaş grubu ile paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz. Kitabın cilt tipi değerlendirildiğinde, sağlam karton kapak ve parlak kâğıt özellikleriyle hedef yaş grubu ile eş seviyededir.

Ön kapak tasarımında yazarın adı, kitabın adı, resimleyen bilgisi ve kitabın içeriğine uygun karaktere ait resimleme yer almaktadır. Kapak tasarımı, kitabın genel temasını yansıtmaktadır. Tasarımda karakter, bir elinde simit varken diğer eliyle başının üstündeki martıya doğru uzanırken çizilmiştir. Yine tasarımda balıkların olduğu deniz dalgaları, incir dalları, çilekler ve tavandan sarkan renkli lambalar kullanılması, kitaptan sunduğu detaylarla okuyucunun ilgisini çekmektedir. Zeminde sarı renk yoğun olarak kullanılmıştır. Kitabın ismi mor renk ile yazılmıştır ve böylece zıt renkler kullanılarak kontrast oluşturulmuştur. Arka kapak tasarımında, ön kapakta kullanılan tasarımın renkleri ve şekilleri kullanılarak bütünlük sağlanmıştır. Burada, kitabın adı yazılarak, kısaca konunun tanıtımı yapılmıştır. Yazı ve resimlerin dağılımında, sayfalarda resimlere yazılara oranla daha fazla alan tanınmıştır. Bu

doğrultuda, metin ve görsel oranı hedef okuyucunun gelişimi ile paralellik gösterdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Resimlemelerdeki illüstrasyonlar, görsel algı etmenleri açısından estetik değere sahiptir. Yine resimlerde, renk ve çizgilerle derinlik algısı oluşturulmuştur. Uzaktaki nesneler, yakındakilere göre daha küçük çizilmiş ve daha soluk renklendirilmiştir. Resimler renklendirme ve nesnelerin ayrıntılı çizimi sayesinde, okuyucuya metni okumadan da anlatılmak isteneni algılama fırsatı sunmaktadır. Metinde anlatılan içerik, resimlerdeki betimlemelerle paraleldir.

Harf boyutu ve karakteri, hedef yaş grubuyla eşdeğer seviyededir. Metin, şekil- zemin olarak beyaz fonda ve siyah sade bir fontta verilmiştir. Kitabın anlatım dili, sade ve akıcıdır. Anlatımda, bilinen geçmiş zaman kullanılmıştır. Anlatım, metnin kurgusundaki içeriklerle eğlenceli ve sürükleyicidir. Paragraf uzunluğu, çocukların seviyelerine uygun olarak kısa tutulmuştur.

Kitapta, İstanbul'un kültürel miras açısından kültürel değerleri ve mimari yapılarıyla ilgili eğitici bilgiler sunulmaktadır. Karakter ve hikâye öğeleri aracılığıyla, kültürel çeşitlilik eğlenceli bir anlatımla okuyucuya aktarılmıştır. Her sayfadaki metinlerde anlatılan mimari yapı ve içerikler, resimlerde de detaylı olarak gösterilmiştir. Arnavutköy manzarası, Haydarpaşa Tren İstasyonu, Yoros Kalesi, Yedikule surları ve Kapalıçarşı kültürel doku ve motifleriyle çizilerek gösterilmiştir. Kitap, çocukların sıkılmadan kültürel mirasını keşfedebilmesine ve deneyimleyebilmesine olanak sağlamaktadır. Kitapta İstanbul'un günümüz hali gezilirken, tarihi de metin ve görseller aracılığıyla anlatılmıştır. Bu sayede, çocuklar kitap ile temasa geçtiğinde eğlenirken kültürel değerlerini de öğrenebileceklerdir. Resimler ve metnin içeriği, çocuğun hayal gücünü destekleyerek duygusal ve zihinsel gelişimine katkı sunmaktadır.

Hikâye, Arda ve ailesinin İstanbul'un denize açılan semtlerinden birindeki, Erguvan ağaçlarının arasındaki iki katlı evlerinde bir günün sabahıyla başlamaktadır. O sabah, Arda ailesini her zamankinden daha telaşlı görür. Anneanesi, il dışından gelecek misafirleri için hem karınlarını doyuracak hem de İstanbul'u tanıtacakları, bir İstanbul sofrası kurmak istemektedir. Bu sebeple; Kanlıca yoğurdu, Çengelköy salatalığı, Arnavutköy çileği, Kavak inciri, Yedikule marulu, Kapalıçarşı'dan kuruyemiş, Boğaz'ın lüferinin olduğu, uzunca bir alışveriş listesi hazırlamışlar. Listede, Arda'nın daha önce hiç duymadığı semtlerden alınacak meyve ve sebzeler vardır.

Alışverişe önce kendi semtlerinde yetişen, Arnavutköy çileğiyle başlarlar. Çilek satın almak için, çilekleri kendisi yetiştirip satan Ali Amca'ya giderler. Tarladan çilekleri toplarken, Ali Amca Arda'ya, çileğin diğer adının Osmanlı çileği olduğunu söyler. Ve bu çilekler, diğer semtlerde yetişen çileklere benzemezmiş, tek bir mevsimde yetişirmiş. Aynı zamanda Arnavutköy, eski bir balıkçı köyüymüş. Sıradaki Çengelköy salatalığı için, Beşiktaş'tan Kadıköy vapuruna binerek Anadolu yakasına geçerler. Geçerken, vapurdan martılara simit verirler. Kadıköy İskelesi'ne yaklaşırken, bir bina güzelliği ve büyüklüğüyle Arda'nın dikkatini çeker. Annesi binanın Osmanlı İmparatorluğu zamanında inşa edilen, Haydarpaşa Tren İstasyonu olduğunu ve bu istasyonun Bağdat'a kadar uzanan tren yolculuğunun başlangıç noktası olduğunu, söyler.

Kadıköy'de vapurdan inip Üsküdar, Kuzguncuk ve Beylerbeyi'nden geçerek, Çengelköy'e varırlar. Annesi burada eskiden bostanlar yani meyve- sebzelerin ekildiği büyük bahçeler olduğu için, Çengelköy salatalığının da tadıyla meşhur olduğunu ve salatalığa badem dendığını söyler. Manavdan salatalık aldıktan sonra, balıkçıdan lüfer alırlar. Annesi nesillerinin tükenmemesi için, büyümemiş balıkların alınması gerektiğini söyler.

Balıklardan sonra sıra, Kavak incirlerine gelir. Anadolu Kavağına gelirler ve Yoros Kalesi'ne çıkmaya karar verirler. Kaleye tırmanırken annesi kalenin, Doğu Roma İmparatorluğu döneminden kalma çok eski ve büyük bir kale olduğunu söyler. Ve bu kalenin, Karadeniz yönünden Boğaz'a gelen gemileri kontrol için yapıldığını anlatır. Kaleye çıktıklarında, boğaz uzun bir nehir gibi görünür. Annesinin anlattıklarından çok, kaleden görülen manzara ilgisini daha fazla çeken Arda, denize bakarken korsan gemilerini hayal eder. Manzaranın tadını çıkarıp, biraz dinlenip aşağıya inerler ve incirlerini alıp sıradaki Yedikule marulu için, yollarına devam ederler.

Yedikule'de Arda uzun geniş surlara bakarken, kendisini surlardaki prensesi kurtarmaya çalışan şövalye olarak hayal eder. O sırada annesi, Yedikule surlarının Bizans imparatorluğu zamanında, şehri korumak için inşa edildiğini ve dönem insanların bu surların içinde yaşadığını söyler. Çok uzun ve kalın olan bu surların, ancak İstanbul'un Fethi sırasında, Fatih Sultan Mehmet tarafından geçebildiğini anlatır. Aynı zamanda, bostan surlarının dibindeki Yedikule Bostan'ında eskiden, şehrin ihtiyacı olan sebze ve meyvelerin yetiştirilmiş. Marulu aldıktan sonra, sıra kuruyemişlere gelir.

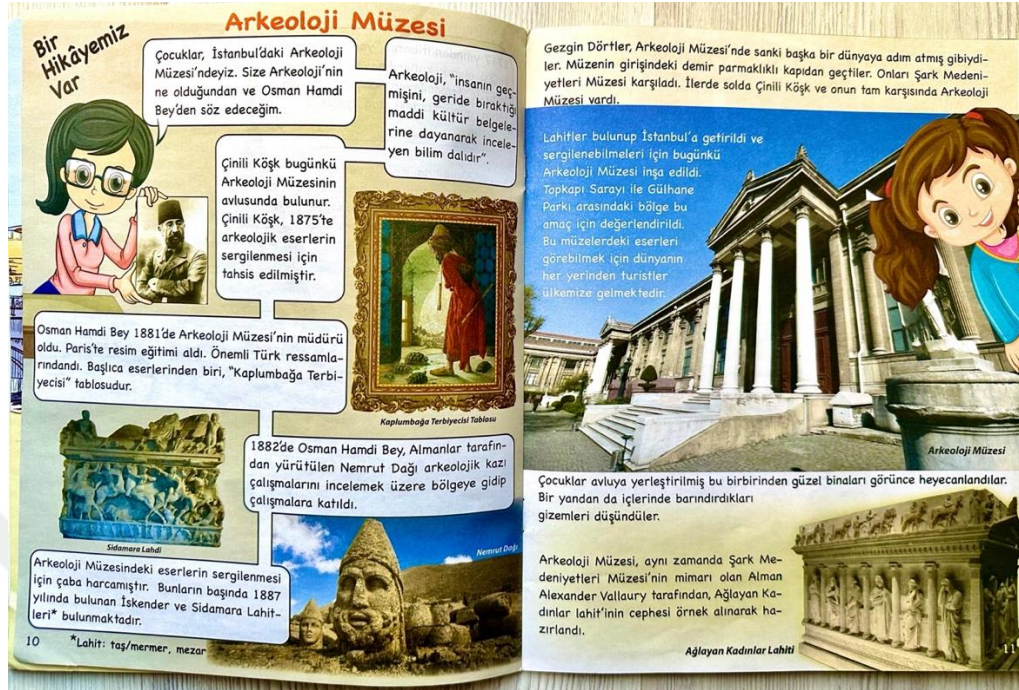
Kuruyemiş almak için, Kapalıçarşı'ya gelirler. Annesi buranın dünyanın ilk alışveriş merkezi olduğunu, eskiden dükkân sayısının günümüzden daha fazla olduğunu ve günümüzde

ise 3600 tane dükkân bulunduğunu söyler. Alışverişi tamamladıktan sonra, Kapalıçarşı'yı gezerler, Arda gezerken kapıları sayar ve toplamda 22 tane kapı vardır. 22. Kapıdan geçerler ve soğuk bir şeyler içmek için, gördükleri lokantaya girerler. Burada, demirhindi şerbeti içerken; annesi eskiden bitki, baharat ve meyveler şekerle kaynatılarak şerbet yapıldığını, demirhindi bitkisinin de Hindistan'da çok yetişen bir bitki olduğunu söyler. Şerbetlerini içtikten sonra, metroyla Beyoğlu'na geçerler. Annesi bu metronun, dünyanın en eski ikinci metrosu olduğunu ve 90 saniyede Beyoğlu'na vardığını anlatır. Eve vardıklarında, hava karmak üzeredir. Arda anneannesine, İstanbul'un tarihi eserlerini, semtlerinin adıyla anılan yiyecekleri ve değişik içecekleri öğrendiğini söyler. Anneannesi ise, duyduklarından çok memnun olur. Misafirlerine ve Arda'ya İstanbul'u çeşitli güzellikleriyle tanıtmak için, iyi bir liste hazırladığını ve bu sayede listedekilerle, harika bir İstanbul sofrası kuracağını düşünür.

Hikâye bitiminde, İstanbul tatlıları için mini sözlüğe yer verilmiştir. Bu sözlükte; akide şekeri, boza, kanlıca yoğurdu, lokum, incir, demirhindi ve şerbeti anlatılmıştır. Sözlüğün ardından, İstanbul'un Kuruluşu'nu anlatan bir efsane anlatılmıştır. Kitabın son bölümünde, İstanbul Boğazı ve çevresindeki semt ve tarihi yapıları resim ve açıklamalarıyla verilmiştir.

4.14. Gezgin Dörtler İstanbul'da

Şekil 31. Rifat Şener. (2021). *Gezgin Dörtler İstanbul'da*. 20 x 25 cm. İstanbul. Martı Çocuk Yayınevi. Kitabın kapağı ve sayfa 10-11.

Rifat Şener'in *Gezgin Dörtler İstanbul'da* adlı kitabında, dört arkadaşın şehrin tarihi değerleri ve doğal güzelliklerine yaptıkları, keyifli yolculukları anlatılmaktadır. Eğitici gezi hikâyeleri serisinden olan bu kitap; şehrin kültürüne ait bilgileri sunarken, kitabın sonundaki çoktan seçmeli sorulardan oluşan anlama etkinlikleriyle, çocukların öğrendikleri bilgileri pekiştirmelerini sağlamaktadır. Kapak tasarımında, yazar ve kitabın adı verilmiştir. Yine burada, metnin içeriğine uygun şehrin manzarası ve karakterlerin resimleriyle kitap, ilgi çekmektedir. İç kapaktan sonra, kitabı okuyacak olan çocuklar için, kişisel bilgilerini yazacakları bölüm yer almaktadır. Bu bölümde; okuyucunun ad, soyadı bilgileri ve sınıfı sorulmaktadır.

İçindekiler kısmı sırasıyla; İstanbul hakkında bilgi toplayalım, temel bilgiler, şehrin tanıtımı, Yerebatan Sarnıcı, Galata Kulesi, bir hikâyemiz var; İstanbul Arkeoloji Müzesi, Arkeoloji Müzesi ve Şark Medeniyetleri Müzesi, anlama etkinliği ve araştırma etkinliği başlıkları yer almaktadır. Ebatları 20 x 25 cm olan kitap, dikdörtgen şeklindedir. Renk, yazı ve resim bütünlüğü, çocukların dikkatini çekecek biçimde estetik değer taşımaktadır. Sayfa sayısı 16 olan kitabın içinde, sayfa numara bilgilerine yer verilmiştir. İç sayfaları mat olan kitabın, kapağı parlak karton kâğıt olarak kullanılmıştır. Görseller, yazılara oranla daha fazla yer kaplamaktadır ve metnin içeriğine uygun resimlenmiştir. Anlatım dili, çocukların bilişsel düzeyleriyle paralellik göstermektedir.

Kültürel miras bağlamında kitapta, şehrin tarihi ve doğal güzellikleri anlatılmaktadır. Yapılar görsellerde gösterilirken, metin içinde de anlatımları yapılmıştır. Çocuklara eğlenerek kültürlerini öğretmesi bakımından, kitap hedeflenen yaş grubu için kullanılabilir biçimdedir. Karakterlerin gezdiği yerleri anlattıkları bölümlerle beraber, gezdikleri yapılarla ilgili tarihi bilgilerde de yer verilmiştir. Kültürel miras açısından, kitapta yeni bilgiler yer almaktadır.

Hikâye şeklindeki anlatım; dört gezgin arkadaşın, İstanbul yolculuğuna çıkmadan önce şehir ile ilgili bilgi toplamasıyla başlar. Bu bölümde, renkli bir harita üzerinde şehrin ilçelerinin isimleri gösterilir. “Temel bilgiler” bölümünde; 5461 km² yüz ölçümünü, 40 metre rakımı, Marmara bölgesinde bulunduğu ve 34 numara plaka kodu olduğu bilgileri verilir. Yine bu bölümde; Kız Kulesi’nin tarihi kısaca anlatılır. “Kız Kulesi, yaklaşık 2500 yıl önce, Antik Çağ’da inşa edilmiştir. İstanbul kadar eski bir tarihe sahip olan kule, şehrin fethinden sonra Fatih Sultan Mehmet tarafından restore edilmiştir. İlk olarak deniz feneri olarak hizmet vermiştir. 1836-1837 yılları arasında şehirde görülen veba salgınında, kulede kurulan hastanede karantina uygulanmış ve salgının yayılması önlenmiştir.”

“İstanbul’u Tanımaya Hazır Mısınız?” bölümünde; İstanbul Boğazındaki vapurların şehrin süsü olduğu ve sahilde martılara simit atma geleneğinin, herkes tarafından sevildiği bilgisi verilir. Boğazdaki köprülerin ise, Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan bir geçiş noktası olduğu ifade edilir.

“Yerebatan Sarnıcı (Sarayı)” bölümünde; dört gezgin arkadaş, sarnıcın suyun içinden yükselen mermer sütunlar sebebiyle, halk arasında buraya Yerebatan Sarayı dendiği belirtir. Sarnıçta 9 metre uzunluğunda, 336 sütun bulunmaktadır. 532 yılında, Bizans İmparatoru I. Justinianus tarafından, İstanbul’un su ihtiyacını karşılaması için yapılan sarnıç; uzunluğu 140 metre ve genişliği 70 metre olan dikdörtgen bir yapıdır.

“Galata Kulesi” bölümünde; yaklaşık 67 metre yüksekliği olan kulenin, İstanbul’un görkemli bir sembolü olduğu belirtilir. Galata semtinde bulunan kule, 528 yılında Bizans imparatoru tarafından, Fener Kulesi olarak inşa edilir. İstanbul Boğazı ve Haliç’in eşsiz güzelliği, buradan geniş açıyla izlenebilir. Sultan III. Murat döneminde, bir rasathane binası olarak kullanılır. 17. Yüzyılda, IV. Murat döneminde, Hezarfen Ahmet Çelebi tahtadan yaptırdığı ahşap kanatlarla, Galata Kulesi’nden Üsküdar’a uçmayı ve yere inmeyi başarır. Bu uçuş dünyada yankı yapar ve hala uçuşun etkisi devam etmektedir. 1717 yılından itibaren, “yangın gözlem kulesi” olarak anılır ve 1967’de tamamlanan son onarımdan sonra, günümüzdeki görünüşünü alır. 2013’te UNESCO, kuleyi Dünya Mirası Geçici Listesi’ne dâhil

eder. 2020 yılında ise, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, bina seyir mekânı ve müze olarak restore edilir.

“Arkeoloji Müzesi” bölümünde; gezgin dörtler olarak tanımlanan kitabın karakterleri, arkeolojinin ne olduğundan ve Osman Hamdi Bey’den söz eder. Arkeolojiyi; insanın geçmişini, geride bıraktığı maddi kültür belgelerine dayanarak, inceleyen bilim dalı olarak ifade ederler. Bugünkü Arkeoloji Müzesi’nin avlusunda bulunan Çinili Köşk’ün ise, 1875’te arkeolojik eserlerin sergilenmesi için tahsis edildiğini belirtirler. Osman Hamdi Bey, 1881’de Arkeoloji Müzesi’nin müdürü olur. Paris’te resim eğitimi alan, Türk ressamın başlıca eserlerinden biri, “Kaplumbağa Terbiyecisi” tablosudur. Ressam, 1882’de Almanlar tarafından yürütülen Nemrut Dağı arkeolojik kazı çalışmalarını incelemek üzere, bölgede çalışmalara katılır. Müzedeki eserlerin sergilenmesi için çaba harcar ve bunların başında, İskender ve Sidamara Lahitleri yer alır.

Gezgin Dörtler, Arkeoloji Müzesi’nde sanki başka bir dünyaya adım atmış gibi hissederler. Müzenin girişindeki, demir parmaklı kapıdan geçerler ve burada onları, Şark Medeniyetleri Müzesi karşılar. İlerde solda Çinili Köşk ve onun tam karşısında Arkeoloji Müzesi vardır. Çocuklar, avluya yerleştirilmiş bu binaları görünce heyecanlanırlar ve bir yandan da binaların içlerindeki gizemleri düşünürler.

“Şark Medeniyetleri Müzesi” ne giden çocuklar; Hitit, Sümer, Pers, Frigya ve bu bölgedeki diğer eski medeniyetlerin, geride bıraktıkları eserleri inceler. Burada ilk olarak, Kadeş Antlaşması’nın asıl metnini incelerler. Mısır ve Sümer krallıkları tarafından yapılan savaşa, son veren bir anlaşmadır. Aynı zamanda, antlaşmanın yazılı olması ve günümüze kadar ulaşan, en eski barış antlaşma olması yönüyle önemlidir. Sonrasında çocuklar, Antik Mısır Medeniyeti Kedi Heykelciğini incelerler. Harita üzerinde kesit olarak gösterilen, “Mezopotamya” ile ilgili açıklamalarda bulunurlar. Mezopotamya; Ortadoğu’da, Dicle ve Fırat nehirleri boyunca uzanan bölgedir. İçme suyunun bolluğu nedeniyle, hayvanlar bu bölgede yaşarlar. İlk “avcı-toplayıcı” insanlar, hayvanların peşinden gelerek buraya yerleşirler. Verimli topraklar kullanılarak, tarım keşfedilir. Müzedeki eserler, ait oldukları dönemlerdeki yaşam biçimlerini ziyaretçilerine anlatır. Yine burada, müzeleri gezerken eserlere dokunulmaması gerektiğini, bu eserlerin sadece bizlerin değil gelecek nesillerin de hazinesi olduğunu, ifade ederler.

Camla çevrili olan odada muhafaza edilen mumyaları gören çocuklar, heyecanlanır ve binlerce yıl önce insanların neden böyle bir işlemi yaptığını düşünürler. Sonrasında İstanbul

Arkeoloji Müzelerindeki yaklaşık eser sayısı verilir: 82 000 arkeolojik eser, 2000'e yakın el yazması, 600 000 sikke, 75 000 çivi yazılı tablet. Müzelerde Afrika, Balkanlar, Anadolu, Mezopotamya ve Arap Yarımadasında, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeki bölgelerde yaşamış, değişik uygarlıklara ait zengin ve önemli eserler bulunur.

Anlatımdan sonra kitabı okuyan çocuklar için, öğrendiklerini anlama etkinliği bulunmaktadır. Altı sorudan oluşan etkinlikte, gezilen yerlere ait bilgiler test edilmektedir. Bu bölümden sonra, kitabın son sayfasında araştırılma etkinliği bulunmaktadır. Bu etkinlikte ise; okuyucudan İstanbul ilinin, belirtilen tarihi ve turistik yerleriyle ilgili bilgi toplayıp, gösterilen noktalı alana yazmaları istenir.

4.15. İstanbul'un Şarkısı

Şekil 32. Anna Pelliccioli'nin. (2022). *İstanbul'un Şarkısı*. 21,5 x 26,5 cm. İstanbul. SEV Yayıncılık. Kitap kapağı ve iç sayfalar.

Anna Pelliccioli'nin yazdığı, Şiirsel Taş'ın Türkçe 'ye çevirdiği, *İstanbul Şarkısı* isimli kitap, küçük bir kız çocuğunun vapurla Galata Köprüsü'ne, oradan Kapalı Çarşı'ya uzanan tarihi yarımadadaki masalsi gezisini anlatmaktadır. Yazar, İstanbul'un güzel sokaklarını, deniz manzarası eşliğinde şiirsel bir dille çocuklara aktarmıştır. Kitapta yapılar ve insanları anlattığı gibi masmavi denizin yunusları ve vapurlarını, gökyüzünün martılarını ve sokaktaki kedileri de bu şarkıya dâhil etmiştir. 5 yaş ve üzeri çocuklar için yazılmış olan kitabın (okulöncesi ve birinci sınıf), hedef aldığı çocuklar göz önüne alındığında, ebatları 21,5 x 26,5 cm olmasıyla, çocukların biyolojik ve zihinsel gelişimi açısından kullanılabilir durumdadır. Sayfa numaralarına kitapta yer verilmemiştir ancak yapılan araştırmalar sonucu sayfa sayısı 40 olarak bulunmuştur. Mat ve kalın sayfalar kullanılmıştır. Kız çocuğunun ağzından anlatılan kitapta, sürükleyici ve konuşma diline yakın, samimi bir dil kullanılmıştır.

Tasarımda kullanılan illüstrasyonlar, ilgi çekici bir şekilde kurgulanmış ve canlı renkler kullanılmıştır. Metnin içeriğiyle, resimler paraleldir. Kapak tasarımında, kurgunun içinden resimlere yer vermiştir. Renkli binaların üstünde, bir kız çocuğunun ve küçük bir balığın olması merak uyandırmaktadır. Yine burada; kitabın adı, yazar ve resimleyen bilgisine yer verilmektedir.

Kültürel mirasa bağlamında kitap; şehrin yaşam biçimini, yapılarını, yemek ve hamam kültürünü resim ve metin aracılığıyla eğlenceli biçimde çocuklara anlatmıştır. İstanbul'da sıradan bir günü, Mısır çarşısının içindeki yiyecekleri, Kapalı Çarşıda 'ki halılar, lambalar ve altınlarla beraber hamam kültürü kurgunun içinde anlatılarak, çocukların eğlenceli biçimde bunları keşfetmesi sağlamıştır. Resimlerde metinle belirtilen kültür öğeler, detaylı olarak ele alınmıştır.

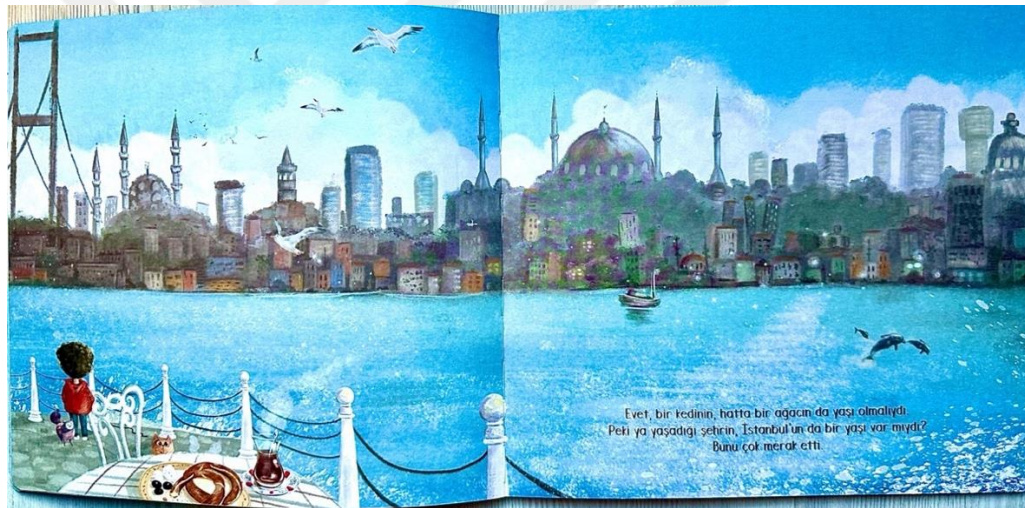
Hikâye; kahverengi küt saçlı küçük bir kız çocuğunun, İstanbul'da balıkçıların olduğu bir sabahı anlatmasıyla başlar. Küçük kız, teknelerin, insanların, duaların ve sıcak çayın hiç eksik olmadığı, çok eski olan bu şehirde bir balıkçının elindeki balığı, avcuna bıraktığını anlatır. Sıkıca tutmasına rağmen, balığın çırpınışlarıyla balığı denize bırakır. Balıkçı kızacak sanırken, küçük kızın başını okşar ve simitçiye el sallar. Simitten bir ısırık alan küçük kız, etrafını saran martılara simitten koparıp fırlatır.

Gelen vapura biner ve üç köprü, bir saray geçer. Sıcacık bir çay içer; o sırada başka bir çocuğu, akordeonla müzik çalarken görür. Yolcular gözlerini kapatıp, çalan ezgiyi mırıldanır; denizdeki yunuslar da şarkıyı dinler. Şarkı bitince çocuk selam verir, kimileri bozuk para verir, küçük kız parası olmadığı için çay ile gelen gümüş kaşığı verir.

Küçük kız, vapurdan iner ve Galata Köprüsü'nden geçip, Mısır Çarşısı'na gider. Çarşıda ikram edilen ceviz, bir avuç zeytin, bir külah dolusu lokum ile ceplerini doldurur ve kimsenin bilmediği bir çatıya çıkar. Lokum yerken, iki deniz arasında gidip gelen tekneleri izler. Yanında gelen akordeon çalan çocuğa, son güllü lokumunu verir ve çocuk da küçük kıza denizin ortasındaki ıssız kulede yaşamış, kızla oğlanın hikâyesini anlatır.

Fırlayarak yanından ayrılan çocuğun peşinden, Kapalı Çarşı'ya gelir. Halıların, lambaların, altınların arasında çocuğu arar, ama çocuğu bulamaz. Yorulup susayan kıza, sokaktan geçen bir adam, nar suyu uzatır ve çocuk yudumlarken bir kedi yavrusu, kızın bacaklarına miyavlayarak sürtünür. Küçük kız, kediye nar suyu ikram eder ve nar suyu satan adam, kedinin başını okşarken karısı da alnından öper. Adamın karısı, küçük kızı mermer döşeli bir hamama götürür ve peştamala sararak, köpüklerin içinde bir güzel keseler. Kız günün yorgunluğunu suyla beraber atarken, hamam kadınların şen kahkahalarıyla çınlar. Giyinip sokağa çıkar. Çatıların arasından, güneş batmak üzeredir. Kulağına gökyüzünden bir ses gelir, bir armağan olan bu ezgiyi sımsıkı tutar ve teşekkür ederek, bırakır.

4.16. İstanbul Kaç Yaşında?

Şekil 33. Yurdanur Ay Paşa. (2022). *İstanbul Kaç Yaşında?* 24 x 22 cm. İstanbul. Abm Yayıncılık. Kitabın kapağı ve iç sayfalar.

Yurdanur Ay Paşa'nın *İstanbul Kaç Yaşında?* isimli kitabında, 4 yaş ve üzeri çocuklar için, İstanbul'un tarihi ve kültürel öğelerini merak uyandıran anlatımıyla, çocuklara aktarmıştır. Oluşturduğu kurguda; her şeyin bir yaşı olduğunu düşünen Mete'nin, İstanbul'un yaşına olan merakını anlatmıştır. Görülen geçmiş zaman ekleri kullanarak oluşturulan, metin içindeki cümlelerde sade ve akıcı bir dil kullanılmıştır. Paragrafların uzunluğu ve cümle yapısı, hedef yaş grubu çocukların bilişsel gelişimiyle eş seviyededir. Mat ve kalın kâğıt kullanılan sayfalarda, sayfa numaraları belirtilmemiştir. İlgili araştırmalar sonucu; kitabın sayfa sayısının 24 ve ebatlarının 24 x 22 cm olduğu görülmüştür. Sayfalarda resimler metinlerden daha çok yer kaplamaktadır. Resimler, metinde anlatılan içeriği anlatım yönünden metinle paralellik göstermektedir. Kapak tasarımı içerikle uyumlu olan kitapta; Kız Kulesi'nin arkasındaki

İstanbul'un deniz manzarası karşısında, oltasıyla balık tutan çocuk, okuyucuda merak uyandırmaktadır. Yine burada; büyük harf puntosuyla kitabın adı, altında daha küçük puntoyla yazar ve resimleyen bilgisi yan yana verilmiştir. Mavi renk yoğun olarak kullanılan tasarımda, perspektif çizim tekniklerine uyulmuştur.

Kitap, kültürel mirası resimlerin içerikleri ve metindeki kurguyla çocuklara aktarmıştır. İstanbul'un tarihi ve şehrin tarihi, yapıların yapıldığı dönem bilgileri, yakından uzağa doğru oluşturulan kurgu aracılığıyla, sürükleyici biçimde anlatılmıştır. Böylece, çocuklar kitabı okurken eğlenecek ve aynı zamanda şehrin kültürünü öğrenebilecektir. Resimler metnin anlatımına uygun çizilmiştir. Yine resimlerde, mimari yapılar ve şehrin manzarası kendilerine ait dokularıyla, doğru biçimde çocuklara sunmaktadır. Kitap yazı, resim ve metin uyumunun bütünüyle, hikâye öğeleri aracılığıyla, çocuğun kültürel mirası keşfetmesini sağlamaktadır.

Hikâye, Mete'nin altı yaş doğum günüyle başlar. Ailesiyle pastasını üflerken, her şeyin bir yaşı var mıdır, diye düşünür. Kardeşinin 3 yaşında olduğunu, anne ve babasının hatta anneannesinin de bir yaşı olduğunu mırıldanır. Ona göre kedilerin ve ağaçların da yaşı olmalıdır. Yaşadığı şehir olan İstanbul'un da bir yaşı olmalıdır, diye düşünürken bunu bilse bile doğduğundan beri orada olan, Dolmabahçe Sarayı'ndaki Saat Kulesi'nin bileceğini düşünür.

Dolmabahçe Saat Kulesi'ne "İstanbul Kaç Yaşında" diye, sorar. Sorusundan hoşlanan saat kulesi, İstanbul'un kendisi oraya gelmeden, yerinde olduğunu söyler. Beyazıt Yangın Kulesi'nin kendisinden önce de orada olduğu, ona sormasını ve bulunduğu yerden her yeri görebildiğini de sözlerine ekler. Bunun üzerine; Mert, aynı soruyu Beyazıt Yangın Kulesi'ne sorar ve o da şehrin kendisinden önce de yerinde olduğunu söyler. Biraz düşündükten sonra, Galata Kulesi'nin, kendisinden önce orda olduğunu ve ona sormasının doğru olacağını belirtir.

Galata kulesine giden Mert'i, o da Kız Kulesi'ne gönderir. Çocuk, kız kulesine aynı soruyu sorar ve o da diğerleri gibi, İstanbul'un o gelmeden yerinde olduğunu söyler. Kız Kulesi biraz düşünür ve aklına daha önce bir martının İstanbul'la ilgili anlattıkları gelir. Martının anlattığına göre; yaşlı bir çınar ağacı, kentin ilk ne zaman kurulduğunu görebilmiş ve İstanbul, tam 2300 yaşındaymış. Bunu duyan çocuk, kaç 6 yıl geçince, 2300 yaş ettiğini ve acaba bu yaşta olmak nasıl bir şeydi, diye uzun uzun düşünür.

Hikâye bitiminde son sayfalarda, yaşlı çınar ağaçları ve türlerini anlatan resimleriyle kısa açıklama yapılmıştır.

4.17. **Gezgin Çocuk İstanbul Gezi Rehberi- Sultanahmet Gezi Rotası- Hipodrom**

Şekil 34. Yurdanur Ay Paşa. (2022). *Gezgin Çocuk İstanbul Gezi Rehberi; Sultanahmet Gezi Rotası, Hipodrom*. 13,5 x 21 cm. İstanbul. Bilge Tasarı Yayınları. Kitap kapağı ve sayfa 38-39.

Yurdanur Ay Paşa, *Sultanahmet Gezi Rotası* isimli kitabı çocuklar için, eğlenceli ve öğretici bir kılavuz kitap niteliğindedir. “Kahramanı olduğun bir İstanbul masalına ne dersin?” çağrısıyla, okuyucuyu da bölümler arasındaki sorular ve boyama etkinlikleriyle, gezi rotasına dâhil etmiştir. İstanbul gezisine çıkacak çocuklar için, yolculuk boyunca çocuklara rehber olmayı hedefleyen kitap, yapıların tarihini masal tadında anlatmış ve bu yapılarla ilgili eğlenceli etkinlikler sunarak, aktif öğrenme süreci oluşturmuştur. Kitaptaki metni okuyan çocuk; verilen QR Kod sayesinde, ilgili bölümle ilgili içeriği YouTube sayfasından da dinleyebilecek, etkinlikler yoluyla problem çözme ve dikkat becerilerini de geliştirebilecektir.

Ön kapak tasarımı; mavi renk zemin üzerinde, içeriğe ait detaylar barındıran resimlerle ilgi çekmektedir. Yine burada; yazarın, kitabın ve resimleyen kişinin bilgilerine yer verilmiştir. Kitabın boyutu ve ağırlığı, çocukların biyolojik gelişimleri doğrultusunda kullanılabilir durumdadır. Kalın ve mat kâğıda basılan sayfalar, kullanım açısından dayanıklıdır. İçerikte kullanılan resimler ve karakter tasarımı illüstrasyonları, çocukların seviyesine uygun bir şekilde sadeleştirilmiştir. Ve resimlerde kullanılan renklerde, canlı ve parlak renkler kullanılmıştır. Resimler, metinlere oranla daha fazla yer kaplamaktadır. Kitapta yazı, renk, resim uyumu bütünlüğüne dikkat edilmiştir. Metinde vurgulanmak istenen bölümler, kalın punto ile vurgulanmıştır. Konuşma diline yakın olan anlatımı, çocukların bilişsel ve dil gelişimi ile eş seviyededir. İçeriğinin bütünüyle anlatımı; eğlenceli ve sürükleyici bir kurgudan oluşmaktadır.

Kitapta sunulan tarihi alan ve tarihi eser bilgileri, şehrin sanat tarihi içerikleriyle, çocuğun kültürel mirası keşfetmesine ve deneyimlemesine olanak sağlamıştır. Sunulan yeni bilgilerle, çocuklar eğlenirken aynı zamanda kültürlerini de öğrenebilmektedir. Resimlerde kültürel miras; insanların kıyafetlerinde ve tarihi yapıların görünümünde çizim ve renklendirmeler yoluyla, detaylı bir şekilde işlenmiştir.

İçerik; İstanbul’la ilgili dilden dile anlatıldığı belirtilen, bir masalla başlar. Masalın dinlenebilmesi için de bir QR Kod verilir ve bununla YouTube sayfasından, masalın sesli anlatımı dinlenebilir. Masal sonrasında, okuyucuya “İstanbul gezgini çocuk, İstanbul deyince ne canlanıyor gözünde? Neler biliyorsun hakkında?” şeklinde sorular sorulur. Diğer sayfada verilen şehrin haritasında; Sultanahmet Meydanı Hipodromu’nun olduğu bölge olan Fatih ilçesi, büyüteçle gösterilir.

Gezinin başlangıç ismi verilen kısmına, Tarihi Yarımada ile başlanır. İstanbul’un 39 ilçesiyle 15 Milyondan fazla insana ev sahipliği yaptığı, Avrupa ve Asya kıtalarının Boğaz

sularıyla birleştiği yerde yer aldığı ve dünyanın en fazla turist çeken şehirlerinden biri olduğu bilgisi verilir. Tarihi Yarımada'nın İstanbul'un ilk kurulduğu yer olduğu bilgisi verilir ve adanın haritası üzerinde yapılar verilir. Burası ile ilgili birçok öykü anlatılmış, bunlardan bir tanesi anlatılır. Öyküyü başlamadan önce, sayfanın üstünde sesli anlatımı için QR Kod verilir. Öykü, bugünkü Yunanistan topraklarında, eskiden Megara adıyla anılan şehirde geçiyor. Şehrin hükümdarı Kral Byzas, zamanla şehirde huzurun bozulmasıyla Delphi şehrindeki bir kâhinin de yönlendirmesiyle Körler Ülkesi diye anılan bölgeyi bulup, şehrini tam karşısına kurmak için, deniz yolculuğuna çıkar. Zamanla yorgun düşünce kral, gördükleri ilk kara parçasına yönelip, etrafa bakar ve ileride bir köy görür. Köye bakarken, köylülerin bu kara parçası dururken, oraya köy yapmalarına şaşırarak kör olduklarını düşünürken, aklına kâhinin söyledikleri gelir ve aradığı yeri bulduğunu fark eder. Tarihçilere göre, işte İstanbul, kent devlet olarak o zaman kurulur. Tarihi Yarımada Sarayburnu, Sultanahmet Meydanı. (MÖ 600). Körler ülkesi ise bugünkü Kadıköy, o zamanki Kalkhedon.

İstanbul Gezgin Çocuk Gezi Rotası haritası, verilir. Haritada, Sultanahmet Meydanı ve meydandaki yapılar resimleriyle gösterilir. Haritaya göre, yolculuğun başı olarak Milyon Taşı seçilir. Alman Çeşmesi ile devam eden yolculuk, At Meydanı olarak bilinen eski adıyla Hipodrom alanıyla (Dikili Taş, Yılanlı Sütun, Örme Sütun) devam eder. Sonrasında Sultanahmet Camiisi ve Ayasofya Camiisi, yolculuğun diğer duraklarıdır. Bitiş kısmında, büyük Mimar Sinan'ın nadide eseri, Cafer Ağa Medresesi'ne varılır ve burada Geleneksel Sanatların nasıl yapıldığıyla ilgili bilgiler verilir.

Bu yolculuğa başlamadan önce, üç imparatorluğa başkentlik yapan şehrin, ilk kent devlet olarak kurulduğu yıllardan başlayarak anlatımı yapılır. Bu anlatıma göre; Kral Byzas tarafından kurulduğu rivayet edilen şehrin ilk adı Byzantion'dur. Liman kenti olarak bilindiği dönemlerde, en önemli alanlarından biri yine meydanlarıdır. Bugünkü Sultanahmet Meydanı, halkın buluşma yeri de olan bu meydan, pazaryeri olarak da kullanılır. İnanç merkezi olarak tapınaklarla beraber tiyatrolar da vardır. Hamamlar ve sarnıçlarıyla göz kamaştıran şehrin kitaptaki resmine bakıldığında, dönem insanların farklı giyindiği ve bizim yaşadığımız evlerden farklı evlerde yaşadığı görülmektedir. Elektriğin olmadığı bu dönemlerde, hayat bugünkünden çok farklıdır.

Zamanla İstanbul, Konstantinopolis adını alır ve Roma İmparatorluğu'nun başkenti olur. Adını da İmparator Constantinus'tan alır. İmparator kenti, bir başkent olarak biçimlendirir ve Divan Yolu adını verdiği, boydan boya bir ana cadde yaptırır. Birçok saray ve meydanların yapıldığı dönemde, Ayasofya da bir kilise olarak inşa edilir. Sultanahmet

meydanında yer alan Hipodrom, araba yarışlarıyla heyecan kaynağı olur. İstanbul bu dönemde Liman kenti olma özelliğini korumakla birlikte, çok önemli bir ticaret merkezi haline gelir. Mozaik sanatı, dönemin en önemli sanat merkezlerinden biridir. Bölümün sonuna Büyük Saray Mozaikleri Müzesi'nin gezilebilmesi için OR Kod eklenir.

Zamanla İstanbul'un, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olduğu dönemlere gelinir. Şehrin hükümdarı Fatih Sultan Mehmet, sınırları genişleterek bugünkü surların oluşturduğu alana varır. En önemli mimarlarından Mimar Sinan ise, şahane eseri Süleymaniye Camiisi ile bugün dahi insanları eserine hayran bırakmaya devam eder. O zamanlar ticaretin merkezi olan Kapalı Çarşı, bugün hem ticari hem de turistik merkez değerindedir. Bu dönemin en önemli sanat dallarından biriye çini sanatıdır. Devamında, Çinili Köşk'ten Çini deseni, tüm sayfaya eklenir ve boş bırakılan alanların, okuyucunun boyaması istenir. Evliya Çelebi'nin de, bu dönemde İstanbul'u gezerek; mimari eserlerini, insanların yaşam biçimini, mesleklerini, şenlikleri gibi birçok şeyi yazdığı belirtilir. Topkapı Sarayı ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin gezilebilmesi için QR Kod eklenir.

Gezi rotası, Milyon Taşı ile başlar. Bu taş, yapıldığı dönemde her yolun başı anlamına gelen dünyanın sıfır noktası olarak anılır ve şehirler arasındaki mesafe, burası başlangıç noktası alınarak ölçülürdü. Kitabı okuyan çocukların boyaması için taşın çizimi yan sayfada verilir. Eserle ilgili çocuklara sorular yöneltildikten sonra, taşın hemen yanında eski su yollarından kalma su terazisi ve Yerebatan Sarnıcı'yla, Medusa başlarını da bir sonraki gezi listelerine eklemeyi unutmamaları belirtilir. Sonrasında ise, Hipodrom alanı olan eski At Yarışları meydanı fotoğrafı ve sesli açıklaması için QR Kod verilir. İmparator ve İmparatoriçenin de seyrettiği spor müsabakalarını izlemeye, binlerce insan gelir. At arabalarıyla yarışan takımların adları, Yeşiller ve Maviler olarak bilinir. O günkü hipodromdan geriye, günümüze çok az şey kalır ve özellikle ortasında spina denen bölgedeki eserlerden birkaçı, hâlâ Sultanahmet Meydanı'nda yer almaktadır. Bir de o zamanda; Pargalı İbrahim Paşa Sarayı olarak yaptırılan, günümüzde Türk İslam Eserleri Müzesi'nin giriş kısmında da kalıntıları mevcuttur.

Rota, Alman Çeşmesiyle devam eder ve şehrin su ihtiyacını karşılayan çeşmenin, Alman İmparatorluğu'ndan hediye olmasıyla diğerlerinden farklı olduğu belirtilir. Bu sebeple de çeşmenin kubbesinde, Osmanlı İmparatoru II. Abdülhamid'in tuğrası ile Alman İmparatoru Wilhelm'in markası vardır. Sayfanın altında çeşmenin detaylı resmi ve yan tarafta çocuklar için tarihi eserle ilgili sorular verilir.

Dikilitaş durağına gelinir ve okuyucuya taşın önünde bulunan simgeyi, diğerlerinin arasından bulması istenir. Mısır'dan geldiği belirtilen taşın, Roma İmparatorluğu zamanında, hakimiyetini dünyaya göstermek için yaptırdığı ifade edilir. Sütunu, mermer bir kaide üstüne konur ve kaideyi, İmparator Theodosius yaptırır. Taşın üstünde bulunan simgenin, bir çeşit alfabe olan, Hiyeroglif yazısının bir parçası olduğu belirtilir. Alfabenin her harfi için, simgelerinin çizimleri verilir ve çocuklara isimlerini oluşturabilmeleri için boş bir alan bırakılır.

Yılanlı sütun durağında, ilk olarak Burmalı Sütun da denen tarihi eserin hikâyesi anlatılır. Hikâyeye göre, Yunan ve Pers ordularının günler süren savaşında, Yunanlılar mücadeleyi kazanır. Pers ordusunun silahlarını topladıktan sonra, büyük bir ateş yakarlar. Bu ateşte silahları eriterek, üç başlı yılanın ve gövdesinin sarmalandığı bu sütunu yaparlar. Sütun ilk yapıldığında Delphi kentine konulur ve sonrasında İstanbul'a getirilir. Büyük gezgin Evliya Çelebi de kendi Seyahatnamesinde, sütunun "Şehri Koruyan Bir Tılsım" olduğunu söyler. Çocuklar için bu bölümde, boyamaları için sütunun çizimleri verilir.

Sonraki durak, Örme Dikilitaş sütunudur. Taşların örülmesiyle oluşan bu sütunda, Hipodrom'un orta yerini oluşturan, spina isimli yere dikilidir. Yapıldığı dönemlerde, dışının tunç levhalarla örülü olduğu ve tepesinde de bir küre olduğu anlatılır.

Örme sütundan sonra, Ayasofya ve Sultanahmet camii ile rotaya devam edilir. Bu mimari yapıların sanat dilleri, üzerinde durulur. Ayasofya Camii, inşa edildiği döneme göre mimarisi ve mozaikleriyle, dünya şaheseri olarak ifade edilir. Bu mimariyi gezerken, çocukların bulmaları için, camiinin duvarlarından mozaik parçası örnekleri, sayfaya eklenir. Sonrasında daha fazla mozaik örneği için, Büyük Saray Mozaikleri Müzesi'nin QR Kodu verilir. Sultanahmet Camii, mavi çinileriyle ünlüdür ve buraya dünyanın her yerinden turist ziyarete gelmektedir. Yine çocukların İstanbul Arkeoloji Müzesi, Çinili Köşk'ü ziyaret ederek daha fazla çini görebilmeleri için QR Kod verilir.

Rotanın son durağı olan, Cafer Ağa Medresesi'ne gelinir. Mimar Sinan tarafından yapılan medresenin, günümüzde her odasında ayrı bir geleneksel sanat ustası çalışır. Ebru, Çini sanatı, Hat sanatı bunlardan birkaçıdır. Medreseyle, gezi rotası tamamlanır.

Kitabın sonunda çocuklar için, kendi gezi notlarını yazmaları, çektikleri fotoğrafları yapıştırmaları için boş sayfalar ayrılmış ve deneyimlerini paylaşmaları için de QR Kodu verilmiştir.

4.18. Çinide Canı Sıkılan Lale

Şekil 35. Yurdanur Ay Paşa. (2024). *Çinide Canı Sıkılan Lale*. 24 x 22 cm. İstanbul. Abm Çocuk ve İlk Gençlik Yayınları. Kitabın kapağı ve iç sayfalar.

Yurdanur Ay Paşa'nın, *Çinide Canı Sıkılan Lale* isimli bu kitabında, Rüstem Paşa Camisi'nde canı sıkılan bir lalenin, bir martı eşliğindeki gezi maceralarını anlatmıştır. Okulöncesi (6 ay-5 yaş) dönemindeki çocukları, hedef alan kitap 36 sayfadır ve ebatları 24 x 22 cm'dir. Sayfa numaraları kitapta belirtilmemiştir. Parlak ve kalın sayfaları, çocukların rahat kullanımı açısından elverişlidir. Kapak tasarımında, zeminde çini desenleri ve bunların üzerinde camda beyaz bir martı çizilmiş olmasıyla, içeriğe uygundur ve ilgi çekmektedir. Yine burada; kitabın adı, yazar ve çizer bilgisine yer verilmiştir. Resimler, metinlere oranla daha fazla yer kaplamaktadır. Metinlerin içeriğine uygun çizilen resimlerde, canlı renkler

kullanılmıştır. Kitabın genelinde renk, resim ve metin uyumu vardır. Paragraf ve cümlelerin yapısı, hedef alınan çocukların zihinsel gelişimi ile eş seviyededir. Bu bağlamda, paragraflar kısa tutulmuştur ve cümle yapıları sadedir. Anlatımı eğlenceli ve sürükleyicidir.

Kitap, çocuğun kültürel mirası keşfetmesine ve derinleştirmesine olanak sağlamaktadır. Somut olmayan kültürel miraslarımızdan biri olan çinileri, içindeki eğlenceli kurguyla çocuklara aktarmıştır. Sürükleyici şekilde ilerleyen kurguda; çinileriyle Rüstem Paşa Camiisi, Sultanahmet Meydanı, Gülhane Parkı ve tarihi bir konak, kültürel miras olarak ele alınmıştır. Resimlerle de yapıların kültürel doku ve motifleri gösterilmiştir. Kitap kültürel miras açısından, metinler ve resimler aracılığıyla çocuklara yeni bilgiler sunmaktadır. Kitabı okurken eğlenen çocuklar, aynı zamanda da kültürünü öğrenmektedir.

Hikâye; Rüstem Paşa Camiisi'nde çinileri görmek isteyen meraklı gözlerin, etrafı dikkatle izlediği yine sıradan bir günde başlar. Kameralar kayıt yapar, fotoğraf makinaları güzel fotoğrafları çeker. Heyecanlı ziyaretlerin yapıldığı bu yerde, canı çok sıkılan bir lale vardır. Çiniler çok güzeldir, insanlar çok meraklı ama o, hep olduğu yerde durur ve bu, onun için çok sıkıcıdır. O, insanların nereden geldiğini; duyduğu sesin nereye ait olduğunu, kokuların nelerin kokusu olduğunu çok merak eder.

Lale, yine olduğu yerde kalacağını düşünerek, of çeker. Rüstem Paşa Camii'nin başındaki bir martı, sesini duyar ve kimin of dediğini, neden of dediğini, sorar. Martının sesini duyan lale, *“Benim, ben, hep yerinde duran Lale ben!”* diye, cevap verir. Martı, isterse onu sıkılmayacağı bir yere götürebileceğini, söyler. Lale, hep yerinde durmayacağı, meraklı gözlerle çinileri seyreden insanların geldiği yerleri görebileceği, duyduğu seslerin ve kokuların nereden geldiği yeri sonunda öğrenebileceğini düşünür ve kabul eder.

Martı, Lale'yi alır ve onu lalelerin çok olduğu Sultanahmet Meydanı'na götürür. Lale, etrafına baktıkça renk renk laleleri görür ve çok mutlu olur. Olduğu yerden insanları seyredebilir ve simitlerin kokusunu alabilir. İlk zamanlar gerçekten de sıkılmaz. Fakat büyük meydanda her şey karışık ve hızlıdır. Bazen bunları izlemekten yorulur, bazen de meydanda koşan çocuklardan ve çiçek bahçesinde dolaşan kedilerden korkar. Camiideyken böyle sorunları olmadığını düşünür ve *“Of, off!”* diye iç çeker. Sultanahmet Meydanı'nda bir martı sesini duyar ve of diyenin kim olduğunu, sorar. Lale, *“Benim ben, büyük meydanda olmaktan yorulan Lale ben!”* diye, cevap verir.

Martı, isterse onu başka bir yere götürebileceğini söyler. Bunu çok istediğini söyleyen Lale'yi, Gülhane Parkı'na götürür. Burada hiç yorulmayacağını söyleyerek martı lale

bahçesine bırakır. Lale burada hiç yorulmayacağını düşünerek, mutlu olur. İlk zamanlar hiç yorulmaz, ama rüzgâr eserken ve yağmur yağarken orada olmak hiç kolay değildir. Camiideyken böyle sorunları olmadığını düşünerek “Of, off!” diye, iç çeker. Sesini duyan bir martı, o sesin kim olduğunu sorar. Lale, “*Gülhane parkında üşüyen, ıslanan lale, benim*” diye seslenir.

Martı onu üşümeyeceği, ıslanmayacağı tarihi bir konağın balkonuna götürür ve saksını içine bırakır. Lale burada da zamanla yalnız hisseder ve “Of off! diye, iç çeker. Konağın balkonunun yanından geçen bir martı, sesini duyar ve of! diyenin, kim olduğunu sorar. Lale, “*Balkonda tek başına olmaktan sıkılan ve en çok da evini özleyen Lale benim*” diye seslenir.

Martı isterse onu evine götürebileceğini söyler ve lale son zamanlarda duyduğu en güzel haberin, bu olduğunu düşünür. Evine dönen lale, Rüstem Paşa Camisii’nde olmanın çok güzel olduğunu düşünür ve camiide her gün yaşanan güzel anları, keyifle seyretmeye başlar.

Kitabın sonunda, çini sanatı ile açıklama yapılmıştır. En güzel çini sanatı örneklerine rastlanabilecek yerler sıralanmıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Araştırmamız kapsamında, İstanbul temalı resimli çocuk kitapları kültürel miras bağlamında değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu değerlendirme kapsamında belirlenen on sekiz adet resimli çocuk kitabı değerlendirilmeye alınmıştır. Bu çalışmada, resimli çocuk kitaplarının kültürel mirası çocuklara aktarılmasında anlamlı bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu bulgu, resimli çocuk kitaplarının kültürel mirası aktarma konusunda başarılı bir araç olduğunu vurgulamakta ve çocukların küçük yaşlardan itibaren seviyeleriyle eş değer niteliklere sahip resimli çocuk kitaplarıyla tanıştırılmasının önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Çalışmalarımızın kapsamında değerlendirilen kitaplarda İstanbul'un kültürel miras anlatımının genel olarak somut kültürel mirası üzerinden yapıldığı görülmüştür. El sanatları, sözlü sanatlar ve gösteri sanatları gibi somut olmayan kültürel miras alanındaki kitaplarda da çeşitliliğin sağlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Elde edilen bulgularda, 5 Çocuk 5 İstanbul kitabında, dönemlere özgü giyisi ve aksesuar detayları yer almaktadır. Osmanlı kentinden kırmızı fes, mağara bölümünde kemik toka gibi detaylar tarihsel süreç içindeki dönemleri anlamada sembol değeri taşımaktadır. Tarihin dönemlerine özgü kıyafetlerin tanıtıldığı, o dönemin çocuk oyunlarının ve mesleklerinin de anlatıldığı kitapların varlığının kültürel mirası aktarılması açısından yararlı olacağı öngörülmektedir. Çünkü, her dönemin kendine özgü kültürel motifleri bulunmaktadır. Örneğin, günümüzden geçmiş tarihimize baktığımızda her dönem çocuğu farklı oyunlar oynamaktadır. Anne ve babalarımızın oynadığı oyunları bizler oynamadığımız gibi bizden sonra gelen nesiller de bizim küçükken oynadığımız oyunları oynamayacaktır. Meslekler açısından değerlendirdiğimizde, geçmişte sokaklarda macun satan kişiler varken günümüzde bu satıcılara rastlanılmamaktadır. Modanın da etkisiyle çok hızlı değişime uğrayan kılık kıyafetler düşünüldüğünde ise, geçmiş tarihimizde kadınların giysilerinde geniş entariler, şalvarlar, peçelerin tercih edildiği dönemden, zamanla pantolon giyip yüzlerinin görüldüğü bir görünüme geçildiği bir sürecin olduğu görülmüştür. Her döneme göre farklılıkları olan bu detaylara kültürel sürecin daha net anlaşılması ve yorumlanabilmesi açısından çocuk kitaplarında daha fazla yer verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Kitapların içeriğinde genel olarak Geleneksel Türk

Sanatlarından mozaik, çini, minyatür sanatları üzerinde durulmuştur. Diğer sanat ürünleri hususunda eksikliklerin olduğu düşünülmektedir.

Araştırma sürecinde yapılan literatür araştırmaları kültürel miras kavramı üzerinde zengin bir arşiv olduğunu göstermektedir. Arşivlerdeki bu çeşitlilik kültürel mirasın toplumlar için ne kadar önemli olduğunu da kanıttır diyebiliriz. Çünkü kültür, toplumların geçmişini tanıyabilmesi, varlığını koruyabilmesi ve devamlılığını sağlayabilmesi hatta başka toplumların da onu tanıyıp saygı duymasını sağlayan bütünsel bir kavramdır. Toplumların kimliği olarak nitelendirebileceğimiz kültürün devamlılığının sağlanması ve kültürel farkındalık oluşturulması amacıyla çocuklar için resimli kitapları oluşturulmuştur. Mevcut olan bu kitapların da biçim, içerik, sayı vb. niteliklerinin değerlendirilmesi ilgili araştırmacılarca incelendiğine oldukça literatürde rastlanılmıştır. Kültürel miras ve çocuk kitapları alanında daha önceden yapılmış çalışmalardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz: Öztürk ve Destegüloğlu (2022), *Çocuk Kitaplarının Kültürel Aktarım Açısından İncelenmesi* isimli makalelerinin sonucunda, kurgusal nitelikteki çocuk kitaplarında kültürel aktarımın öğelerin günlük yaşamları, ilişki biçimleri, sosyal yaşamları, gelenekleri, coğrafyaları gibi faktörler şeklinde aktarıldığını tespit etmişlerdir. Ayrıca incelenen çocuk kitaplarında kültürel aktarımı gerçekleştiren karakterlerin genellikle çocuk karakterler olduğunu da belirtmişlerdir. Buldukları sonuçlar, bizim araştırmamızda da değerlendirmeye aldığımız kitaplardaki kurgularda kültürün ifade ediliş biçimi ve genel olarak kültürel mirasın aktarılmasını sağlayan kahramanın çocuk karakter olmasıyla benzerlik göstermektedir. Gümüş (2022), *Sanat Eğitimde Görsel Algı ve Eğitsel Bir Araç Olarak Çocuk Sanat Kitaplarının Değerlendirilmesi* isimli yüksek lisans tezi, çalışmanın değerlendirilmesi bakımından şekil olarak bizim araştırmamızla benzerdir. Çalışmada seçilen kitaplar araştırmacının belirlediği sınırlamalar dahilinde biçim, içerik ve eğitsel olarak değerlendirilmiştir. Bizim araştırmamızda da bulgularda yer alan resimli çocuk kitaplarının belirlenen ölçütler doğrultusunda değerlendirilmesi yapılmıştır. Ancak farklı olarak, biz kültürel miras temalı kitaplara çalışmamızda yer verirken, bu çalışmada sanat kitaplarına yer verilmiştir.

Çalışmanın bulguları sonucunda, kültürel mirasın aktarımında resimli çocuk kitaplarının yazılı edebiyat ürünleri arasında geniş bir alanı kapladığı görülmektedir. Oldukça çeşitli seri ve kurguya sahip olan bu kitapların kurgusal içeriklerle kültürel mirası çocuklara öğretirken, hayal gücü geliştirerek iletişim becerilerini de destekleyeceklerini düşünebiliriz.

5.2. Sonuç ve Öneriler

5.2.1. Sonuç

Kültür, bir toplumun geçmişte yaşadığı her şeydir. Geçmiş olmakla beraber aynı zamanda şimdiye ve geleceğine de yön vermektedir. Bir toplumun kimliğini oluşturan dil, gelenek, el sanatları, yaşantı biçimi vb. unsurlarını kültürel miras değerleri belirlemektedir. Bu sebepler doğrultusunda da her birey, her toplum bağlı bulunduğu kültürü tanımalı ve ona sahip çıkmalıdır. İstanbul, kültürel miras açısından yaşayan bir hazine gibidir. Mağara dönemi ilk yerleşmelerin olduğu günden bugüne kadar birçok topluma ev sahipliği yapmıştır. Belli dönemlerde bu şehirde yaşayan her topluluk da kendisiyle beraber kültürünü de burada yaşatmıştır. Bu sebeple İstanbul, çeşitli toplumlardan izler taşıyan zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Jeopolitik konum, ticari faaliyetler, kültürel ve sanatsal etkinlikler gibi etkenler sebebiyle İstanbul her dönemde insanlar için önemli olmuştur. Yazarlar bu şehri yazmış, ressamlar İstanbul silüetini resmetmiş ve farklı ülkelerden insanlar şehri ziyaret etmiştir. Kültürel miras açısından çok önemli olan bu şehir için yazılan eserlerin bir bölümünü de çocuk edebiyatı eserleri oluşturmaktadır.

Bir toplumun kültürünün devamlılığını sağlayan ve onu gelecek nesillere aktaracak olan bireyler çocuklardır. Bu sebeple, her toplum kültürünü yaşatabilmek için, o toplumdaki çocuklara kültürü doğru biçimde aktarabilmelidir. Bu aktarım da çocukların küçük yaşlardan itibaren en çok iletişimde bulunmaları gereken ve en sağlıklı iletişim aracı olan şüphesiz ki çocuk edebiyatı yapıtlarıdır. Çocuk kitapları kültürel aktarım açısından oldukça başarılıdır ve her yaşa uygun özenle hazırlanmış içeriklere ulaşmak mümkündür. Bu konuda yapılan araştırmalar sonucunda kültürel miras açısından miras değerinde olan İstanbul şehriyle ilgili çeşitli resimli çocuk kitabı olduğu bulunmuştur. Bu kitaplar metinler aracılığıyla şehrin değerlerini anlatırken resimlerle de yazılan içeriği görsel olarak da sunmaktadır. İçeriğinde resimlerin olması bu kitapların ulaşabileceği çocuk sayısını arttırmaktadır. Okumayı bilmeyen küçük bir çocuk ya da özel eğitilmiş bireyler de metni okuyamazlar da resimlere bakarak kitapla ilgili bilgi sahibi olabilmektedirler. Resimli çocuk kitapları içindeki görsellerle metinlerin içeriğini desteklemektedir. Kültürel miras öğelerini metin ve resimlerle çocuklara bilgi verirken, soru-cevap şeklindeki etkinliklerle eğlenerek öğrenmeyi de sağlamaktadır. Küçük yaş gruplarında resimlerin daha çok yer kapladığı kitaplar mevcutken hedeflenen yaş grubu seviyesi arttıkça resimler azalmakta ve metinler daha çok yer kaplamaktadır. Çocuklar için hazırlanan resimli çocuk kitapları, çocukların bilişsel ve duyuşsal alanlardaki becerileriyle

eş seviyede olmalıdır. İçerikte sunulan kurgunun çocukları okumaya teşvik etmeli ve eğlenerek kültürel miras değerlerini öğrenmelerini de sağlamalıdır.

Çocuk kitapları incelenirken biçimsel bakımından; basın ve yayın bilgileri, fiziksel özellikler ve tasarım olmak üzere ölçütler değerlendirilir. Kapak resmi, yazar bilgisi, hedef yaş grubu, kitabın boyutu, ağırlığı, sayfa sayısı, kâğıdın özellikleri, resimlerin canlılığı ve metin-görsel oranı gibi ölçütler öne çıkmaktadır. Bu yönde de incelenmiş olan on sekiz resimli çocuk kitabında; on altı sayfa olan Osman Hamdi Bey ve Gezgin Dörtler İstanbul'da kitapları en ince, doksan altı sayfa olan İstanbul'un Tılsımları kitabı en kalın kitap olarak bulunmuştur.

5 çocuk 5 İstanbul, İstanbul'un Tılsımları, Osman Hamdi Bey, Benim İstanbul'um, Rumeli Hisarı ve Fatih Sultan Mehmed, Salyangoz Aheste İstanbul'u Geziyor, Gezgin Dörtler İstanbul'da, İstanbul Kaç Yaşında? İstanbul'un Şarkısı ve kitaplarının kapak tasarımlarının zemin renginde mavi renk baskın olarak kullanılmıştır. İstanbul sanat macerası kitabının kırmızı renk zemin üzerine beyaz renk kullanılmıştır. Batu ile Tarçın İstanbul'da ve Çinide Saklı Lale kitaplarında beyaz renk zemin üzerinde mavi ve kırmızı tonlar kullanılarak tasarımlar oluşturulmuştur. İstanbul Kazan Biz Kepçe serisinde beyaz zemin üzerinde mavi ve yeşil renk tonları yoğunlukta kullanılmıştır. Sara Gürbüz Özeren, Çılgın Dedemin Zaman Makinesi İstanbul'da serisinde yer alan on kitabın kapak tasarımındaki renk ve tasarım planı aynıdır. İstanbul Sanat Macerası, Benim İstanbul'um, Sultanahmet Gezi Rotası kitapları, gezi rehberi ve etkinlik kitabı şeklinde anlatılırken diğer kitaplar hikâye şeklinde anlatılmıştır. Kapak tasarımlarının hepsinde metinlerdeki içeriklere uygun çizimler yapılmıştır.

Resimli çocuk kitaplarında çocuklardaki hedef yaş grubu küçüldükçe paragrafların uzunluğu kısalmakta, kelime sayıları düşmekte ve görsel oranı artmaktadır. Bunun tersi durumda da yaş grubu büyüdüğünde görseller azalırken, metin ve paragrafların kapladığı alan artmaktadır.

5 Çocuk 5 İstanbul kitabında, beş farklı çocuk karakter aracılığıyla günümüz İstanbul'undan başlayarak geçmişe doğru şehrin beş ayrı dönemine olan yolculuk hikâye şeklinde anlatılmıştır. İstanbul Sanat Macerası kitabı, gezi sonraki deneyimlerin paylaşılarak çocuklar için gezi ve rehber kitabı olma özelliği taşımaktadır. İstanbul'un Tılsımları (Çılgın Dedemin Zaman Makinesi İstanbul'da serisi) kitabında, bir çocuğun dedesiyle 17. yüzyıl İstanbul'una yaptıkları yolculuk süreci anlatılmaktadır. Osman Hamdi Bey kitabı, içeriğinde bir okul gezisiyle yapılan müze ziyareti ve bu müzedeki ressama yer vermiştir. Benim İstanbul'um kitabında, belirli ana başlıklar altında şehre ait yapılar ve dönemlerin özellikleri

etkinlikler eşliğinde anlatılmıştır. Batu ile Tarçın İstanbul'da kitabında, Tarçın isimli kedinin Batu isimli bir çocuğa İstanbul'un tarihi yapılarını gezdirdiği hikâye anlatılmıştır. Rumeli Hisarı ve Fatih Sultan Mehmed kitabı, padişahın hüküm sürdüğü dönemde Hisar'ın yapımını anlatmaktadır. Salyangoz Aheste İstanbul'u Geziyor kitabındaki hikâyede, bir salyangozun İstanbul'u keşfetmek için çıktığı yolculukta şehrin tarihi ve kültürel yapıları üzerinde durulmuştur. Ah Güzel İstanbul (İstanbul Kazan Biz Kepçe serisi) kitabında yaz tatilini dedelerinin yanında geçirmek ve İstanbul'u gezmek için çıktıkları yolculukları hikâyeleştirilerek şehrin tarihi ve kültürü anlatılmıştır. Fatih'le Bir Gün kitabı, eski bir anahtarla zamanda yolculuk yaparak ünlülerle tanışan bir çocuğun maceralarına yer vermiştir. Mimar Sinan'la Bir Gün kitabı da bir önceki kitap gibi elindeki anahtarla zamanda yolculuk yapan çocuğun bu sefer Mimar Sinan'ın dönemine gittiği hikâyeyi anlatmaktadır. Taşın Dili Mimar Sinan kitabının kurgusu, geçmişe doğru yolculuk yapan bir çocuğun gözünden gerçekleşmektedir. İstanbul Sofrası kitabında, annesiyle birlikte bir çocuğun şehir dışından gelecek misafirleri için çıktıkları alışveriş yolculuğunda şehrin yapılarıyla beraber kültürü anlatılmıştır. Gezgin Dörtler İstanbul'da kitabı, dört arkadaşın şehrin tarihi değerleri ve doğal güzelliklerine yaptıkları yolculuğu anlama etkinlikleriyle beraber anlatmıştır. İstanbul'un Şarkısı kitabında, şehrin kültürü küçük bir kızın vapurla başlayan yolculuğu sürecindeki maceralarıyla anlatılmıştır. İstanbul Kaç Yaşında? kitabı, her şeyin yaşı olduğunu düşünen bir çocuğun şehrin yaşını öğrenmek için çıktığı yolculuk kurgusuyla İstanbul'un tarihi ve kültürel yapıları hikâye şeklinde anlatılmıştır. Sultanahmet Gezi Rotası kitabı, yapıların tarihini masal tadında anlatarak eğlenceli etkinliklerle şehri gezecek çocuklar için öğretici bir kılavuz kitap olma niteliğindedir. Çinide Saklı Lale kitabında ise, bulunduğu yerde canı sıkılan bir lalenin martı eşliğindeki İstanbul gezisi maceraları hikâye şeklinde aktarılmıştır.

18 kitaptan 3 tanesinde yaş grubu belirtilmiştir. 5 Çocuk 5 İstanbul kitabında okulöncesi dönemi ve okumaya yeni başlayan çocuklar hedef yaş grubu belirtilmiştir. Batu ile Tarçın İstanbul'da kitabında altı yaş ve üzeri olarak sınırlama yapılmıştır. Rumeli Hisarı ve Fatih Sultan Mehmed kitabında yedi yaş ve üzeri olarak sınırlama yapılmıştır.

Nitelikli bir çocuk kitabının kriterleri arasında biçim, içerik, dil ve anlatım vb. unsurlar kadar yazar ve çizer de olmazsa olmazdır, hepsi birer bütündür. Bu sebeple bir kitabı ele alırken tüm unsurları dikkate almak gerekmektedir. Araştırmanın bulgular kısmında incelenen kitaplar doğrultusunda yapılan araştırmalar sonucunda yazar bilgilerinin meslek gruplarında farklılıklar olduğu görülmüştür. Bir kitap dışında, her kitabın yazar ve çizeri farklı kişilerdir. 5 Çocuk 5 İstanbul kitabında, kitabı hem yazan hem de resimleyen Betül Sayın'ın, mimarlık

mesleğinin yanında, çocuk edebiyatına olan ilgisiyle yazar ve illüstratör olarak çalışmalar yaptığı tespit edilmiştir. Yazarları farklı bir açıdan ele alırsak eğer; bulgular kapsamında ele alınan kitapların yazarlarından bir tanesi yabancı yazar, diğerlerinin Türk olduğu görülmüştür.

Geçmiş tarihimizi incelediğimizde, insanların belli dönemlerde gelişen olaylara mitolojik yaklaşımlarda bulunduğu bilinmektedir. Özellikle tarihte İstanbul için birçok efsane dinlemiştir. İstanbul'un kültürel değerlerini anlatan resimli çocuk kitapları anlatılırken bazı kitaplarda da mitolojiye yer verilmiştir. İstanbul Sanat Macerası ve Ah Güzel İstanbul isimli kitaplarda Yunan mitolojisinde önemli yere sahip olan Medusa efsanesi anlatılmıştır. İstanbul Sanat Macerası isimli kitapta yine Yunan mitolojisinden Bosforus (Boğaziçi) Hikâyesi anlatılmıştır.

Literatürdeki araştırmalar doğrultusunda zengin bir anlatıma sahip olan kültürel miras kavramını en sade ve net biçimde; bir toplumun geçmişinden getirdiği somut (taşınmaz) ve somut olmayan (taşınabilir) her şey olarak ifade edebiliriz. Bir toplumun mimari yapıları, anıtları, sözlü edebiyat ürünleri, sanat eserleri, küçük el işleri, inançları, felsefesi vb. tüm unsurları kültürünü belirler. Bu sebeple kültürel miras incelenirken, toplumların yapılarının yanında yapı dışındaki eserlerini de göz ardı etmemek önemlidir. Oluşturulan bu araştırma sürecinde İstanbul'un kültürünü anlatan resimli çocuk kitapları incelenirken, bazı kitaplarda yapı dışında eser referanslarına rastlanılmıştır. Anlatılan dönem toplumunun kültüründen detaylar sunan referansları şu şekilde sıralayabiliriz: 5 Çocuk 5 İstanbul kitabında, Osmanlı dönemine ait halılar ve motifleri; İstanbul Sanat Macerası kitabında Kaşıkçı Elması, Kütahya çinileri ve Kaplumbağa Terbiyecisi eseri; İstanbul'un Tılsımları kitabında Nuh'un Gemisi, Battal Gazi ve Kız Kulesi efsaneleri; Osman Hamdi Bey kitabında Kaplumbağa Terbiyecisi eseri ve Arkeoloji- Arkeolog kavramları; Benim İstanbul'um kitabında Mozaik Sanatı, Medusa efsanesi; Rumeli Hisarı ve Fatih Sultan Mehmed kitabında Didon Taktiği; Salyangoz Aheste İstanbul'u Geziyor Kitabında Kaşıkçı Elması; Ah Güzel İstanbul! kitabında Hiyeroglif yazısı; Gezgin Çocuk İstanbul Gezi Rehberi kitabında Geleneksel Sanatlardan Mozaik ve Çini, II. Abdülhamit'in tuğrası; Çinide Canı Sıkılan Lale kitabında ise Çini Sanatı referans olarak verilmiştir.

Kültürel normlar ve değerler zamanla modern toplumun getirdiği çağdaş yaşama dair öğelerden etkilenecek tekrardan şekillenir. Kültür de bu öğelerin toplumlar tarafından nasıl algılanarak hayatlarına entegre etme biçimlerini etkiler. Toplumun yaşadığı dönemlerde gelişen olaylar doğrultusunda kendilerine özgü çağdaş yaşama dair öğeleri oluşmaktadır. Bunlar eğitim, toplum, çalışma hayatı, sağlık, kültür ve sanat normları doğrultusunda

gelişebilmektedir. İncelenen resimli kitaplar arasından İstanbul Sanat Macerası isimli kitap, İstanbul Sanat Bienali ve Avrasya Koşusu hakkında detaylar vererek çağdaş yaşama dair öğeler sunmaktadır.

Günümüz tarihinden geriye doğru baktığımızda, belli dönemlerde yaptığı eserlerle, katıldığı savaşlarla, düşünce biçimiyle ve toplumlara liderlik etmesiyle öncü olan insanlar bulunmaktadır. Tarihimizin ve kültürümüzün şekillenmesinde önem taşıyan bu insanlar bazen edebi bazen de sanat eserleri yoluyla anlatılmıştır. Çocuk edebiyatı yapıtlarından olan resimli çocuk kitaplarında da İstanbul anlatılırken tarihimize önemli yere sahip olan bu kişilere çokça yer verilmiştir. Araştırmamızda ele alınan kitaplarda yer alan bu isimler şöyle sıralanabilir: 5 Çocuk 5 İstanbul kitabında Şekerci Mehmet Efendi; İstanbul Sanat Macerası kitabında Osman Hamdi Bey, Burhan Doğançay, Hezarfen Ahmet Çelebi; İstanbul'un Tılsımları kitabında Evliya Çelebi, Mimar Sinan, Kanuni Sultan Süleyman, Fatih Sultan Mehmed; Osman Hamdi Bey kitabında Osman Hamdi Bey; Benim İstanbul'um kitabında Osman Hamdi Bey, Fatih Sultan Mehmed, Mustafa Kemal Atatürk, Mimar Sinan; Batu ile Tarçın İstanbul'da kitabında, Hezarfen Ahmet Çelebi, Mustafa Kemal Atatürk ve Bedri Rahmi Eyüboğlu; Rumeli Hisarı ve Fatih Sultan Mehmed kitabında Fatih Sultan Mehmed ve Yıldırım Beyazıt; Taşın Dili Mimar Sinan kitabında Mimar Sinan ve Kanuni Sultan Süleyman; Gezgin Dörtler İstanbul'da kitabında Fatih Sultan Mehmed, III. Murat, IV. Murat, Hezarfen Ahmet Çelebi ve Osman Hamdi Bey; Gezgin Çocuk İstanbul Gezi Rehberi kitabında Mimar Sinan, Fatih Sultan Mehmed ve Evliya Çelebi isimlerine yer verilmiştir.

TDK'nin ifadesine göre gastronomi, "gerek yiyecek içecek yapma yöntemleri gerek yemek pişirme tekniklerine ilişkin bilgilerin tümü." olarak ifade edilmektedir. Toplumların yaşayış biçimlerini incelediğimizde bu kavram, yemekler ve yapım tekniklerinden daha kapsamlı bir ifadedir. Çünkü, bir toplumun yiyecekleri, o toplumun kültürel değerlerini, geleneklerini, toplumsal normlarını, coğrafyasını, ekonomisini yansıtmaktadır. Ve yine yiyecekler bu değerleri yansıtırken aynı zamanda onları koruyarak gelecek nesillere aktarılmasında da önemli rol oynamaktadır. Araştırma kapsamında incelenen kitaplardan bazılarında da toplumun kimliğini yansıtan gastronomiye ait bulgular yer almaktadır. Bunları şöyle ifade edebiliriz: 5 Çocuk 5 İstanbul kitabında Osmanlı dönemine ait macun ve Antik Çağ'dan balık; İstanbul Sanat Macerası kitabında Sultanahmet Meydanı köftecisi, baklava, ıslak hamburger, ekmek arası midye, çıtır simit, tavuk-pilav, lokum; İstanbul'un Tılsımları kitabında şerbet, Benim İstanbul'um kitabında İstanbul'un tatlıları ve gül şerbeti; Ah Güzel

İstanbul! kitabında Sultanahmet köftecisi, Maraş dondurması, çay ve simit; İstanbul'un şarkısı kitabında lokum, zeytin ve ceviz gastronomi unsurları olarak ele alınmıştır.

Resimli çocuk kitapları çocukların okuduğu metni aynı zamanda resimler aracılığıyla anlatarak gördüklerini somutlaştırabilme imkânı sağlamaktadır. Böylece çocukların resimler sayesinde hayal gücü desteklenir ve verilmek istenen mesaj daha ulaşılabilir hale gelmektedir. Metnin içeriğine uygun olarak çizilen resimlerdeki görseller sayesinde, bu kitaplarla temasa geçen çocuklar yaşadıkları kültürün mimari yapısını, o toplumun giyim kuşamını kısacası yaşam biçimini ayrıntılı biçimde görebilmektedirler. Kitaplardaki resimler anlatılan coğrafyanın iklimi ve bitki örtüsü ilgili bilgileri somutlaştırmaktadır. Bulgular kapsamında değerlendirilen kitaplar incelendiğinde bitki örtüsü bağlamında rastlanılan bulguları şöyle sıralayabiliriz: İstanbul Sofrası kitabında erguvan ağaçları ve İstanbul Kaç Yaşında? kitabında çınar ağaçları ifadeleri görülmüştür. Aynı zamanda İstanbul Kaç Yaşında? isimli kitabın sonunda çınar ağaçları ve türleri anlatılmıştır. Benim İstanbul'um kitabında diğerlerinden farklı olarak parkların, ormanların ve buralarda yaşayan sakinlerin anlatıldığı "İstanbul ve Doğa" bölümü yer almaktadır. Bu bölümde doğaya ait değerler anlatılırken, onların korunması gerekliliği üzerinde de durulmuştur. Kitapların genelinde vapurla seyahat esnasında veya sahilde martıları beslemek kurgusuyla, kentin simgelerinden olan İstanbul'u martıları anlatılmıştır.

Kitapların anlatımlarında çocukların, İstanbul'u bazen kendileri gezdiği bazen de bir büyükleri ya da hayvan dostlarının onlara eşlik ettiği görülmüştür. Bu şekilde oluşturulan kurgularda bir büyüğün, bilge nesil kişinin rehberliği ve hayvan sevgisi, arkadaşlığı temaları vurgulanmıştır. İstanbul Sofrası kitabında annesi, Taşın Dili Mimar Sinan kitabında dedesi, Ah Güzel İstanbul! kitabında ablası ve dedesi, İstanbul'un Tılsımları kitabında dedesi ve sonrasında katılacak olan Evliye Çelebi ile çocuklara eşlik etmiştir. Osman Hamdi Bey kitabında kahraman, arkadaşlarıyla gezmiştir. Batu ile Tarçın İstanbul'da kitabında ise, kitabın kahramanı kedi dostu Tarçın şehri gezerken ona eşlik etmiştir.

Resimli çocuk kitapları anlatım şekli açısından farklı şekillerde kurgulanmıştır. Bazı kitaplarda kurgu bir veya birden fazla kahramanı olan kurgusal bir metin üzerinden devam ederken bazı kitaplarda gerçekleştirilmiş ya da hayali bir gezi sonucunu anlatan metin üzerinden gerçekleştirilmiştir. Özellikle gezi rehberi kategorisinde kurgulanan kitaplarda çocukların anladıklarını somutlaştırabilmesi, deneyimlerini ve gözlemlerini aktarabilmeleri için onlara ait boş bir alan ayrılmıştır. Kendilerine ayrılan bu alanlardan bazılarında çocuklardan deneyimlerini yazı veya resimle ifade etmeleri, bazılarında ise her bölümün

sonunda soru-cevap, boyama, eşleştirme gibi etkinliklerle anladıkların pekiştirmeleri amaçlanmıştır. İncelenen kitaplar arasında çocuklara alan tanıyan resimli çocuk kitaplarının sıralaması şöyledir: İstanbul Sanat Macerası kitabında her bölüm sonunda deneyimlerini ifade edebilmeleri için boş sayfa, Gezgin Dörtler İstanbul'da kitabında anlama ve araştırma etkinliği, Gezgin Çocuk İstanbul Gezi Rehberi kitabında bölüm sonlarında soru ve boyama etkinlikleri yer almaktadır. Ah Güzel İstanbul! isimli kitabın bulunduğu İstanbul Kazan Biz Kepçe serisinde çocuklara İstanbul Haritası hediye edilmiştir. İstanbul'un Tılsımları isimli kitabın bulunduğu Çılgın Dedemin Zaman Makinesi serisinde ise Panoramik İstanbul Posterini hediye edilmiştir. Diğerlerinden farklı olarak Gezgin Çocuk İstanbul Gezi Rehberi kitabında her bölümle ilgili QR Kod verilmiştir ve bu kodla çocuğa bölümle ilgili içeriği YouTube sayfasından dinleyebilme imkânı sunulmuştur. Yine bu kitabın sonunda, deneyimlerini paylaşıp yükleyebilmeleri için QR Kod eklenmiştir.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında kitabın içeriği kadar kitapta kullanılan anlatım dili de önem taşımaktadır. Çocuğun seviyesine uygun akıcı ve ilgiyi canlı tutacak bir dil kullanılmalıdır. Aksi takdirde metnin içeriğinin çocuğa aktarılması zorlaşır ve istenilen amaca ulaşılamaz. Bu sebeple anlatımda ilgiyi canlı tutacak ifadeler kullanılmalıdır. Araştırma kapsamında incelenen kitaplardan iki tanesinde okuyucunun ilgisini canlı tutarak onu harekete geçirecek slogan/ çağrı niteliğinde ifadeler kullanıldığı görülmüştür. Bu ifadeleri şöyle sıralayabiliriz: İstanbul Sanat Macerası kitabında "İstanbul yolcusu kalmasın!", Gezgin Dörtler İstanbul'da kitabında "İstanbul'u tanımaya hazır mısınız?", Gezgin Çocuk İstanbul Gezi Rehberi kitabında "Kahramanı olduğun bir İstanbul masalına ne dersin?" şeklinde sloganlarla anlatım canlı tutulmuştur.

Gezgin Dörtler İstanbul'da kitabında iç kapaktan sonra, kitabı okuyan çocuklar için kişisel bilgileri yazabilecekleri bölüme yer verilmiştir. Kitabın Şark Medeniyetler Müzesi bölümünde de günümüze kadar ulaşan en eski barış antlaşması olan Kadeş Antlaşması'na yer verilmiştir. Benim İstanbul'um kitabında da bir önceki kitapla benzer olarak okuyan çocuk için kişisel bilgilerini yazabilecekleri Yıldız Çocuk Kimlik Kartı bölümüne yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında araştırmaya dahil edilen tüm kitaplar kültürel mirası metin ve görsellerle anlatırken ele aldığı yapısal ve kültürel değerlerle benzerlik göstermektedir. Ancak her kitabın olay ve karakter kurgusuyla birbirinden farklılıkları olduğu görülmüştür. Bu farklılıkları şöyle sıralayabiliriz:

5 Çocuk 5 İstanbul kitabında, anlatılan döneme uygun yaşayış biçimiyle her bölümde farklı bir çocuk karakterin bulunmasıyla diğer kitaplardan farklı bir özelliğe sahiptir. İstanbul Sanat Macerası kitabı gerçek bir öğrenci grubunun şehri gezdikten sonraki deneyimlerinin paylaşılmasıyla diğerlerinden farklıdır. İstanbul'un Tılsımları kitabında, çocuğun dedesiyle Ertuğrul isimli araçlarıyla zamanda yolculuk yapabildikleri fantastik bir kurguya yer verilmiştir. Osman Hamdi Bey kitabında, kültürel miras ile ilgili araştırmaların yapılması görevini üstlenen arkeolog mesleğinin tanıtılması yönüyle diğer kitaplardan farklıdır. Hikâyenin sonunda çocuğun arkeolog olmak istediğini söyleyerek geçmişte insanların nasıl yaşadığını merak etmesi, yönlendirmelerde bulunularak okuyucuya ilham verilmesi açısından önemli bir detaydır. Benim İstanbul'um kitabında, tarih boyunca dönemlere göre yapılan kutlamaların anlatıldığı İstanbul'da Bayramlar, Şenlikler ve Kutlamalar bölümü bulunmaktadır. Yine burada, eserlerinde İstanbul'u konu alan yazar, şair ve ressamı anlatıldığı Yazar ve Ressamların Gözü ile İstanbul bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde, Yahya Kemal Beyatlı'nın Aziz İstanbul şiiri, portre ve peyzaj sanatçısı olan Feyhaman Duran ve minyatürleriyle Matrakçı Nasuh anlatılmıştır. Batu ile Tarçın İstanbul'da kitabında, Bedri Rahmi Eyyüboğlu'nun bir dönem kentteki İstanbul Modern Sanat Müze'sinde yaşadığı bilgisi verilmiştir. Rumeli Hisarı ve Fatih Sultan Mehmed kitabında, kurgunun anlatılan padişahının direk kendisinin gençliği üzerinden oluşturulmuş olması ve eski savaş taktiklerinden Didon Taktiği anlatılmıştır. Salyangoz Aheste İstanbul'u Geziyor kitabının kurgusunda, yavaşlığıyla bilinen salyangozun cesaretini toplayıp kendi başına İstanbul'u gezmesi ve gezisi sonunda mutluluğunu ifade etmesiyle çocuklara gezmenin, öğrenmenin nasıl iyi hissettirdiğiyle ilgili mesaj verilmiştir. Fatih'le Bir Gün ve Mimar Sinan'la Bir Gün kitaplarında anahtarla zamanda yolculuk yaparak ünlüleri tanıyan çocuğun anlatıldığı fantastik bir kurgu oluşturulmuştur. Aynı seride yer alan bu iki kitabın tasarımında kullanılan renklerde, ikisinde farklı olmak üzere bir rengin baskın olduğu görülmüştür. Fatih'le Bir Gün kitabının ön ve arka kapağının zemini ve iç sayfalarda da baskın olarak mor rengin kullanıldığı görülmüştür. Mor rengin güç, zenginlik, hayal gücü gibi anlamlar taşıdığı bilinmektedir. Fatih Sultan Mehmet tarihinde yaptığı savaşlar, fetihler ve düşünce yapısıyla önemli bir padişah'tır. Yaşadığı dönemde eylemleriyle imparatorluğu genişletmesi ve zenginleştirmesiyle tanınmaktadır. Bu doğrultuda zengin anlamları olan mor rengin, Fatih Sultan Mehmet ile eşleştirildiği düşünülmektedir. Mimar Sinan'la Bir Gün kitabında ise, yeşil rengin kapak ve iç sayfalarda yoğun olarak tercih edildiği görülmüştür. İslami anlamda önemli olan yeşil rengin yeniliği, canlılığı, huzuru ve cenneti temsil ettiği düşünülmektedir. Mimar Sinan hayatı boyunca inşa ettiği ihtişamlı yapılarıyla dünyaca tanınmaktadır. Sayısız eserlerinin çoğunluğunu camiler (İslam dininin ibadet

mekanları) oluşturmaktadır. İnşa ettiği her yapıyla Mimar Sinan, o bölgeye yenilik, canlılık ve huzuru da getirdiği yorumu yapılsa yeşil rengin de Mimar Sinan'la eşleştirildiği düşünülmektedir. İstanbul Şarkısı kitabında, küçük bir kızın İstanbul'un belli yerlerini gezdiği kurguda hamam tecrübesine yer verilmiştir. İstanbul Kaç Yaşında? kitabında kitabın kahramanı olan çocuğun yapılarla soru sorarak onlarla konuşmasıyla diğer kitaplardan farklı bir kurguya sahiptir. Çinide Saklı Lale kitabında, kurgu martıyla konuşan lalenin ağzından sözler ve duyguları yer almaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen resimli çocuk kitaplarının, kültürel miras olarak kabul edilen ve hikayelerde ana tema olarak işlenen yapılarla ilgili verilen bilgilerin kitapların son kısmında yer almadığı görülmüştür. Fakat her kitabın kendi içinde tarihi yapı ve referanslarının olmasının, okuyucu açısından daha güvenilir ve olumlu olacağı düşünülmektedir.

Araştırmamız, İstanbul temalı resimli çocuk kitapları kültürel miras bağlamında araştırılarak çocuk edebiyatı çerçevesinde resimleme ve anlatım özellikleri açısından incelemek amacıyla yapılmıştır. Çocuklara kültürel miras değerlerini eğlenceli bir şekilde öğretebilme isteği tezin ortaya çıkışında etkili olmuştur. Bu amaçlar doğrultusunda elde edilen bulgular, kültürün aktarımın en önemli yapı taşı olan çocuklara, küçük yaştan itibaren kültürel değerlerinin eğlenceli biçimde öğretilmesinde ve kişilik gelişimlerinde resimli çocuk kitaplarının pozitif anlamda etkili bir materyal olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda kitapların içeriğindeki bilgiler yanında, hikâyenin bitişinde de çocuklara olumlu ve ilham verici mesajlar verilmektedir. Osman Hamdi Bey'in kitabında Arda'nın geçmişteki insanları merak ederek arkeolog olmak istemesi ve Salyangoz Aheste İstanbul'u Geziyor kitabında gezmenin ve öğrenmenin nasıl iyi hissettirdiği ilham veren mesajlar açısından güzel örnekleri oluşturmaktadır. Gezerek, okuyarak yaşadığımız çevreyi ve kültürümüzü tanıyabiliriz. Kitaplar bizlere gezemediğimiz yerlere ulaşabilme ve onları tanıyarak deneyimleyebilme imkânı sunmaktadır. Farklı kültür ve yaşamları deneyimlemek dünyaya yeni bir pencere açmak gibidir, bakış açısını genişletir ve kültürel farkındalık kazandırır. Gezerek öğrenmeyi keşfettiği için mutlu olan Salyangoz Aheste'nin sözleri bu durumu çok güzel vurgulamaktadır: "Kendimi şanslı, bilgili ve görgülü hissediyorum".

5.2.2. Öneriler

Kültürel miras, toplumlar geçmişi ve geleceğinin bütünüdür. Bir toplumun yarattığı gelenek görenekleri, dilleri, içinde yaşadıkları yapıtları, oyunları, vb. tüm değerleridir. Bu araştırmada, İstanbul temalı resimli çocuk kitapları kültürel miras bağlamında değerlendirildi.

Araştırmanın kapsamında ele alınan kitaplar dışında İstanbul'u anlatan birçok resimli veya resimsiz, çocukların yaşlarına göre düzenlenen resimli kitapların olduğunu gözlemledik. Arya ve Ayaz: İstanbul Bizindir, Ayasofya'nın Kedisi, Şirin'in İstanbul'u Geziyorum Seti, İstanbul'u Çalıyorlar, İstanbul'un Sırrı kitapları şehrin kültürel mirasını anlatan çocuk kitaplarındandır. İsimlerini listelediğimiz kitapların da incelenip değerlendirilmesini öneriyoruz.

Resimli çocuk kitaplarında OR Kod sisteminin kullanılarak seslendirmelere yer verilmesi kitabı daha işlevsel kılmaktadır. İleri dönemlerde yayınlanacak olan resimli çocuk kitaplarında da kitabın tamamının ya da ilgili bölümlerin (sesli anlatım, tanıtım vb.) QR Kod sistemiyle dijitalleştirilmesinin birden fazla duyuya hitap ederek kitabın anlatımını zenginleştirileceği düşünülmektedir.

Araştırma, İstanbul'u anlatan resimli çocuk kitaplarının kültürel miras değerlendirilmeleriyle sınırlandırılmıştır. Bu sınırlamaya sadece somut kültürel miras değerlerinin yer aldığı kitaplar dahil edilmiştir. Ancak sözlü ürünlerin yer aldığı anlatımlar, gelenekler, el sanatları, gösteri ve oyunlar gibi soyut kültürel miras alanında da resimli çocuk kitapları mevcuttur. Bunlarda farklı olarak araştırma sürecinde, kültürel miras alanında Türk kentlerinin kültürel miraslarının anlatıldığı eğlenceli resimli çocuk kitapları serileri de mevcuttur. Levent Türkiye'yi Geziyorum Seti, Geçmişten Gelen Çocuklar serisinden Küçük Osmanlı Selim ve Efsanevi Yerler Serisi kitapları kültürel mirası anlatan resimli kitaplar bakımından güzel örneklerdir. Türk kentlerinin kültürel mirasını anlatan bu eğlenceli resimli çocuk kitapları araştırma fikri olarak değerlendirilebilir. Yayınevleri ve yazarlara yönelik ise, somut olmayan kültürel miras değerlerini içeren (el sanatları, sözlü ürünler, vb.) eserlerin üretilmesi önerilmektedir. Diğer ülkelerin de başkentlerinin kültürlerinin anlatıldığı resimli çocuk kitaplarının şematik ve içerik bakımından farklılıkları ya da benzerliklerini içeren bir başka araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

KÜLTÜR

Akkaya, A. K., & Şimşek Tolacı, S. (2021). Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras Üzerine: Antalya Akseki Çukurköy. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (52), 91-112.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1313176>

Anadolu Üniversitesi. (2018). *Türkiye'nin kültürel miras ı*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Ders Notları.

Anadolu Üniversitesi. (2019). *Türkiye'nin kültürel miras u*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Ders Notları.

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi. (2018). *Kültür, sanat ve beşeriyet ilişkisi*. Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Ankara.

Arı, A. (2021). *Türklerin medeniyet yolculuğu*. Profil Kitap- Mavi Ağaç Kültür Sanat Yayıncılık.

Arslan, Z. ve Ardemagni, M. (2006). *Introducing Young People to the Protection of Heritage Sites and Historic Sities*. UNESCO-ICCROM, Italy. <https://www.iccrom.org/publication/introducing-young-people-heritage-site-management-and-protection> (Erişim tarihi: 09.04.2024)

Atmaca, Zeynep. (2022). *19. Yüzyıl Türk cam sanatında yeni yönelimler: beykoz cam ve billur müzesi kişisel bakım objeleri*. [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Aydoğan, İ. (2015). *Eğitim ve paradigma*. Harf Eğitim Yayınları.

Balı, A.Ş. (2001). *Çokkültürlülük ve sosyal adalet*. Çizgi Kitabevi Yayınları.

Berger, A. A. (2012). *Kültür eleştirisi- kültürel kavramlara giriş* (Çeviren Özgür Emir). Pinhan Yayıncılık. (Orijinal yayın tarihi 1995)

Burke, P. (2008). *Kültür tarihi* (Çeviren Mete Tunçay). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Orijinal yayın tarihi 2004)

- Buyurgan, S. ve Mercin, L. (2010). *Görsel sanatlar eğitimi ve uygulamaları*. Özsoy, V. (Ed.). Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları-2.
- Büyükdikmen, Yurdagül. (2006). *İlköğretim ikinci kademedeki geleneksel türk el sanatlarını eğitimi*. [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Can, M. (2009). *Kültürel miras ve müzecilik*. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://teftis.ktb.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?0> (Erişim tarihi: 09.04.2024)
- Ceran, D., & Yıldız, D. (2021). 6. Ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında somut olmayan kültürel miras unsurları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (51), 321-337. <https://doi.org/10.21563/sutad.984797>
- Dumrul, Enis. (2021). *Kültürel mirasın aktarımında bir araç olarak kitap resimleri*. [Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Elena Franchi. (2024). *Kültürel miras nedir?* Khan Academy. <https://tr.khanacademy.org/humanities/special-topics-art-history/arches-at-risk-cultural-heritage-education-series/arches-beginners-guide/a/what-is-cultural-heritage>
- Emir, Ö. (2011). *Kültür eleştirisi- kültürel kavramlara giriş*. Pinhan Yayıncılık.
- Emiroğlu, K. Ve Aydın, S. (2003). *Antropoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Fichter, J. (2009). *Sosyoloji nedir?* (Çeviren Özgür Emir). Anı Yayıncılık.
- Gökalt Z. (2015). *Türkçülüğün esasları*. Bilge Oğuz yayınları.
- Güvenç, B. (2010). *İnsan ve kültür*. Boyut Yayıncılık.
- HÜTKAM. (2024). *Hacettepe Üniversitesi tarihi ve kültürel mirası araştırma merkezi*. https://hutkam.hacettepe.edu.tr/hutkam_amac.pdf adresinden edinilmiştir.
- İSMEP Rehber Kitaplar. (2014). *Kültürel mirasın korunması*. https://www.ipkb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/ISMEP6_KC3BCltC3BCrelMirasC4B1nKorunmasC4B1.pdf adresinden alınmıştır.
- Işık, İ. (2018). *Kültürümüzün kimliği*. Yelkovan Yayınevi.

İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. (...). *Kültürel mirasın korunması*.
Kültürel Miras Turizm ve Ön Lisans Programı.

Karakoç Öztürk, B., & Destegüloğlu, B. (2022). Çocuk kitaplarının kültürel aktarım açısından incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 214-235. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1056023>

Khan Academy. (2024). Kültürel Miras. 01 Haziran 2024 tarihinde
<https://tr.khanacademy.org/humanities/special-topics-art-history/arches-at-risk-cultural-heritage-education-series/arches-beginners-guide/a/what-is-cultural-heritage#:~:text=“Kültürel%20miras”%20dediğimizde%2C%20para,gelecekle%20olan%20bağımızı%20temsil%20eder> adresinden alınmıştır.

Meriç, C. (1986). *Kültürden irfana*. İnsan Yayınları.

Meriç, C. (1993). *Sosyoloji notları ve konferanslar*. İletişim Yayıncılık.

Mert, O., Albayrak, F., & Serin, N. (2013). Çeviri çocuk kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 58-73.
<https://doi.org/10.16916/aded.16000>

Negiz N. (2017). Kentlerin Tarihsel Sürdürülebilirliğinde Kültürel Miras: Önemi ve Değeri Üzerine Düşünmek, *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 159-172.7 Ekim 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1263323> adresinden elde edilmiştir.

Oğuz, M. Öcal. (2008). *Türkiye'nin somut olmayan kültürel mirası*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Ördem, Ö. A. (2020). *Çocukluk sosyolojisi*. Çizgi Kitabevi Yayınları.

Özbudan, S., Şafak, B. ve Altunelek, N.S. (2005). *Antropoloji kuramlar kuramcılar*. Dipnot Yayınları.

Özdemir, N. (2005). *Türk eğlence kültürü*. Akçağ Yayınları.

Özdemir, M. (2019). *Dijital kültür*. Arı Sanat Yayınevi.

Özey, R. (2014). *Kültürel coğrafya*. Aktif Yayınları.

Özlem, D. (2019). *Kültür bilimleri ve kültür felsefesi*. Notos Kitap Yayıncılık.

- Özsoy, V. ve Mamur, N. (2019). *Görsel sanatlar öğrenme ve öğretim yaklaşımları*. Pegem Akademi.
- Sağsöz, G. (2020). Resimli çocuk kitaplarının barış eğitimi bileşenlerinden “kültürel farkındalık” bileşeni açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 37(1), 24-46. <https://doi.org/10.32600/huefd.489181>
- Şentürk, H. (2018). *Eğitim psikolojisi*. İz Yayıncılık.
- Tanrıkulu, M. (2014). *Coğrafya ve kültür*. Edge Akademi Yayıncılık.
- Turan, Ş. (2019). *Türk kültür tarihi*. Bilgi Yayınevi.
- Turani, A. (1975). *Sanat terimleri sözlüğü*. Toplum Yayınevi.
- UNESCO World Heritage Convention. (2024). *World heritage list*. <https://whc.unesco.org/en/list>
- UNESCO. (2001). *Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi*. 10 Nisan 2024 tarihinde <https://www.unesco.org.tr/pages/180/17> adresinden edinilmiştir.
- UNESCO. (2020). *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme*. 10 Nisan 2024 tarihinde <https://www.unesco.org.tr/Pages/161/177> adresinden alınmıştır.
- UNESCO, (1982). *Mexico City Declaration on Cultural Policies*. Mexica
- Uşak, Yeşim. (2008). *Türk el sanatındaki bitkisel motifler ve makine halısı desenlerinde kullanımı*. [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- T.C KTB. YAŞAYAN MİRAS GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. (2024). *UNESCO somut olmayan kültürel miras listelerinde türkiye*. <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-243105/unesco-somut-olmkultmiras-online-sergisi.html>
- TDK. (2024). *Miras*. <https://sozluk.gov.tr/>.
- TDK. (2024). *Kültür veya kültürel miras*. <https://sozluk.gov.tr/>.
- Yıldız, Ş. (2005). *Dil kültür iletişim ve medya*. Sinemis Yayıncılık.
- Yılmaz, C. (2020). *Çağdaş resim sanatında geleneksel Türk el sanatları yansıması*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Hacı Bayram Üniversitesi.

Zengin, Dr. C. (Ed.). (2015). *Eğitim sosyolojisi*. Bilge Oğuz Yayınları.

Zengin, Dr. C. (Ed.). (2015). *Türkçülüğün esasları- Ziya Gökalp*. Bilge Oğuz Yayınları.

İSTANBUL

Bayrak, M.Orhan. (2004). *İzahlı İstanbul sözlüğü*. Bilge matbaacılık

Bilgin, Işın. (2015). *Efsane İstanbul Anadolu Yakası*. Büyülü Fener Yayınları.

Bilgin, Işın. (2015). *Efsane İstanbul Tarihi Yarımada*. Büyülü Fener Yayınları.

Bilgin, Işın. (2015). *Efsane İstanbul Avrupa Yakası*. Büyülü Fener Yayınları.

Kuban, D. (1997). İstanbul. Y. Kâhya, M. Kazmaoğlu, D. Mazlum, T. Saner, M. Soysal, G. Tanyeli (Ed.), *Eczacıbaşı sanat ansiklopedisi 2. cilt* (s. 206- 217). Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

Gülcü, Y. Ve Ay Paşa, Y. (2017). *Benim İstanbul'um: İstanbul Rehber ve Etkinlik Kitabı*. Hayykitap Yayınları.

Keser, N. (2009). *Sanat Sözlüğü*. Ütopya Yayınevi.

Meriç, Asena. (2017). *Doğu'yla Batı'nın İstanbul Macerası*. Yediveren Çocuk Yayınları.

Ortaylı, İ. (2009). *Osmanlı'yı yeniden keşfetmek*. Kültür Bakanlığı Yayıncılık.

Ortaylı, İ. (2022). *İstanbul'dan sayfalar*. Kronik kitap Yayıncılık.

Parla, Canan. (2018). *Türkiye'nin Kültürel Mirası I*. Anadolu Üniversitesi.

Parla, Canan. (2019). *Türkiye'nin Kültürel Mirası II*. Anadolu Üniversitesi.

Saffet Emre Tonguç. (2024). *İstanbul*. 10 Haziran 2024 tarihinde <https://www.saffetemretonguc.com/paha-bicilemez-istanbul-sezon-1/> adresinden alınmıştır.

Soysal, Mine. (2022). *İstanbul masalı*. Günışığı Kitaplığı.

Şener, S. (2011). *Ah Güzel İstanbul*. Carpe Diem Kitap Lacivert Yayıncılık.

TDK. (2024). *Küllie*. <https://sozluk.gov.tr/>.

Turani, A. (1975). *Sanat terimleri sözlüğü*. Toplum yayınevi.

Türkiye Kültür Portalı. *Sultanahmet Camisi: İstanbul*. 16 Haziran 2024 tarihinde [https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/istanbul/gezilecekyer/sultanahmet-camii#:~:text=Sultan%20Ahmet%20Camisi%20Sultan%20I,Sedefkar%20Mehmet%20Ağa'ya%20yaptırılmıştır.&text=Caminin%20duvarlarında%20mavi%20renkli%20İznik,Blue%20Mosque\)%20olarak%20da%20bilinmektedir](https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/istanbul/gezilecekyer/sultanahmet-camii#:~:text=Sultan%20Ahmet%20Camisi%20Sultan%20I,Sedefkar%20Mehmet%20Ağa'ya%20yaptırılmıştır.&text=Caminin%20duvarlarında%20mavi%20renkli%20İznik,Blue%20Mosque)%20olarak%20da%20bilinmektedir) adresinden alınmıştır.

UNESCO (1985). *Dünya Miras Listesi ve İstanbul*. 16 Mayıs 2024 tarihinde <https://istanbul.ktb.gov.tr/TR-276200/unesco-dunya-miras-listesi-ve->

[istanbul.html#:~:text=Bunlar%3B%20Hipodrom%2C%20Ayasofya%2C%20Aya,Su rları%20Koruma%20Alanı'nı%20içermektedir](#) adresinden alınmıştır.

Zeydan, C. (2012). *İstanbul' Seyahat*. (Çevirmen: Dr. Mustafa Özcan). Ark Kitapları. (1909).

ÇOCUK KİTAPLARI VE ÇOCUK EDEBİYATI

Aktaş, U. (2018). *Rumeli Hisarı ve Fatih Sultan Mehmed*. İstanbul. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Aktaş, U. (2018). *Salyangoz Aheste İstanbul'u Geziyor*. İstanbul. Doğan ve Egmont Yayıncılık

Anadolu Üniversitesi. (2019) *Çocuk Edebiyatı ve Medya*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Ders Notları.

Aşılıoğlu, E. (2011). *Grafik Sanatçılarının Çocuk Kitaplarının Grafik Tasarımına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi] Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Atılğan, A. (2021). Çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğun sanat eğitimi sürecine katkıları bağlamında bir inceleme (leo lionni örneği). *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 4(1), 80-111. <https://doi.org/10.47935/ceded.902763>

Binyazar, A. (2018). *Sözün onuru. İstanbul*: Can Yayınları.

Bulut, F. Ve Şimşek, Ş. (2020). Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Tarih Sevgisi ve Kültürel Mirasın Korunması: Bilgin Adalı'nın "Kariyer Hazinesi" Örneği. *Journal of History School*, 59,2518-2540
https://www.academia.edu/86239174/Çocuk_Edebiyatı_Eserlerinde_Tarih_Sevgisive_Kültürel_Mirasın_Korunması_Bilgin_Adalının_Kariyer_Hazinesi_Örneği?f_r=893968

Bolat Aydoğan, K. E. (2020). Çocuk Sanat Kitapları Nasıl Değerlendirilmeli? Biçim ve İçerik Bağlamında Bir İnceleme Örneği. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 15(1), 167-194. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1552191>

Ceran, D., & Yıldız, D. (2021). 6. Ve 8. Sınıf türkçe ders kitaplarında somut olmayan kültürel miras unsurları. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (51), 321-337. <https://doi.org/10.21563/sutad.984797>

Duru, B. (2018). *Batu ile Tarçın İstanbul'da*. Meav Yayıncılık

Erdoğan, Serap ve Ören, Meral. (2018). *Çocuk Edebiyatı ve Medya*. Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi.

Erhan, G. (2020). Resimli Çocuk Kitaplarının Barış Eğitimi Bileşenlerinden "Kültürel Farkındalık" Bileşeni Açısından İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 37(1), 24-46. <https://doi.org/10.32600/huefd.489181>
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/huefd/issue/54769/489181>

- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M. ve Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36 (160), 250-265. <http://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/773>
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729, 50-57. 5 Mayıs 2024 tarihinde <https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2012/11/14.pdf> adresinden alınmıştır.
- Güleç, H. ve Geçgel, H. (2006). *Çocuk edebiyatı*. (2. baskı). Kök Yayıncılık.
- Gülcü, Y. ve Paşa, Y.A (2017). *Benim İstanbul'um: İstanbul Rehber ve Etkinlik Kitabı*. İstanbul. Hayykitap Yayınevi.
- Gümüş, K. (2022). *Sanat Eğitiminde Görsel Algı ve Eğitsel Bir Araç Olarak çocuk Sanat Kitaplarının incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi] YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kadim, Metin. (2021). *Çocuk edebiyatı ders notları*. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Vezirköprü Meslek Yüksekokulu Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü Çocuk Gelişimi Programı.
- Karakoç Öztürk, B., & Destegüloğlu, B. (2022). Çocuk Kitaplarının Kültürel Aktarım Açısından İncelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 214-235. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1056023> <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cbayarsos/issue/70520/1056023>
- Khan Academy. (2024). Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi. 01 Haziran 2024 tarihinde <https://tr.khanacademy.org/humanities/psikoloji/x718c8ff14fcb024c:davranis/x718c8ff14fcb024c:motivasyon-ve-davranis/v/maslow-hierarchy-of-needs> adresinden alınmıştır.
- Koyuncuoğlu, A. (2021). Çocuk Edebiyatının Dünya'daki ve Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi. *Spor, Eğitim ve Çocuk*. 1 (1), 1-16. DOI: 10.5505/sec.2021.25743 https://jag.journalagent.com/secjour/pdfs/SEC_1_1_1_16.pdf
- Markova, D ve Powell, A. (2002). *Çocuklar Nasıl Öğrenir?* Pegasus Ajans.
- Mert, O.-Albayrak, F.-Serin N. (2013). Çeviri çocuk kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 58-73. <https://www.anadiliegitiimi.com/tr/download/article-file/14865>
- MEB. (2013). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Çocuk Edebiyatına Giriş*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Neydim, N. (...). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Lisans Programı.
- Oral, A.G. ve Koray, M.O. (2012). *İstanbul Sanat Macerası: Çocuklar İçin Sanat ve Gezi Rehberi*. İmge Kitabevi.
- Orakçı, M. (2019). *Fatih'le Bir Gün*. Timaş Çocuk Yayınları.
- Orakçı, M. (2019). *Mimar Sinan'la Bir Gün*. Timaş Çocuk Yayınları.
- Özeren, S. G. (2013). *İstanbul'un Tılsımları..* Damla Yayınevi.

- Pellicioli A. (2022). *İstanbul'un Şarkısı*. SEV Yayıncılık.
- Postmann, Neil: *Das Verschwinden der Kindheit*, Fischer Verlag, Frankfurt am Main 1983
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 5. Cilt, Milliyet Yayınları
- Paşa, Y. A. (2022). *İstanbul Kaç Yaşında?* Abm yayıncılık.
- Paşa, Y. A. (2022). *Gezgin Çocuk İstanbul Gezi Rehberi; Sultanahmet Gezi Rotası, Hipodrom*. Bilge Tasarı Yayınları.
- Paşa, Y. A. (2024). *Çinide Canı Sıkılan Lale*. Abm Çocuk ve İlk Gençlik Yayınları
- Sayın, B. (2005). *5 Çocuk 5 İstanbul*. Güneşli Kitaplığı.
- Saygılı, S. (2012). *Çocuk Psikolojisi*. Nesil yayıncılık.
- Seratlı, T. G. (2018). *Ah Güzel İstanbul!* Damla Yayınevi.
- Sever, S. (2015). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. Tudem Yayınları.
- Şen, S. (2010). Kendi dünyalarını kendileri yaratan çocukları hayata hazırlarken kültür, sanat ve edebiyat eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* (11), 414-426. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunikkefd/issue/2772/37095>
- Sivri Gökmen, H., & Özdemir, N. (2019). Çocuklarda Kentsel Koruma ve Kültürel Miras Kavramlarının Gelişiminde Müzelerin Rolü-Santralistanbul Örneği. *İdealkent*, 10(27), 538-572. <https://doi.org/10.31198/idealkent.635171>
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/idealkent/issue/49423/635171>
- Şener, R. (2021). *Gezgin Dörtler İstanbul'da*. Martı Çocuk Yayınevi.
- Şirin, M. R. (2012). *Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Ders Notları*. Marmara Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü.
- TDK. (2024). *Çocuk edebiyatı*. <https://sozluk.gov.tr>
- TDK. (2024). *Çocuk*. <https://sozluk.gov.tr/>
- TDK. (1932) *Edebiyat*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Toptaş, Koray. "Eski Mezopotamya'da Çocuk". *Archivum Anatolicum-Anadolu Arşivleri* 10, sy. 1 (Eylül 2016): 55-78. https://doi.org/10.1501/Archv_0000000016.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aran/issue/43864/528380>
- Ulu, M. (2016). *Osman Hamdi Bey*. Pötikare Yayınları.
- Ulu, M. (2021). *İstanbul Sofrası*. Poti Kare Yayıncılık.
- UNICEF. (1989). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. 13 Nisan 2024 tarihinde <https://www.unicef.org/turkiye/çocuk-haklarına-dair-sözleşme> adresinden alınmıştır.

Üremen S. (2019). *Betül Avunç 'un "İkiz Gezginleri"nde çocuk edebiyatı öğeleri ve kültürel miras eğitimi: etkinlik önerisi*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=bDT7asbvSN2X9JmQVyyvU5g&no=OJXvsdLqK16iDRYcXZe8tg>

Zengin H. S. (2020). *Taşın Dili Mimar Sinan*. Vakvak Yayınları.

Şekiller Kaynakçası

- Şekil 1. https://arkeofili.com/ayasofya-hakkinda-bilmeniz-gereken-30-bilgi/#google_vignette (Erişim Tarihi: 24.07.2023)
- Şekil 2. <https://istanbultarihi.ist/302-topkapi-sarayi> (Erişim Tarihi: 24.07.2023)
- Şekil 3. <https://muzeler.org/aya-irini--825788> (Erişim Tarihi: 24.07.2023)
- Şekil 4. https://tr.wikipedia.org/wiki/Çinili_Köşk (Erişim Tarihi: 15.09.2023)
- Şekil 5. <https://yerebatan.com/galeri/> (Erişim Tarihi: 18.09.2023)
- Şekil 6. https://tr.wikipedia.org/wiki/Sultanahmet_Meydanı (Erişim Tarihi: 18.09.2023)
- Şekil 7. <https://sultanahmetcami.org/k/11/sultanahmet-camii-/> (Erişim Tarihi: 10.10.2023)
- Şekil 8. http://www.alanbaskanligi.gov.tr/suleymaniye_galeri.html (Erişim Tarihi: 10.10.2023)
- Şekil 9. https://tr.wikipedia.org/wiki/Zeyrek_Camii#/media/Dosya:Molla_Zeyrek_Camii.jpg (Erişim Tarihi: 25.10.2023)
- Şekil 10. http://www.alanbaskanligi.gov.tr/karasurlari_galeri.html (Erişim Tarihi: 26.10.2023)
- Şekil 11. <https://www.armadacini.com/urun/istanbul-kiz-kulesi-resmi-dijital-baski/> (Erişim Tarihi: 02.11.2023)
- Şekil 12. <https://istanbul.ktb.gov.tr/yazdir?1BE95AA39B87A235F9010428B873512F> (Erişim Tarihi: 14.11.2023)
- Şekil 13. <https://www.neredekal.com/kapali-carsi-gezilecek-yer-detay/> (Erişim Tarihi: 16.11.2023)
- Şekil 14. <https://www.teknevia.com/blog/galata-koprusu-rehberi/> (Erişim Tarihi: 16.11.2023)
- Şekil 15. <https://www.ulusal.com.tr/yurt/haydarpasa-gari-aciliyor-mu-iste-yeni-gelisme-15046107> (Erişim Tarihi: 05.12.2023)
- Şekil 16. <https://www.missafir.com/blog/tr/beyoglu-gezilecek-yerler/> (Erişim Tarihi: 05.12.2023)

Şekil 17. <https://www.ozan.com/blog/hafta-sonu-buyukadaya-kacin/> (Erişim Tarihi: 20.12.2023)

Şekil 18. <https://gunisigikitapligi.com/kitaplar/5-cocuk-5-istanbul-2/> (Erişim Tarihi: 10.02.2024)

Şekil 19. https://www.arkeolojisanat.com/shop/urun/istanbul-sanat-macerasi-cocuklar-icin-sanat-ve-gezi-rehberi_11_195.html (Erişim Tarihi: 16.02.2024)

Şekil 20. <https://www.oktayaras.com/cilgin-dedemin-zaman-makinesi-istanbulda-eyvah-istanbulu-yagmaliyorlar/tr/66350> (Erişim Tarihi: 05.03.2024)

Şekil 21. https://www.bkmkitap.com/osman-hamdi-bey?gad_source=1&gclid=CjwKCAjwnK60BhA9EiwAmpHZw8TJc3PjjulJni7J1jS4Cfp-5l5jhcOk0_Kf9h0DOK3kW6LjgM11xBoCuhgQAvD_BwE (Erişim Tarihi: 22.03.2024)

Şekil 22. <https://www.oktayaras.com/benim-istanbulum-istanbul-rehber-ve-etkinlik-kitabi/tr/64273> (Erişim Tarihi: 29.03.2024)

Şekil 23. <https://meav.com.tr/Batu-ile-Tarçın-İstanbul-da-kitap-31.html> (Erişim Tarihi: 03.04.2024)

Şekil 24. <https://www.oktayaras.com/rumeli-hisari-ve-fatih-sultan-mehmet/tr/64587> (Erişim Tarihi: 17.04.2024)

Şekil 25. <https://www.dr.com.tr/Kitap/Salyangoz-Aheste-Istanbulu-Geziyor/Cocuk-ve-Genclik/Okul-Cagi-6-10-Yas/Cocuk-Kitaplari/urunno=0001788298001> (Erişim Tarihi: 02.05.2024)

Şekil 26. https://www.kitantik.com/product/ISTANBUL-KAZAN-BIZ-KEPCE-1-AH-GUZEL-ISTANBUL_1br9qfwl4sr9nb71i1u (Erişim Tarihi: 02.05.2024)

Şekil 27. https://www.bkmkitap.com/fatihle-bir-gun?gad_source=1&gclid=CjwKCAjwnK60BhA9EiwAmpHZw1pIoc4-E-0E2MChvDtveZPOPQfsQnfqUmdG3VIQxklTQQr6tvBexoCHBMQAvD_BwE (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

Şekil 28. https://www.bkmkitap.com/mimar-sinanla-bir-gun?gad_source=1&gclid=CjwKCAjwnK60BhA9EiwAmpHZw_M3jIMSSRglNzTzrt

p-MGS-wgZJWjFPlnud9X-3OH4L7HuCdZ_VbBoCbylQAvD_BwE (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

şekil 29. <https://www.dr.com.tr/Kitap/Tasin-Dili-Mimar-Sinan/H-Salih-Zengin/Cocuk-ve-Genclik/Okul-Cagi-6-10-Yas/Cocuk-Oyku-Hikaye/urunno=0001858416001> (Erişim Tarihi: 22.05.2024)

şekil 30. <https://www.dr.com.tr/kitap/istanbul-sofrasi/meltem-ulu/cocuk-ve-genclik/okul-cagi-6-10-yas/cocuk-oyku-hikaye/urunno=0001706465001> (Erişim Tarihi: 22.05.2024)

şekil 31. <https://www.dr.com.tr/kitap/gezgin-dortler-istanbulda-egitici-gezi-hikayeleri/cocuk-ve-genclik/okul-cagi-6-10-yas/cocuk-oyku-hikaye/urunno=0001947828001> (Erişim Tarihi: 23.05.2024)

şekil 32. <https://www.dr.com.tr/kitap/istanbulun-sarkisi/cocuk-ve-genclik/okul-oncesi-6-ay-5-yas/masal-hikaye-kitaplari/urunno=0001896391001> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

şekil 33. <https://www.dr.com.tr/kitap/istanbul-kac-yasinda/cocuk-ve-genclik/okul-oncesi-6-ay-5-yas/masal-hikaye-kitaplari/urunno=0001869757001> (Erişim Tarihi: 25.05.2024)

şekil 34. <https://www.bkmkitap.com/gezgin-cocuk-istanbul-gezi-rehberi-sultanahmet-gezi-rotasi> (Erişim Tarihi: 26.05.2024)

şekil 35. https://www.bkmkitap.com/cinide-cani-sikilan-lale?gad_source=1&gclid=CjwKCAjwnK60BhA9EiwAmpHZw1jMlZuAQKL8UIIRpYKhLpHb4Z7ZW6e6pdzIB9KXDugi8xaoHkxvjRoCGTAQAvD_BwE (Erişim Tarihi: 26.05.2024)

EKLER

EK 1.

Tablo 3 Tarihi yapı ve mekânların kitaplara göre dağılımı

Tarihi yapı ve mekânlar	Kitaplar																		TOPLAM
	5 Çocuk 5 İstanbul	İstanbul Sanat Macerası	İstanbul'un Tılsımları	Osman Hamdi Bey	Benim İstanbul'um	Batu ile Tarçın İstanbul'da	Rumeli Hisarı ve Fatih Sultan Mehmed	Salyangoz Aheste İstanbul'u Geziyor	Ah Güzel İstanbul!	Fatih'le Bir Gün	Mimar Sinan'la Bir Gün	Taşın Dili Mimar Sinan	İstanbul Sofrası	Gezgin Dörtler İstanbul'da	İstanbul'un Şarkısı	İstanbul Kaç Yaşında?	Gezgin Çocuk İstanbul Gezi Rehberi	Çinde Cam Sıkılan Lale	
Ayasofya Camii		✓	✓		✓			✓	✓	✓							✓		7
Sultanahmet Cami		✓			✓			✓	✓								✓		5
Süleymaniye Camii			✓								✓	✓					✓		4
Topkapı Sarayı		✓			✓			✓	✓										4
Hipodrom (Sultanahmet Meydanı)	✓	✓	✓		✓			✓									✓	✓	7
Arkeoloji Müzesi		✓		✓	✓			✓					✓				✓		6
Yerebatan Sarnıcı		✓			✓			✓	✓				✓				✓		6
Kız Kulesi		✓	✓			✓		✓	✓							✓			6
Galata Kulesi		✓	✓			✓			✓				✓			✓			6
Galata Köprüsü							✓							✓					2

Haliç (Boğaz köprüsü)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7		
Dolmabahçe Sarayı		✓		✓	✓		✓	4		
Beyoğlu		✓		✓				2		
Haydarpaşa Garı					✓		✓	2		
Yedikule Surları					✓		✓	2		
Rumeli Hisarı		✓			✓			2		
Kapalıçarşı	✓	✓		✓			✓	✓	✓	6
Mısır Çarşısı		✓		✓		✓		✓		4
Adalar					✓					1

EK 2.

ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

Kişisel Bilgiler			
Adı ve Soyadı	Eylül DEMİRCİ		
E-postası/Web Sayfası			
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Uzmanlık Alanı	Resim Ana Sanat Dalı (Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı)		
Öğrenim Bilgileri			
	Üniversite	Bölüm	Yıl
Lisans	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Öğretmenliği	2010-2014
Tez Başlığı	İstanbul Temalı Resimli Çocuk Kitaplarının Kültürel Miras Bağlamında Değerlendirilmesi		
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Sibel ALMELEK İŞMAN		
Akademik Eserler			
(Makale, kitap, kitap bölümü, bildiri, poster, sergi, konser vb. eserlerden kaynakça yazım kurallarına göre en fazla 10 eser yazılmalıdır.) Tezden üretilen yayınlar * ile işaretlenmelidir.			
Alanıyla İlgili Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler			
Alanıyla İlgili Aldığı Ödüller			

